

Programmabegroting 2023

Gemeente Lingewaard

INHOUDSOPGAVE

Algemeen	4
Aanbiedingsbrief	4
Financiën	6
Financiële resultaten 2023 - 2026.....	6
Van Kaderbrief naar begroting 2023.....	7
Verloop stelpost prijsstijging	12
Uitwerking Coalitieakkoord	12
2023 in één oogopslag.....	16
Leeswijzer	18
De programma's	19
1. Veiligheid	19
2. Verkeer, vervoer en waterstaat.....	21
3. Economie	25
4. Onderwijs	29
5. Sport, cultuur en recreatie.....	32
6. Sociaal domein	36
7. Volksgezondheid en milieu	41
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing.....	45
9. Bestuur en ondersteuning.....	50
De paragrafen.....	55
Paragraaf 1 Lokale heffingen.....	55
Paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	69
Paragraaf 3 Onderhoud kapitaalgoederen.....	77
Paragraaf 4 Financiering.....	84
Paragraaf 5 Bedrijfsvoering	89
Paragraaf 6 Verbonden partijen.....	95
Paragraaf 7 Grondbeleid.....	106
Paragraaf 8 Duurzaamheid.....	110
Financiële overzichten.....	120
Algemene dekkingsmiddelen, vennootschapsbelasting en onvoorzien.....	120
Overhead	122

Investeringsplan 2023 - 2026.....	123
Meerjarenbegroting 2023-2026.....	125
Reserves en voorzieningen	127
Incidentele baten en lasten	131
Structurele mutaties reserves	132
Prognose balans	133
EMU-saldo	134
Autorisatie investeringsbudgetten.....	135
 Bijlagen	 136
Samenstelling gemeentebestuur	136
Kerngegevens.....	138
Beleidsindicatoren.....	139

Algemeen

Aanbiedingsbrief

Beste leden van de raad,

Voor u ligt de begroting 2023 van de gemeente Lingewaard, de eerste van het nieuwe college van burgemeester en wethouders. Het opstellen en behandelen van deze begroting doen we in onzekere tijden. We voelen in de afgelopen maanden de effecten van de oorlog in Oekraïne doorwerken in onze samenleving. De kosten voor het levensonderhoud van onze inwoners stijgen sterk. Over de gehele linie hebben we te maken met een ongekend hoge inflatie. De effecten daarvan werken door in onze begroting en zorgen voor een onzeker financieel perspectief. Daarnaast zien we dat de financiële koers van de Rijksoverheid onvoldoende dekking biedt voor een meerjarige sluitende begroting. Vanaf 2026 weten we dat er een flinke terugval zal zijn. Dat vraagt van ons als gemeente terughoudendheid in deze onzekere tijden. Het is, juist nu, niet opportuun om grote investeringsrisico's te nemen.

Coalitieakkoord

In mei 2022 legden wij met elkaar onze ambities vast in het coalitieakkoord *Samen kunnen wij veel aan*. Hierin gaven de formerende partijen aan hoe de grote maatschappelijke uitdagingen waar wij als lokale overheid voor staan, tegemoet te treden. Denk hierbij aan het creëren van betaalbare en goede woningen voor alle inwoners, het tegengaan van klimaatverandering of het vergroten van de leefbaarheid in onze kernen. Op 25 mei 2022 heeft de raad met dit programma ingestemd. In deze begroting ziet u hoe wij als college binnen onze programma's invulling geven aan deze ambities. Een aantal grote maatschappelijke opgaven uit het akkoord, zoals onderwijshuisvesting, accommodaties en onze mobiliteitsopgaven, vraagt in de komende jaren extra investeringen. In de komende periode moeten we keuzes moeten maken om binnen de begroting ruimte te vinden om deze investeringen te kunnen doen.

Extra druk op uitvoering

Naast de ambities uit het coalitieakkoord zien we ook hoe er extra druk is ontstaan op de uitvoering van staand beleid. De Omgevingswet lijkt, ondanks alle onzekerheden, op 1 januari 2023 in werking te treden. Binnen het Sociaal Domein staan we blijvend voor grote inhoudelijke, demografische en financiële uitdagingen. De urgentie van het tegengaan van klimaatverandering werd ook deze zomer weer extra onderstreept. De noodzakelijke huisvesting van statushouders en de druk op de opvang van vluchtelingen vraagt van ons extra inzet. Bij dit alles helpt het niet dat de arbeidsmarkt steeds krappert. Bovendien stromen door vergrijzing de komende jaren veel medewerkers uit. Het vinden én behouden van gekwalificeerde mensen vraagt extra inspanning van ons. Daarom werkt het college komend jaar aan prioritering in zowel het sociale als het fysieke domein. We gaan dit samen met de raad doen.

Financiële positie

In de afgelopen jaren is hard gewerkt om de gemeente financieel gezond te krijgen. Mede omdat de financiering vanuit het Rijk vanaf 2026 extra onder druk staat, blijft het voeren van een gezond financieel beleid een belangrijk aandachtspunt. Onze reservepositie is solide, maar binnen de begroting is zeer beperkt ruimte om extra structurele lasten op te vangen of kapitaallasten te dragen. Omdat onze belastingruimte beperkt is hebben we weinig knoppen om aan te draaien. Daarom

moeten we de komende periode structurele keuzes maken. Het vraagt inzet en creativiteit waar het gaat om verwerven van extra middelen of het verminderen van kosten door het slim combineren van projecten. Ondanks de verslechterde financiële positie van de gemeente zelf, kiezen wij ervoor om de tarieven van de gemeentelijke belastingen enkel te verhogen met een prijsindex van 1,9%.

Financieel resultaat en risico's

De begroting 2023 laat komend jaar een positief resultaat zien van € 115.000. Dit is een sluitende begroting in het kader van het toezicht door de provincie. De weerstandsratio stijgt in 2023 naar 3,4 (was 3,00 in 2022), met name omdat risico's zijn verwerkt in de lopende begroting. Zo is de herverdeling van het gemeentefonds bijvoorbeeld verwerkt in de actuele meerjarencijfers. Daarmee komt het als afzonderlijk risico binnen de paragraaf weerstandsvermogen te vervallen. Een ratio van 3,4 geeft aan dat onze algemene reserve de komende jaren robuust genoeg is om de voorziene risico's af te dekken. Echter, zoals gezegd, zien wij forse prijsstijgingen binnen de totale economie. Dat maakt dat het op dit moment erg lastig is om goed in te kunnen schatten in hoeverre onze budgetten toereikend zijn. Of met welke incidentele en/of structurele verhogingen we rekening moeten houden. Mede daarom is ervoor gekozen om slechts die stijgingen in de begroting 2023 te verwerken die gebaseerd zijn op onderliggende contractafspraken. Voor de overige nog te verwachten stijgingen gedurende de komende jaren is een stelpost opgenomen.

Afsluiting

Voor u ligt een sluitende begroting voor 2023. Ons financiële beleid van de afgelopen jaren zorgt ervoor dat we risico's kunnen opvangen. Tegelijkertijd is onze structurele investeringsruimte beperkt. We moeten keuzes maken om nieuwe investeringen mogelijk te maken. De huidige maatschappelijke ontwikkelingen zorgen bovendien voor zoveel onzekerheid dat het onverstandig is nu grote financiële risico's te nemen.

Samen met onze inwoners werken we de komende jaren verder aan een aantrekkelijk en leefbaar Lingewaard. Daarvoor ligt er een goede basis. Wij zijn ervan overtuigd dat we de grote uitdagingen die op ons afkomen samen aankunnen.

Lingewaard, 4 oktober 2022

Burgemeester en wethouders

Financiën

Financiële resultaten 2023 - 2026

In juli 2022 heeft u de kaderbrief 2023 vastgesteld. Hierin schetsten wij een meerjarenperspectief voor de jaren 2023 tot en met 2026. Daarna hebben zich vanzelfsprekend nog ontwikkelingen voorgedaan. Verder is het bestaande beleid geactualiseerd en heeft de turap 2022 een aantal financieel structurele effecten. Als gevolg hiervan wijken de nu gepresenteerde resultaten af van de informatie in de kaderbrief.

Dit leidt tot de volgende actuele cijfers:

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Saldo meerjarenbegroting 2023-2026	115 V	-769 N	-763 N	-935 N

Om te beoordelen of sprake is van een structureel sluitende meerjarenbegroting corrigeren we de bovenstaande cijfers met de [incidentele baten en lasten](#).

Het structurele saldo van de meerjarenbegroting 2023-2026 wordt dan:

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Saldo meerjarenbegroting 2023-2026	115 V	-769 N	-763 N	-935 N
<i>Te corrigeren voor:</i>				
Incidentele lasten	-559 N	-299 N	-266 N	-262 N
Incidentele baten	566 V	64 V	64 V	
Af: Saldo incidentele baten en lasten	7 V	-235 N	-202 N	-262 N
Structurele saldo meerjarenbegroting 2023-2026	108 V	-534 N	-561 N	-673 N

Van Kaderbrief naar begroting 2023

Meerjarenbegroting 2023-2026	2023	2024	2025	2026
Meerjarenperspectief Kaderbrief 2023	864 V	-491 N	-647 N	-1.918 N
Structurele ontwikkelingen Turap 2022	-231 N	-231 N	-231 N	-231 N
Actualisatie bestaand beleid				
Actualisatie personeelskosten	-338 N	-366 N	-447 N	-500 N
Kapitaallasten	455 V	498 V	843 V	702 V
WMO-begeleiding	188 V	188 V	188 V	188 V
WMO-hulpmiddelen	-137 N	-239 N	-239 N	-239 N
Zorg in natura Jeugd	-51 N	-51 N	-51 N	-51 N
Regionale begroting Jeugdzorg	-60 N	-60 N	-60 N	-60 N
Rijbewijzen en reisdocumenten	-82 N	- V	- V	- V
Areaaluitbreiding onderhoud vastgoed	-65 N	-65 N	-65 N	-65 N
Verkiezingen	-20 N	-20 N	-107 N	-107 N
Onroerende zaakbelasting	-58 N	-58 N	-58 N	253 V
Leges grafrechten	-35 N	-35 N	-35 N	-35 N
Overige personele kosten	-78 N	-78 N	-78 N	-78 N
Diversen	-78 N	-77 N	-59 N	-68 N
Totaal Actualisatie bestaand beleid	-359 N	-363 N	-168 N	-60 N
Jeugdzorg				
Extra middelen	- V	415 V	382 V	264 V
Hervormingsagenda Jeugd	- V	- V	- V	-727 N
Taakstelling hervormingsagenda jeugd	- V	- V	- V	463 V
Totaal Jeugdzorg	- V	415 V	382 V	- V
Bevriezing opschalingskorting 2026	- V	- V	- V	1.373 V
Uitwerking Coalitieakkoord	-160 N	-100 N	-100 N	-100 N
SALDO Meerjarenbegroting 2023 - 2026	115 V	-769 N	-763 N	-935 N

Structurele ontwikkelingen Turap 2022

De volgende posten zijn in de tussentijdse rapportage 2022 structureel bijgesteld: Onderhoud wegen € 90.000 (N), verzekering onderwijshuisvesting € 73.600 (N) en geneeskundige behandeling € 67.000 (N). Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de [Turap 2022](#) zelf.

Actualisatie bestaand beleid

Actualisatie personeelskosten

We actualiseren jaarlijks de salarislasten. Daarbij houden we onder andere rekening met verwachte Cao-afspraken. Door ontwikkelingen in de arbeidsmarkt en de vergrijzing binnen onze organisatie moeten we de personeelskosten ophogen. Ook wij ervaren de gevolgen van krapte op de arbeidsmarkt. We zien dat de arbeidsmobiliteit sterk toeneemt. Het is lastiger om goede medewerkers te vinden en te behouden. Daarbij komt dat er in de komende jaren veel medewerkers door leeftijd uitstromen. Tot nu toe zijn de kosten die hiermee gepaard gaan opgevangen binnen het bestaande personeelsbudget. Dat is niet langer houdbaar. De extra verhoging van personeelskosten bestaat uit de volgende onderdelen:

- **Duurzame inzetbaarheid:** om medewerkers langer (gezond) voor de organisatie te behouden hebben we een paar jaar geleden het generatiepact ingevoerd zonder hiervoor extra budget beschikbaar te stellen. Deze kosten financieren we tot nu toe uit de salariskosten. Het generatiepact wordt omgezet naar een regeling om de inzetbaarheid van alle medewerkers te verhogen. Hiervoor wordt een structureel budget opgenomen.
- **Marktconform belonen:** we zien dat we op verschillende fronten niet marktconform belonen (beleid, advies en projecten, management en een aantal ondersteunende functies). De afgelopen jaren is deze scheve situatie opgevangen met het toekennen van arbeidsmarkttoelagen. Deze toelagen worden vanuit het salarisbudget bekostigd en gaan ten koste van formatieruimte. De marktconforme beloning wordt nu structureel in de begroting opgenomen.

Kapitaallasten

Het voordeel komt met name doordat de data van gereedkomen van de onderdelen van het integraal huisvestingsplan onderwijs (IHP) opschuiven naar achteren. Hierdoor vervalt onder andere in 2026 € 740.000 aan lasten. Deze zullen in 2027 terug gaan komen. Bij alle IHP projecten werden geplande fysieke activiteiten regelmatig uitgesteld door wijzigende COVID-19 maatregelen of door ziekte van deelnemers. Daarnaast zijn er verschillende factoren aan te wijzen die binnen de projecten tot vertraging hebben geleid.

WMO-begeleiding

In de Turap 2022 is reeds melding gemaakt van een onderbesteding op de kosten van WMO begeleiding in het jaar 2022. Met name de inzet van het product dagbesteding blijft achter bij de prognose. We weten nog niet precies hoe dit beeld zich verder ontwikkelt, maar wij achten het verantwoord om structureel € 90.000 af te ramen. Daarmee realiseren wij de bezuinigingsopdracht vanuit de taskforce. Verder blijkt de post PGB begeleiding structureel te kunnen worden verlaagd met € 188.000.

WMO-hulpmiddelen

In 2020 hebben we de hulpmiddelen opnieuw aanbesteed. We zijn daarbij van koop naar huur gegaan. De opbrengsten van de verkoop van de hulpmiddelen zijn ondergebracht in de bestemmingsreserve hulpmiddelen. De aanbesteding heeft een marktconforme prijsstijging met zich meegebracht. In de Turap 2022 is melding gemaakt van deze financiële ontwikkelingen. We zijn dan ook genoodzaakt om deze budgetten structureel te verhogen met een bedrag van € 239.000. Voor 2023 kan dit nadelig effect worden gedempt door de inzet van het restantsaldo van de bestemmingsreserve WMO hulpmiddelen ad € 101.800.

Zorg in natura Jeugd

Op basis van de huidige inzichten fluctueren de kosten voor de inzet van maatwerkvoorzieningen Jeugdzorg sterk. De grootste stijging is te zien in de landelijk gespecialiseerde jeugdzorg met intensieve behandeltrajecten. Een structurele verhoging van de budgetten met per saldo € 51.000 afgerond is dan ook noodzakelijk.

Regionale begroting jeugdzorg

Op regionaal niveau wordt samengewerkt om de jeugdzorg op een zo efficiënt mogelijke manier te organiseren. Dit draagt bij aan het beleidsdoel om kinderen en jongeren gezond en veilig te laten opgroeien. Er is in dit kader een regionale begroting 2023 opgesteld ter grootte van € 1.250.000. Ons aandeel in deze begroting is becijferd op afgerond € 135.000. Er was hiervoor al € 75.000 (transformatie Jeugd) structureel in de begroting opgenomen, zodat er nog € 60.000 extra nodig is.

Rijbewijzen en reisdocumenten

Volgens de bijgestelde prognose RDW daalt de uitgifte van rijbewijzen. Daarnaast verwachten we een daling van de legesopbrengst in verband met het experiment Digitaal Aanvragen Rijbewijs. Dit nadeel van € 82.000 vangen we vanaf 2024 op met de stijging van de opbrengsten reisdocumenten. Van 2024 tot en met 2028 verwachten we bij de reisdocumenten namelijk een piek in verband met de verlenging van de geldigheidsduur van de reisdocumenten in 2014 naar 10 jaar.

Areaaluitbreiding onderhoud vastgoed

Er is meer budget nodig voor het onderhoud van vastgoed in verband met de nieuwe turnzaal SGS, het open podium 'Odeon', de nieuwbouw kleedkamers MHC Bommel 800 en de uitbreiding van het gemeentekantoor.

Verkiezingen

De post verkiezingen is geactualiseerd door rekening te houden met alle verkiezingen die in de komende jaren plaatsvinden. Daarnaast stellen we de ramingen naar boven bij op basis van de werkelijke kosten in voorgaande jaren.

Onroerende zaakbelasting

Jaarlijks wordt de WOZ-waarde van de woningen en niet-woningen geactualiseerd. De WOZ-waarde is voor 2022 uiteindelijk lager uitgekomen dan waar we rekening mee hadden gehouden. Dit zorgt voor een lagere OZB-opbrengst vanaf 2023. De jaarschijf 2026 laat een voordeel zien omdat dit jaar wordt toegevoegd aan de (nieuwe) meerjarenbegroting en hierin de tariefindexering tot uiting komt.

Leges grafrechten

Voor de betaling van het grafrecht kan gekozen worden om jaarlijks te betalen of via een afkoopsom voor de hele looptijd. Wanneer er wordt gekozen voor een afkoopsom wordt deze in de voorziening gestopt. Per jaar valt er een relevant deel vrij in de exploitatie. In het jaar 2022 is deze systematiek niet correct in de begroting vertaald. Dit is in 2023 hersteld. Dit geeft per saldo een nadeel van € 35.000.

Overige personele kosten

Het budget voor de juridische kosten van organisatieontwikkeling is al langer ontoereikend. We stellen het budget bij met € 33.000. Het aantal complexere zaken is toegenomen. Ook complexe(re) regelgeving vraagt vaker specifieke juridische kennis/ondersteuning. Daarnaast leidt langer doorwerken soms tot langere verzuimduur. Hierdoor worden bij het UWV meer WIA-aanvragen gedaan (uitkering voor de periode na de wettelijke loondoorbetalingstermijn). We moeten vaker

beslissingen van het UWV aanvechten. Zaken die wij winnen zijn in het voordeel van de werkgever, maar ook van de werknemer.

In verband met de krapte op de arbeidsmarkt is een verhoging van het budget voor werving & selectie met € 45.000 nodig. Dit als gevolg van meer uitgaven voor advertenties, recruitment en diensten voor platforms zoals LinkedIn.

Jeugdzorg

Landelijk is afgesproken dat voor dit jaar de volledige extra middelen voor jeugd mogen worden begroot. Dit onder aftrek van de te realiseren landelijke bezuinigingen op basis van de in het najaar vast te stellen hervormingsagenda. Voor het jaar 2023 zijn de extra jeugdmiddelen opgenomen in de meicirculaire 2022. Op basis hiervan is een inschatting gemaakt voor 2024 tot en met 2026.

De hervormingsagenda loopt van 2022 tot en met 2028 en kent een oplopend bedrag aan bezuinigingen; van 570 miljoen in 2025 naar 961 miljoen in 2026. Dit leidt tot een afname van de binnen de onze begroting opgenomen inkomsten stelpost met € 727.000 (daalt van € 2.339.000 in 2025 naar € 1.612.000 in 2026). Ook in 2027 loopt het bedrag van de hervormingsagenda nog verder op. Dit zorgt vanaf 2027 nog eens voor een verlaging van ons inkomstenbudget met € 104.000. In de lijn van de eerder gemaakte afspraken wordt het bedrag van de stijging van de hervormingsagenda in 2026 doorvertaald naar een taakstelling binnen de kosten van jeugd. Dit onder aftrek van de extra toegekende middelen in 2026. De extra jeugdmiddelen over 2024 en 2025 worden ingezet voor een verbetering van de begrotingsresultaten in die jaren. Dit conform het raadsvoorstel betreffende de septembercirculaire 2021.

Bevriezing opschalingskorting 2026

Het bevriezen van de opschalingskorting is in het saldo van de meerjarenbegroting verwerkt tot en met 2025. Het Kabinet gaat er op dit moment nog van uit, dat de opschalingskorting vanaf 2026 weer wordt verrekend binnen de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Dan ontstaat een groot verschil tussen de saldo's van 2025 en 2026. Vooralsnog gaan we ervan uit dat de opschalingskorting ook in 2026 en volgende jaren wordt bevroren. Of dit ook daadwerkelijk gaat gebeuren is onzeker.

Uitwerking coalitieakkoord

Voor een toelichting op deze post verwijzen wij u naar het onderdeel ['Uitwerking Coalitieakkoord'](#).

Resultaten 2023 per programma

In onderstaande tabel zijn de **lasten (-)** en **baten (+)** per programma weergegeven.

Bedragen x € 1.000

1	Veiligheid	2021 Werkelijk	2022 Begroot	2023 Begroot	2023 Lasten	2023 Baten
1	Veiligheid	-3.984	-3.589	-3.964	-4.070	107
2	Verkeer, vervoer en waterstaat	-5.626	-5.776	-5.409	-5.628	219
3	Economie	2.088	-1.383	-1.170	-3.262	2.092
4	Onderwijs	-3.754	-3.767	-3.861	-4.477	616
5	Sport, cultuur en recreatie	-7.902	-8.760	-8.698	-10.147	1.448
6	Sociaal domein	-37.993	-40.070	-38.932	-47.269	8.337
7	Volksgezondheid en milieu	-1.156	-1.254	-1.189	-12.864	11.675
8	Volkshuisv.,RO en Stedelijke vernieuwing	-3.598	-2.638	-2.072	-5.475	3.401
9	Bestuur en ondersteuning	68.533	67.023	64.811	-24.598	89.408
	Saldo exclusief mutaties reserves	6.608	-214	-484	-117.790	117.303
1	Veiligheid	9	-	-	-	-
2	Verkeer, vervoer en waterstaat	-7.944	-1.425	-66	-133	67
3	Economie	-2.972	138	-	-	-
4	Onderwijs	90	-	-	-	-
5	Sport, cultuur en recreatie	-68	126	162	-8	170
6	Sociaal domein	1.903	-691	102	-	102
7	Volksgezondheid en milieu	148	169	282	-68	350
8	Volkshuisv.,RO en Stedelijke vernieuwing	2.171	768	-	-	-
9	Bestuur en ondersteuning	4.826	1.677	119	-	119
	Saldo inclusief mutaties reserves	4.771	548	115	-117.999	118.111

Verloop stelpost prijsstijging

(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Oorspronkelijk bedrag in MJB	950	1.900	2.850	2.850
Meicirculaire accres	3.537	5.737	7.584	4.472
Af: Prijsindexering 2023	-1.378	-1.459	-1.523	-2.102
Restant stelpost prijsindexering	3.109	6.178	8.911	5.220

De post prijsindexering 2023 betreft de in de begroting 2023 toegekende ophoging van budgetten als gevolg van indexering op basis van vaste contractafspraken. Daarnaast is conform de huidige gedragslijn voor het (nieuwe) jaar 2026 een bedrag van € 500.000 hierop gecorrigeerd.

De restant stelpost prijsindexering wordt in de komende jaren ingezet om de overige prijsstijgingen in 2023 af te dekken. En vervolgens alle nog komende prijsstijgingen tot en met het jaar 2026.

Uitwerking Coalitieakkoord

Op 25 mei heeft de raad het coalitieakkoord *Samen kunnen we veel aan* vastgesteld. In deze begroting is een aantal ambities uit het coalitieakkoord verwerkt. In onderstaande tabel staat een overzicht van die ambities waarvoor op dit moment extra budget nodig is. In de toelichting is ook een aantal ambities beknopt uitgewerkt waarvoor momenteel (nog) geen budget gevraagd wordt. Met de uitwerking van deze ambities wordt gestart binnen de bestaande budgetten. Wanneer nodig komt het college met aanvullende voorstellen om ambities realiteit te kunnen maken.

Gezien de buitengewoon onzekere financiële situatie is het momenteel onverstandig om direct grote budgetten op te nemen om de ambities uit het akkoord uit te werken en vervolgens realiteit te maken. Zoals ook in de aanbiedingsbrief aangegeven, is het nodig keuzes te maken en prioriteiten te stellen. Alleen zo kunnen we samen met raad, inwoners en organisaties verder bouwen aan de toekomst van Lingewaard. En zorg dragen voor een structureel sluitende begroting en toekomst-bestendige financiële huishouding.

Bedragen x €1.000	2023	2024	2025	2026
<i>Uitvoering coalitieakkoord in 2023</i>				
Vernieuwing en multifunctioneel gebruik gemeentelijke accommodaties	0	-70	-70	-70
Cultuurakkoord	-45	-30	-30	-30
Dementievriendelijke gemeente	-15	0	0	0
Participatie	-100	0	0	0
Totaal	-160	-100	-100	-100

Woningbouw

De woningbouwopgave blijft onverminderd van belang. Het tekort aan passende woonruimte is groot. Op woningbouw plegen we als gemeente én regio een grote inzet. De kaders hiervoor liggen in onze Woonvisie en de woondeal. Een extra opgave vanuit de woondeal ligt op het vlak van circulair bouwen. We zetten ook in op alle ruimtelijke instrumenten om de woningbouw te versnellen. Daarnaast zijn er ook externe ontwikkelingen die de realisatie van woningbouw verhinderen. Denk hierbij aan de stikstofproblematiek, maar ook aan de grenzen van beschikbaarheid van het elektriciteitsnet en aan stijgende prijzen van de grondstoffen. Een ander punt van zorg bij deze opgave is de beschikking over het kwalitatief juiste, goed geschoolde personeel. We gaan er op dit moment van uit, dat hier geen andere extra middelen voor nodig zijn.

Mobiliteit

De realisatie van onze woningbouw-opgave moet hand in hand gaan met versterking van mobiliteit. Zodat doorstroming en bereikbaarheid in stand blijven. De basis hiervoor ligt in het GMP plus, dat de komende jaren wordt uitgevoerd. De budgetten die hiervoor ter beschikking zijn gesteld beschouwen wij als taakstellend. Het gaat hier om € 18 miljoen. Om de projecten te realiseren is extra realisatiekracht nodig (€ 100.000 structureel). Door de toenemende ontwikkelingen in het ruimtelijk domein zijn de taken die verband houden met onderzoek, advisering en toetsing namelijk fors toegenomen. We gaan ervan uit dat het hiervoor benodigde budget vooralsnog wordt gevonden binnen de hiervoor genoemde € 18 miljoen.

Duurzaamheid

Klimaat, duurzaamheid en energie zijn grote thema's voor de komende jaren. In het coalitieakkoord is daarom gekozen voor een aantal prioriteiten: energiebesparing, een gerichte aanpak van energiearmoede, een stevige inzet op grootschalige duurzame opwek van energie, het uitbouwen van NextGarden als energiecluster en het Programma Aardgasvrije Wijken in de Zilverkamp.

We zoeken daarbij zo veel mogelijk naar gezamenlijke oplossingen met een duidelijke rol van de gemeente. Dat werken we de komende jaren verder uit in een actualisatie van de routekaart en beleidskader naar een energieneutraal Lingewaard in 2050, en actualisatie van de paragraaf duurzaamheid in onze begroting.

De ambities in het coalitieakkoord vragen om een structurele extra inzet van mensen en middelen. Daarbij kunnen we voor 2023 creatief zijn en schuiven we de € 307.000 opgenomen in de meicirculaire 2022 voor uitvoering van het klimaatakkoord door. Voor 2024 en verder volgen voorstellen om de aanvullende inzet voor de komende jaren in onze begroting te borgen. Zodat we onze ambities op het terrein van klimaat, duurzaamheid en energie daadwerkelijk kunnen realiseren.

Vernieuwing en multifunctioneel gebruik gemeentelijke accommodaties

Een grote opgave is de vernieuwing en het multifunctionele gebruik van de gemeentelijke accommodaties. We zijn ambitieus en willen maatschappelijke voorzieningen en onderwijs met elkaar verbinden. Voor het behouden van gemeentelijk vastgoedbezit in Gendt is ook aandacht voor verduurzaming en verbeteren van toegankelijkheid (beleidskader Energietransitie, raadsbesluit november 2020 / VN-verdrag Handicap, raadsbesluit 20 mei 2021). Hiermee ronden we de werkzaamheden van het maatschappelijk accommodatieplan van de kern Gendt af. We vragen hiervoor € 650.000 investeringsbudget beschikbaar te stellen. De daaruit voortvloeiende kapitaallasten bedragen € 50.000.

Voor 2023 hebben we daarnaast budget nodig voor projectleiding en voorbereiding van de MFA Huissen, sporthal Blauwenburcht en accommodatieplan Haalderen. De kosten hiervan worden ingeschat op € 200.000 per project. In totaal gaat het dus om een bedrag van € 600.000. Dit bedrag wordt vooruitlopend op de investering geactiveerd en in 40 jaar afgeschreven. De hierbij behorende jaarlijkse kapitaallast bedraagt € 20.000.

Huisvesting scholen

We gaan het IHP evalueren. We gaan met schoolbesturen in gesprek over het vervolg. Daarbij willen we zo veel mogelijk maatschappelijke voorzieningen en onderwijs met elkaar verbinden. Daarbij spelen we ruimte vrij voor woningbouw en kijken we of het IHP daarmee financieerbaar wordt

Cultuurakkoord

In lijn met het lokale sportakkoord en het preventieakkoord zetten wij ons in om samen met het culturele veld tot een Cultuurakkoord te komen in 2023. Een 'akkoord' leggen wij als gemeente niet op. Zo is het Sportakkoord tot stand gekomen door een initiatief vanuit het sportveld. Voorwaarde om te komen tot een Cultuurakkoord is dan ook dat het initiatief gedragen wordt door het culturele veld. Vervolgens gaan we met betrokken partijen in co-creatie werken aan het akkoord. Voor de begeleiding van de totstandkoming van een akkoord hebben we incidenteel € 15.000 nodig. Daarnaast vragen we structureel € 30.000 uitvoeringsbudget.

Taskforce sociaal domein

De evaluatie van de huidige Taskforce bespreken we in het 1^e kwartaal 2023 met de raad. Op basis van de aanbevelingen bespreken we het vervolg van de Taskforce in 2023 en verder. Voor de uitvoering van de volgende activiteiten hebben we in ieder geval in 2023 budget nodig, waarbij de dekking plaatsvindt vanuit de reserve sociaal domein :

- Doorontwikkelen algemeen toegankelijke voorzieningen. In het 1^e kwartaal 2023 bespreken we een beknopte evaluatie van de pilot algemene voorziening ontmoeting voor ouderen. Voor de doorontwikkeling en evaluatie hebben we € 70.000 nodig.
- Transformatie sociale toegang en toegang. Hierbij moet u denken aan:
 - Herzien van de welzijnsopdracht en financiering daarvan;
 - Doorontwikkelen van voorliggende voorzieningen;
 - Doorontwikkelen toegang (brede gebiedsteams);
 - In iedere kern een huiskamer in bestaande maatschappelijke accommodaties;
 - Positie bepalen participatiepunten.Voor de uitvoering van deze activiteiten hebben we ook € 70.000 nodig.
- Voortzetten projectleider jeugd. In 2022 is een projectleider Jeugd gestart die zich met name bezighoudt met de taskforcemaatregelen 'afbouwen van verblijf' en het vormgeven van de transformatie binnen het jeugddomein. Deze beweging zal in 2022 nog niet volledig zijn afgerond. We hebben hier in de begroting een flink inverdieneffect op ingecalculeerd. Daarnaast wordt (waarschijnlijk) eind dit jaar op landelijk niveau de hervormingsagenda jeugd vastgesteld. Om beide ontwikkelingen goed uit te kunnen voeren, wordt geadviseerd de projectleider Jeugd met een jaar te verlengen. Hiervoor hebben we € 100.000 nodig.

Dementievriendelijke gemeente

We vragen incidenteel € 15.000 beschikbaar te stellen in het kader van dementievriendelijke gemeente. We optimaliseren de samenwerking tussen onze toegang en de casemanagers dementie. Daarnaast versterken we onder andere het aanbod van dagactiviteiten voor thuiswonende mensen met dementie.

Armoede

Vanwege de hoge inflatie en stijgende energiekosten verwachten wij dat er een groter beroep gedaan wordt op onze voorzieningen. Het ligt in de lijn der verwachting dat wij ons pakket aan voorzieningen hiervoor moeten uitbreiden. Wij werken nog uit wat dit betekent: waar behoefte aan is en hoe wij daar invulling aan geven. Daar waar wij onvoldoende gecompenseerd worden door het rijk doen wij zo nodig een beroep op de reserve Sociaal Domein.

Tijdelijke compensatie sport- en cultuuraccommodaties, inclusief dorpshuizen en ontmoetingscentra

Vanwege de enorm stijgende energielasten zal het college een voorstel voorbereiden om – waar nodig – tijdelijk sport- en cultuuraccommodaties tegemoet te komen in de energielasten. Met dit voorstel willen wij een contributieverhoging voorkomen. Om ervoor te zorgen dat iedereen mee kan blijven doen op het gebied van sport en cultuur. Dekking voor dit voorstel wordt gevonden in de algemene reserve.

Participatie

Om inwoners- en overheidsparticipatie een impuls te geven die aansluit op de ambitie van het coalitieakkoord hebben we in 2023 in eerste instantie incidenteel € 100.000 nodig. Hiermee kunnen we de volgende activiteiten uitvoeren:

- Programma/participatie opstarten en bemensen: integraliteit met andere interne opgaven en projectmatige aanpak;
- Overkoepelend kader participatie opstellen met daarin duidelijke rollen, een heldere visie, uitgangspunten, doelen en ambitie. Dat doen we op basis van informatie en onderzoeken die we al hebben. Dit verrijken we door co-creatie met ambtenaren, college, raad en inwoners;
- Handreiking, afwegingskader, toolkits, instrumenten (laten) ontwikkelen. Op basis van pilots en testen ontdekken wat werkt voor Lingewaard;
- Training, intervisie, evalueren en leren rondom participatie inrichten in de organisatie.

Daarnaast is aandacht gevraagd voor het doorontwikkelen van gebiedsgericht werken & participatie in de vorm van een agenda per kern, een continue gesprek met inwoners gecombineerd met omgevingsanalyse en peilingen. Zodat we nog beter weten wat er leeft en speelt per kern (agenda per kern). Om dit goed te kunnen oppakken en ook structureel te borgen is € 50.000 per jaar nodig. Dit gaan we binnen de bestaande budgetten uitvoeren.

Een boom voor elke baby in Lingewaard

Om ervoor te zorgen dat het prettig wonen blijft in Lingewaard, met behoud van de groene buffer tussen Nijmegen en Arnhem, hebben we de ambitie die groene ruimte te versterken. Het huidige beleid is gericht op in stand houden en onderhoud. Dat volstaat niet om deze versterking vorm te geven. Gekoppeld aan deze ambitie is in het coalitieakkoord aangegeven dat we één boom per geboren kind planten. In 2023 gaan we met dit plan aan de slag en vragen wij zo nodig bij de eerste tussentijdse rapportage om budget.

2023 in één oogopslag

Waar gaat het geld naar toe?

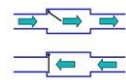
Programma	lastenx€1.000	% van totaal
1 Veiligheid	-4.070	3,4%
2 Verkeer, vervoer en waterstaat	-5.761	4,9%
3 Economie	-3.262	2,8%
4 Onderwijs	-4.478	3,8%
5 Sport, cultuur en recreatie	-10.155	8,6%
6 Sociaal domein	-47.269	40,1%
7 Volksgezondheid en milieu	-12.931	11,0%
8 Volkshuisv.,RO en Stedelijke vernieuwing	-5.474	4,6%
9 Bestuur en ondersteuning	-24.598	20,8%
Totaal van de programma's	-117.998	100%

Waar komt het geld vandaan?

Programma	Batenx€1.000	% van totaal
1 Veiligheid	107	0,1%
2 Verkeer, vervoer en waterstaat	286	0,2%
3 Economie	2.092	1,8%
4 Onderwijs	616	0,5%
5 Sport, cultuur en recreatie	1.617	1,4%
6 Sociaal domein	8.440	7,1%
7 Volksgezondheid en milieu	12.024	10,2%
8 Volkshuisv.,RO en Stedelijke vernieuwing	3.402	2,9%
9 Bestuur en ondersteuning	89.529	75,8%
Totaal van de programma's	118.113	100%

Wat betalen inwoners?

De gemeente ontvangt ook geld uit lokale belastingen en heffingen. Hieronder ziet u wat een inwoner van Lingewaard jaarlijks betaalt.

		2022	2023
	OZB (gemiddeld tarief per woning)	€ 463,51	€ 472,31
	Rioolheffing (per aansluiting)	€ 239,04	€ 239,04
	Afvalstoffenheffing (per adres)		
	Vast tarief	€ 194,28	€ 198,00
	Diftar per lediging	€ 7,80	€ 7,95
	Hondenbelasting (per hond)	€ 59,16	€ 60,42
	Toeristenbelasting (per overnachting voor toeristen)	€ 1,00	€ 1,00

Lingewaard in cijfers

	2022	2023
Inwoners	46.880	47.125
Uitkeringsgerechtigden	467	468
Leerlingen onderwijs	6.323	6.231
Oppervlakte(ha)	6.914	6.914
Openbaar groen(ha)	320	321
Lengte van riolering (km)	444	447
Lengte van wegen (km)	345	348

Leeswijzer

ALGEMEEN

In dit onderdeel is de aanbestedingsbrief opgenomen. Daarnaast zijn de belangrijkste financiële aspecten voortaan hier terug te vinden. Ook is dit jaar een onderdeel 'Uitwerking Coalitieakkoord' toegevoegd.

PROGRAMMA'S

Per programma benoemen we de inhoudelijke onderwerpen, de doelen die we willen bereiken, de beleidsnota's en de relevante eigen indicatoren. Voor een overzicht van de verplichte indicatoren verwijzen wij u naar de bijlage.

Wat gaan we doen in 2023?

Hier geven we zo concreet mogelijke informatie over de acties die we in 2023 gaan uitvoeren om de doelen te bereiken.

Wat mag het kosten?

Hier geven we aan welk budget er in het betreffende programma omgaat. Bij de vaststelling van de begroting worden de budgetten geautoriseerd op programmaniveau. Met ingang van dit begrotingsjaar is de toerekening van de salariskosten aan de producten sterk vereenvoudigd. Per formatieplaats wordt de jaarlast doorbelast naar maximaal 5 producten met een minimum van 5%. Hierdoor ontstaan verschuivingen tussen de producten en de programma's die op concernniveau echter budgettair neutraal zijn.

Investeringsplan

We besteden verder aandacht aan het Investeringsplan. Alle investeringen die op het investeringsplan staan, zijn al eerder door de raad vastgesteld of zijn al eerder opgenomen in de [P&C-documenten](#). In het investeringsplan staan de nog niet gevoteerde investeringsbudgetten. De toekomstige lasten hiervan staan in programma 9 bij de reserveringen. De lasten van gevoteerde kredieten zitten in de kapitaallasten van het product. Deze zitten in de tabellen bij 'Wat mag het kosten' in elk programma.

Ontwikkelingen en risico's

In de programma's zijn ook ontwikkelingen geschetst. Voor informatie over risico's verwijzen we naar de [paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#).

Verbonden partijen

Vanaf dit jaar integreren wij de bijdrage van de verbonden partijen aan de realisatie van doelen en bijbehorende activiteiten. Dit betekent dat er geen apart kopje meer is.

PARAGRAFEN

De paragrafen zijn programmaoverstijgend. In de paragrafen leggen we de beleidslijnen vast met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten en de lokale heffingen. Naast de zeven verplichte paragrafen (lokale heffingen, weerstandsvermogen en risicobeheersing, onderhoud kapitaalgoederen, financiering, bedrijfsvoering, verbonden partijen en grondbeleid) heeft de gemeenteraad de paragraaf duurzaamheid toegevoegd.

FINANCIËN

Hierin treft u aanvullende informatie over financiële items aan. Deze hebben soms een verplicht karakter maar zijn vaak ook informatief van aard.

De programma's

1. Veiligheid

Onder dit programma vallen taken met betrekking tot toezicht en handhaving van de openbare orde, het tegengaan van georganiseerde criminaliteit en het bevorderen van een veilige woon- en leefomgeving. Via de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM) richten we ons ook op brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing.

Ontwikkelingen

Er zijn bij dit programma geen andere ontwikkelingen te melden, anders dan hetgeen is opgenomen onder 'Wat willen we bereiken?'.

Wat willen we bereiken?

We vergroten de veiligheid en het veiligheidsgevoel. Door op tijd pro-actief en preventief in te grijpen voorkomen we zwaardere problematiek en overlast. We leggen daarbij de focus op preventie en zorg. Dat doen we samen met verschillende veiligheidspartners. We roepen inwoners op om een bijdrage te leveren aan een veilige samenleving. Ook maken we ons meer weerbaar tegen elke vorm van ondermijning.

Onze doelen zijn:

1. Een veilige woon- en leefomgeving;
2. Weerbare inwoners en ondernemers tegen ondermijning.

Wat gaan we doen in 2023?

Een veilige woon en leefomgeving (doel 1)

- We passen in een zo vroeg mogelijk stadium buurtbemiddeling toe om woonoverlast te beperken. Dit doen we door gebruik te maken van getrainde buurtbemiddelaars.
- We houden minimaal twee bewustwordingscampagnes en/of bijeenkomsten voor specifieke doelgroepen over veel voorkomende (digitale) criminaliteit. Dit organiseren we samen met de politie.
- We stimuleren de bereidheid bij burgers om bij verdachte situaties in actie te komen door 112 te bellen en/of gebruik te maken van de app Burgernet.
- Op scholen houden we voorlichtingslessen over cyberbewustzijn en bespreken we actuele veiligheidsvraagstukken.

Weerbare inwoners en ondernemers tegen ondermijning (doel 2)

- We houden tenminste één interne en twee externe bewustwordingscampagnes gericht op het herkennen van signalen die op ondermijning kunnen wijzen.
- We voeren minimaal twee integrale controles uit op leegstaande en/of verdachte locaties in het buitengebied. Dit doen we samen met diverse partners.
- Op basis van signalen over ondermijning voeren we samen met verschillende partners integrale controles uit op bedrijventerreinen.

- We pakken hennepsteelt en drugshandel aan op basis van signalen. Bij het aantreffen daarvan sluiten we gebouwen en/of terreinen.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de **lasten (-)** en **baten (+)** opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Bedragen x € 1.000

1	Veiligheid	2021 Werkelijk	2022 Begroot	2023 Begroot	2023 Lasten	2023 Baten
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-2.856	-2.463	-2.669	-2.736	67
60101	Explosievendetectie en -ruiming	-682	4	7	-60	67
60102	Crisisbeheersing en Brandweer	-2.087	-2.365	-2.497	-2.497	-
60103	Brandweerposten - Beheer & Onderh.	-87	-102	-179	-179	-
1.2	Openbare orde en veiligheid	-1.128	-1.126	-1.295	-1.334	40
60104	Uitvoering APV en Bijz. wetten	-393	-367	-442	-481	40
60105	Beleid Openbare Orde & Veiligheid	-447	-465	-483	-483	-
60106	Uitvoering Openbare Orde & Veiligh.	-288	-294	-370	-370	-
	Saldo Lasten en Baten	-3.984	-3.589	-3.964	-4.070	107
	Onttrekkingen reserves	9	-	-	-	-
	Toevoegingen reserves	-	-	-	-	-
	Saldo inclusief mutaties reserves	-3.975	-3.589	-3.963	-4.070	107

Beleidsnota's

[Integraal Veiligheidsplan 2020 - 2023](#);

[Algemeen Plaatselijke Verordening](#) (APV 2023 wordt in december 2022 ter besluitvorming voorgelegd).

Investeringsplan

Voor het programma Veiligheid zijn geen investeringen opgenomen in het Investeringsplan 2023-2026.

2. Verkeer, vervoer en waterstaat

Onder dit programma vallen alle taken die gaan over het aanleggen en onderhouden van de wegenstructuur. Inclusief voorzieningen voor fietsers, voetgangers, parkeren, straatinrichting, verkeersborden, straatverlichting, openbaar vervoerhaltes en gemeentelijke watergangen.

Ontwikkelingen

Doortrekking A15

Eind 2022 verwachten we een uitspraak van de Raad van State over het Tracébesluit A15. Bij een positief besluit, gaat Gelregroen in opdracht van Rijkswaterstaat in 2023 starten met de uitvoering van de doortrekking van de A15.

Openbaar vervoer

Door de gevolgen van de coronapandemie op het gebruik van het openbaar vervoer is de provincie Gelderland een noodconcessie aangegaan met busmaatschappij Breng. Deze geldt voor de komende twee jaar. Er wordt overwogen om de noodconcessie te verlengen tot medio 2026.

Wat willen we bereiken?

Voor de aankomende jaren is het Maatregelenprogramma GMP-plus vastgesteld. De gemeenteraad heeft aangegeven welke maatregelen prioriteit hebben. Voor de lange termijn is de Mobiliteitsvisie Lingewaard vastgesteld. Met de bouwopgave in de regio moeten we integraal werken aan verkeersveiligheid, leefbaarheid en bereikbaarheid. In de visie komen de volgende opgaven aan bod:

- Verkeersveiligheid heeft prioriteit
- Leefbaarheid voor de inwoners staat centraal
- Toekomstbestendige hoofdstructuur Lingewaard
- Meer inzet op de fiets
- Snel en aantrekkelijk OV, bereikbaar voor iedereen
- Inspelen op innovaties, slimme mobiliteit en logistiek

In 2023 en volgende jaren werken we aan de volgende doelstellingen:

1. Veilige mobiliteit voor alle weggebruikers
2. Leefbaarheid staat centraal
3. Oplossingsrichtingen voor knelpunten in de (auto-)bereikbaarheid
4. Een goed fiets- en OV-netwerk

Wat gaan we doen in 2023?

Veilige mobiliteit voor alle weggebruikers en leefbaarheid staat centraal (doel 1 en 2)

In 2023 gaan we de planvoorbereiding verder oppakken van een aantal verkeersprojecten uit de top 10 van het Maatregelenprogramma GMP-plus. Het gaat hierbij om het uitwerken van schetsontwerpen naar voorlopige en definitieve ontwerptekeningen. Participatie vanuit omwonenden hoort daarbij. Het gaat om de volgende infrastructurele projecten:

- Realisatie vrijliggende fietspaden rotonde Stadswal-Huismanstraat-Helmichstraat;
- Veiligheid bij rotondes: Van de Mondeweg, inclusief aanpassingen Van der Mondeweg (Haalderen) en Stadswal-Van Voorststraat-Langekerkstraat (Huissen);
- Reconstructies: Bredestraat-noord, Bredestraat-zuid, Huismanstraat (Huissen) en Papenstraat (Bemmel);

- Bochten Karstraat (Huissen).

Naast deze maatregelen en verkeersstudies gaan we de volgende projecten uitvoeren:

- Reconstructie Gochsestraat in Huissen (herinrichting in combinatie met rioolvervanging).
- Verkenning inrichtingsmaatregelen fietsvriendelijke dijken
- Vervanging armaturen straatverlichting door LED-verlichting (zie paragraaf onderhoud kapitaalgoederen onder openbare verlichting).

Oplossingsrichtingen voor knelpunten in de (auto-)bereikbaarheid en een adequaat fiets- en OV-netwerk (doel 3 en 4)

Als onderdeel van de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen gaan we samen met de provincie Gelderland en buurgemeenten vanaf 2023 een vervolg geven op de Gebiedsaanpak A325/N325.

Enkele vervolgstappen die we gaan oppakken zijn:

- Start pré-verkenning naar de gewenste inrichting A325/N325;
- Een lobby starten naar middelen voor het project Lingekruising (verbreding onderdoorgang Linge in combinatie met doortrekken fietsverbinding);
- Verdere uitwerking ontwerpschetsen snelfietsroute tussen Arnhem en Huissen-centrum;
- Realisatie fietsviaduct over A325 ter hoogte van Kattenleger-Bemmelseweg.

Lokaal werken we aan de volgende projecten uit het GMP- plus:

- Realisatie ontsluiting Karstraat-Houtakker II in Bommel;
- Start uitvoering project fietsstroken / fietspad De Plak;
- Verbreden fietspaden en fietsstroken.

Daarnaast voeren we twee onderzoeken uit:

- Een studie naar de ontsluiting van bedrijventerrein Pannenhuis (inclusief de rotonde Karstraat-Nijverheidsstraat);
- Een onderzoek naar de bereikbaarheid en capaciteit van de parkeerruimte in het centrum van Huissen.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de **lasten (-)** en **baten (+)** opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Bedragen x € 1.000

2	Verkeer, vervoer en waterstaat	2021 Werkelijk	2022 Begroot	2023 Begroot	2023 Lasten	2023 Baten
2.1	Verkeer en vervoer	-5.569	-5.729	-5.345	-5.564	219
60201	Verkeersbeleid	-758	-677	-441	-441	-
60202	Verkeersveiligheid uitvoering	-6	-6	-91	-91	-
60203	Verkeersregelinstantaties	-20	-31	-30	-30	-
60204	Bewegwijzering en bebording	-231	-301	-311	-311	-
60205	Civiltechnische kunstwerken	-170	-332	-363	-363	-
60206	Gladheidsbestrijding	-291	-190	-139	-139	-
60207	Wegen	-2.802	-2.856	-2.586	-2.770	184
60208	Openbare verlichting	-692	-689	-698	-711	13

2	Verkeer, vervoer en waterstaat	2021 Werkelijk	2022 Begroot	2023 Begroot	2023 Lasten	2023 Baten
60209	Schoonhouden infrastructuur	-523	-505	-423	-423	-
60210	Straatmeubilair	-76	-142	-263	-285	22
2.2	Parkeren	-57	-47	-64	-64	-
60211	Parkeren	-57	-47	-64	-64	-
	Saldo Lasten en Baten	-5.626	-5.776	-5.409	-5.628	219
	Onttrekkingen reserves	2.986	473	67	-	67
	Toevoegingen reserves	-10.930	-1.898	-133	-133	-
	Saldo inclusief mutaties reserves	-13.570	-7.201	-5.476	-5.761	286

Beleidsnota's

[Gemeentelijk Mobiliteitsplan \(2017\)](#)

[Nota Parkeernormen Lingewaard 2020](#)

[Maatregelenprogramma GMP-plus \(2021\)](#)

[Netwerk laadpalen elektrisch vervoer: visie en plaatsingsbeleid \(2021\)](#)

[Mobiliteitsvisie Lingewaard \(februari 2022\)](#)

[Wegencategoriseringsplan Lingewaard \(2020\)](#)

Investeringsplan

2.01	Gemeentelijk mobiliteitsplan: Fietsvoorzieningen De Plak en GMP werkbudgetten infrastructuur	
Investering	Looptijd	Toelichting
€ 347.000	2022-2023	Dit betreft de financiële vertaling vanuit het GMP2017 en daarmee samenhangende besluiten van de afgelopen jaren. Vanuit het GMP2022 is het restant van € 347.000 doorgeschoven naar 2023. Voor het project Fietsvoorzieningen De Plak is € 2.814.000 geraamd. Vanaf 2023 is er structureel € 910.000 per jaar gereserveerd voor de uitvoering van GMP-projecten. Hiervan is € 150.000 per jaar gereserveerd voor 'werk-met-werk-projecten'.
€ 2.814.000	2023-2024	
€ 910.000	2023-2024	
€ 910.000	2024-2025	
€ 910.000	2025-2026	
€ 910.000	2026-2027	

2.02	Maatregelenprogramma GMP-plus	
Investering	Looptijd	Toelichting
€ 12.226.000	2023-2026	In juli 2021 is het Maatregelenprogramma GMP-plus vastgesteld. Hierbij is besloten prioriteit te geven aan de top 10 uit het Maatregelenprogramma. In 2022 is gestart met de planvoorbereiding van de infrastructurele projecten. In 2021 is deze investeringspost ontstaan met daarin gereserveerde middelen voor de bochten van de Karstraat ad € 5.726.000. Aangevuld met in totaal € 6.500.000 vanuit de besluitvorming rond de septembercirculaire 2021. Dit budget zetten we vanaf 2023 in om de infrastructurele projecten uit te voeren.

2.03 Hoogwatervrij maken Looweer		
Investering	Looptijd	Toelichting
€ 1.185.000	2023-2029	Voor een goede bereikbaarheid van het industrieterrein is het gewenst dat de toegangsweg verbeterd wordt. Daarom onderzoeken we in overleg met de provincie welke verbetering mogelijk is met de gereserveerde middelen. Aangevuld met cofinanciering vanuit de provincie. Meer ingrijpende maatregelen, zoals het waterdoorlatend maken van de dam waarop de weg ligt, zijn vanuit hoogwaterveiligheid niet urgent genoeg om voor financiering vanuit het Rijk in aanmerking te komen.

2.04 Fietsvoorzieningen snelfietsroute langs A15		
Investering	Looptijd	Toelichting
€ 355.000	2023-2026	De snelfietsroute zit in het tracé-besluit A15 en wordt aangelegd door Rijkswaterstaat. Wij betalen € 355.000 mee aan de snelfietsroute.

2.05 Hofsteestraat Haalderen		
Investering	Looptijd	Toelichting
€ 25.000	2023	Bij de rioolreconstructie in deze straat wordt het bestaande gemengd rioolsysteem vervangen door een gescheiden rioolsysteem. Vanwege synergievoordelen worden tegelijkertijd de trottoirs en inritten vervangen.

2.06 Klappenburgstraat e.o. Bommel		
Investering	Looptijd	Toelichting
€ 245.000	2023 - 2024	Bij de rioolreconstructie in deze straat wordt het bestaande gemengd rioolsysteem vervangen door een gescheiden rioolsysteem. Vanwege synergievoordelen worden tegelijkertijd de trottoirs en inritten vervangen. De rijbaan krijgt bestrating in plaats van asfalt.

3. Economie

Onder dit programma vallen de taken die te maken hebben met economische ontwikkeling en bedrijvigheid, dienstverlening aan ondernemers en economische promotie. Onder bedrijvigheid vallen bedrijventerreinen en andere gebieden met veel bedrijvigheid zoals winkelconcentraties en het glastuinbouwgebied. Ook de financiële component van toerisme (toeristenbelasting) hoort hierbij.

Ontwikkelingen

Energiekosten

De stijging van energiekosten heeft een dempend effect op de economie. Productiekosten voor ondernemers stijgen. Ook voor consumenten stijgt de energieprij. Dit gaat ten koste van de koopkracht. De urgentie van de energietransitie en bijvoorbeeld het warmtenet neemt hierdoor toe. Verder komt er naast het bestaande energieloket ook een energieloket voor advies aan onze bedrijven. Het energieloket voor bedrijven organiseren we zo veel als mogelijk regionaal.

NEXTgarden

Het gebied NEXTgarden in onze gemeente kent inmiddels een modern productiemilieu (glastuinbouw & bedrijventerrein). En een woonmilieu (NEXTliving) waar verouderd glas plaatsmaakt voor wonen en groen. Het productiemilieu kent koplopers in innovaties en nieuwe teelt-ontwikkelingen. NEXTgarden is daarnaast belangrijk in de grote opgaven voor verduurzaming, energietransitie en klimaatadaptatie. Bedrijven in NEXTgarden hebben een duurzame energievoorziening. Het gebied leent zich voor het functioneren als energie-hub voor warmte.

Agropark III

Het nieuwe bedrijventerrein Agropark III loopt mogelijk vertraging op door afstemming met de provincie. De gemeente heeft een positief advies ontvangen (juni 2021) van het IOW (Intergemeentelijk Overleg Werklocaties waar de provincie bij betrokken is) voor de realisatie van Agropark III. Dit is een vereiste en conform het provinciaal beleid voor de ontwikkeling van werklocaties. De eerste vervolgstap nu is de aanpassing van de provinciale omgevingsverordening. Zodat wij het bestemmingsplan kunnen aanpassen. Dit voorjaar heeft de provincie alleen aangegeven er een groot belang aan te hechten om deze grond te behouden voor de glastuinbouw. Op verzoek van de provincie moeten wij eerst aantonen (tenderprocedure van minimaal 1 jaar) dat er bij glastuinders geen vraag is naar deze grond. Pas dan wil de provincie de omgevingsverordening aanpassen. Dit ondanks het feit dat de grond al sinds 2006 te koop staat en zich geen koper gemeld heeft. De gemeente is in overleg met de provincie om deze situatie op te lossen zodat we de plannen voor Agropark III kunnen doorzetten. Voor eind 2022 hopen wij meer duidelijkheid te hebben over het vervolg. Het gevolg is dat er komend jaar geen grond als bedrijfsterrein kan worden uitgegeven.

Huisvesting arbeidsmigranten

Arbeidsmigratie is van belang voor onze economie. Het regelen van goede huisvesting voor arbeidsmigranten is in ontwikkeling en wordt voornamelijk opgepakt vanuit het woonbeleid. Dat geldt ook voor het verder uitwerken van het beleidskader dat in 2022 door de gemeenteraad is vastgesteld.

Wat willen we bereiken?

We hebben als Lingewaard een gezonde, goed draaiende economie. De detailhandel, groothandel, industrie en zorg zijn van belang voor onze werkgelegenheid. Onze ondernemers staan voor grote

uitdagingen. Consumentengedrag verandert en de transitie voor energie, klimaatbestendigheid en een meer circulaire economie zijn complex. We willen onze bedrijven daarbij ondersteunen. Onze inzet is gericht op het toekomstbestendig maken van onze economie. Ons economisch beleidsplan uit 2022 geeft aan hoe we dat doen.

Onze doelen zijn:

1. Een toekomstbestendige lokale economie
2. Ontwikkelen en verduurzamen bedrijventerreinen
3. Compacte en comfortabele winkelcentra
4. Daadkrachtige dienstverlening
5. Perspectief voor het landelijk gebied
6. NEXTgarden energieneutraal

Indicator	Meetbaar resultaat	W2021	B2022	B2023	B2026
Verkopen bedrijfskavels	Aantal verkochte hectares • Bedrijventerreinen • Bergerden	8,4 0	1* 3	0* 3,4	0* 3,4
Verbeteren ondernemersklimaat	Cijfer rapportage 'MKB-vriendelijkste gemeente'	6,8	6,9	6,9	7,5

**Alle beschikbare bedrijfskavels zijn verkocht. Nieuwe ruimte op Agropark III is vooralsnog niet meegenomen omdat dit nog onzeker is*

Wat gaan we doen in 2023?

Een toekomstbestendige lokale economie (doel 1)

- In regionaal verband werken we aan de 'MKB-deal' die ondernemers ondersteunt bij het digitaliseren en de ontwikkeling van online winkelen.
- Collectief is het makkelijker om goed in te spelen op veranderingen. Daarom werken we aan de organisatiegraad en de samenwerking van ondernemers. Hiervoor geven we trainingen en organiseren we (netwerk)bijeenkomsten.

Ontwikkelen en verduurzamen bedrijventerreinen (doel 2)

- Samen met ondernemers werken we aan de verduurzaming en vergroening van onze bedrijventerreinen. In 2023 werken we aan het draagvlak voor gezamenlijke acties op het terrein Pannenhuis.
- We overleggen met de provincie zodat we de planvorming van de uitbreiding van bedrijventerrein (Agropark III) in werking kunnen brengen.
- We anticiperen op provinciale middelen die we kunnen inzetten voor het creëren van meer ruimte voor bedrijfsontwikkeling via verdichting op bestaand terrein. We onderzoeken de mogelijkheden hiervoor op het terrein Gendt-Bemmel.

Compacte en comfortabele winkelcentra (doel 3)

- In Huissen, Bemmel en Gendt gebruiken we mogelijkheden voor functieverandering als we daarmee leegstand in de aanloopstraten kunnen tegengaan.
- Om toeristische bestedingen te bevorderen werken we aan het aantrekkelijker maken van centrumgebieden voor bezoekers. Dit doen we met voorzieningen zoals laadpunten voor e-bikes en bewegwijzering. Ook werken we samen met ondernemers aan (wandeling)arrangementen.

- We onderzoeken de mogelijkheden voor een Bedrijven Investerings Zone (BIZ) in het centrum van Huissen.
- We gaan door met onze inzet op centrummanagement. In 2021 is een centrummanager aangesteld. Indien vanuit het centrummanagement (CML) voorstellen komen die buiten het bestaande budget vallen, dan komen we daar met een concreet voorstel op terug.

Daadkrachtige dienstverlening (doel 4)

- We bevorderen de samenwerking tussen gemeente en ondernemers(collectieven). Dit doen we met bedrijfsbezoeken, acties voor lokale inkoop en onderlinge communicatie en advisering.
- We verbeteren ons serviceniveau door interne werkafspraken te onderhouden en aan te scherpen. Dit geldt ook voor de afspraken met de omgevingsdienst.

Perspectief voor het landelijk gebied (doel 5)

- We promoten toerisme en recreatie in onze gemeente. Daarvoor werken we samen met het bureau Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen. Daarnaast onderhouden we de website Bezoek de Betuwe.
- We verbeteren het netwerk van recreatieroutes. Voor wandelroutes wordt, vergelijkbaar met het fietsknooppuntennetwerk, een (digitaal en bewegwijzerd) wandelnetwerk gerealiseerd. Onze financiering voor een recreatieve veerdienst Bemmelen – Ooij is geregeld. Een exploitatie-overeenkomst en realisatie wordt voorbereid.

NEXTgarden energieneutraal (doel 6)

- We werken samen met de regio aan de profilering van NEXTgarden als energieneutraal en economisch krachtig tuinbouwgebied.
- We bouwen samen met ondernemers en inwoners ons tuinbouwgebied NEXTgarden verder uit tot energiecluster.
- We trekken conclusies uit het onderzoek naar de haalbaarheid van een experience de horticulture.
- We werken aan de gebiedsvisie Rietkamp (onder de naam NEXTliving).
- We houden de functieveranderingsregeling beschikbaar voor een groen woonmilieu.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de **lasten (-)** en **baten (+)** opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Bedragen x € 1.000

3	Economie	2021 Werkelijk	2022 Begroot	2023 Begroot	2023 Lasten	2023 Baten
3.1	Economische ontwikkeling	-702	-1.088	-1.076	-1.076	-
60301	Samenwerkingsverbanden	-389	-684	-791	-791	-
60302	Economische ontwikkeling	-313	-404	-285	-285	-
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	3.056	61	61	-1.787	1.848
60304	Industrieterreinen	3.056	61	61	-1.787	1.848
3.3	Bedrijvenloketten bedrijfsregelingen	-156	-180	-149	-169	20
60305	Bedrijvenloket	-130	-132	-121	-121	-

3	Economie	2021 Werkelijk	2022 Begroot	2023 Begroot	2023 Lasten	2023 Baten
60306	Straatmarkten	-26	-48	-28	-48	20
3.4	Economische promotie	-110	-176	-6	-230	224
60307	Toerisme	-54	-156	-27	-131	104
60308	Kermis	-28	-15	26	-94	120
60309	Economische promotie	-28	-5	-5	-5	-
	Saldo Lasten en Baten	2.088	-1.383	-1.170	-3.262	2.092
	Onttrekkingen reserves	978	138	-	-	-
	Toevoegingen reserves	-3.950	-	-	-	-
	Saldo inclusief mutaties reserves	-884	-1.245	-1.170	-3.262	2.092

Beleidsnota's

[Economisch beleidsplan \(2022\)](#)

[Nota toerisme en recreatie Lingewaard en Overbetuwe 2016 - 2022](#)

[Regionaal Programma Werklocaties \(2020\)](#)

[Strategische visie NEXTgarden \(2021\)](#)

[Gebiedsvisie NEXTgarden \(2021\) NEXTgarden \(2021\)](#)

[Beleid huisvesting internationale medewerkers \(2022\)](#)

Investeringsplan

Voor het programma Economie zijn geen investeringen opgenomen in het Investeringsplan 2023-2026.

4. Onderwijs

Onder dit programma vallen de kinderopvang, het basisonderwijs, bewegingsonderwijs, onderwijshuisvesting, voor- en vroegschoolse educatie, onderwijsachterstandenbeleid, passend onderwijs, leerplicht, leerlingenvervoer en volwasseneneducatie.

Ontwikkelingen

Er zijn bij dit programma geen andere ontwikkelingen te melden, anders dan hetgeen is opgenomen onder 'Wat willen we bereiken?'.

Wat willen we bereiken?

Ieder kind krijgt de kans om zich te ontwikkelen en zijn talenten te benutten. Onderwijs is de basis. De meeste kinderen en jongeren doorlopen zonder noemenswaardige problemen het onderwijs. Zij groeien op tot jonge mensen met een stevige basis die met zelfvertrouwen de keuzes kunnen maken die horen bij het leven, meedoen en betrokken zijn in de maatschappij. Hier zijn we samen verantwoordelijk voor: ouders, kinderen en jongeren zelf, onderwijs en kinderopvang, vrijwilligers en professionals. Dit betekent niet dat opgroeien en opvoeden zonder slag of stoot gaat. Vallen hoort erbij en we helpen elkaar bij het opstaan. Om iedereen goed mee te laten doen, geven we specifieke aandacht aan bevordering en ondersteuning van taalontwikkeling bij kinderen en basisvaardigheden bij volwassenen.

Onze doelen zijn:

1. Kinderen en jongeren ontwikkelen zich veilig en prettig gedurende hun schoolperiode
2. Gebouwen voor scholen die voldoen aan de huisvestingseisen.
3. Het taboe rondom laaggeletterdheid doorbreken, bewustwording creëren en het aantal laaggeletterden verminderen.

Wat gaan we doen in 2023?

Kinderen en jongeren ontwikkelen zich veilig en prettig gedurende hun schoolperiode (doel 1)

- We bevorderen de doorgaande ontwikkelingslijn naar het onderwijs en verbeteren de kwaliteit van de voor- en vroegschoolse educatie (VVE). Dat doen we onder andere door het aanbieden van een training 'planmatig werken aan doelen & opbrengstgericht werken' aan ruim honderd pedagogisch medewerkers VVE van SKAR, Kinderopvang Zonnekinderen en Kinderopvang de Linge vanaf 2023.

Gebouwen voor scholen die voldoen aan de huisvestingseisen (doel 2)

- In 2023 gaan we verder met de uitvoering van de eerste termijn (2018-2022) van het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP). Voor OBC De Heister in Bemmelen, IKC Het Sterrenbos in Huissen, IKC De Vonkenmorgen in Gendt en IKC De Doornick in Doornenburg gaat het om (ver)nieuwbouw. Het gaat om meerjarige projecten.
- We ronden de evaluatie af van het IHP 2018-2022 en gaan met alle betrokken partijen in gesprek over het vervolg.

Het taboe rondom laaggeletterdheid doorbreken, bewustwording creëren en het aantal laaggeletterden verminderen (doel 3)

- We besteden jaarlijks minimaal vier keer expliciete aandacht aan laaggeletterdheid. Dat doen we rondom de Nationale Voorleesdagen, Valentijnsdag, Kinderboekenweek en de week van Lezen en Schrijven.
- We trainen onze consultants en medewerkers schuldhulpverlening in het herkennen en het zorgen voor passende ondersteuning bij laaggeletterdheid.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de **lasten (-)** en **baten (+)** opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Bedragen x € 1.000

4	Onderwijs	2021 Werkelijk	2022 Begroot	2023 Begroot	2023 Lasten	2023 Baten
4.1	Openbaar basisonderwijs	-47	-44	-49	-49	-
60401	Openbaar basisonderwijs	-47	-44	-49	-49	-
4.2	Onderwijshuisvesting	-2.148	-2.142	-2.166	-2.169	3
60402	Bijzonder basisonderwijs	-132	-127	-135	-135	-
60403	Onderwijshuisvesting	-2.016	-2.015	-2.031	-2.034	3
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.559	-1.581	-1.646	-2.259	613
60404	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-615	-512	-470	-1.083	613
60405	Leerlingenvervoer	-924	-1.054	-1.159	-1.159	-
60406	Volwasseneducatie	-20	-15	-17	-17	-
	Saldo Lasten en Baten	-3.754	-3.767	-3.861	-4.477	616
	Onttrekkingen reserves	90	-	-	-	-
	Toevoegingen reserves	-	-	-	-	-
	Saldo inclusief mutaties reserves	-3.664	-3.767	-3.862	-4.477	616

Beleidsnota's

[Beleidsnotitie Visie Integraal Kind Centrum gemeente Lingewaard \(2015\)](#)

[Beleidsnota leerlingenvervoer 'Samen kom je verder' \(2014, aangepast in 2018\)](#)

[Integraal Huisvestingsplan Onderwijs \(2019\)](#)

[Beleidsplan sociaal domein "Iedereen hoort erbij!"\(2021\)](#)

Investeringsplan

4.01 Uitvoering Integraal Huisvestings-Plan onderwijs		
Investering	Looptijd	Toelichting
€ 25.871.000	2022-2026	In de begroting 2018 is voor de uitvoering van het huisvestingsprogramma onderwijs in 2019 al € 3,5 miljoen gereserveerd. In totaal is hiermee € 29,4 miljoen beschikbaar voor de uitvoering van het IHP. In het IHP is een financiële paragraaf opgenomen waarin we aangeven welke investeringen voor de komende jaren in de onderwijshuisvesting noodzakelijk zijn. Vanaf 2019 zijn al deze investeringsbedragen opgenomen in de begroting. Deze bedragen worden elk jaar geïndexeerd met de BDB index. De ramingen uit het IHP betreffen stichtingskosten. Dit zijn de bouwkosten en de kosten van de adviseurs (architect, constructeur, etc.). De locatiegebonden kosten komen hier nog bovenop. Denk hierbij bijvoorbeeld aan kosten voor grondverwerving, afschrijving van boekwaardes en inrichting van de openbare ruimte. Na het afronden van het Voorlopig Ontwerp kunnen we per project deze locatie gebonden kosten in kaart gaan brengen. Voor de projecten uit het IHP is in 2020 een voorbereidingskrediet van 5% per project beschikbaar gesteld. Dit wordt betaald uit de € 3,5 miljoen uit 2018. Voor IKC Het Sterrenbos, IKC De Doornick en IKC De Vonkenmorgen gaan we in 2023, na afronding van de voorbereidende fase, verder met de ontwerpfase. Voor OBC Bemmelen is in 2022 ook de resterende 95% van het investeringsbudget beschikbaar gesteld. Hiermee kunnen we in 2023 de ontwerpfase afronden en starten met de voorbereidingen van de uitvoeringsfase.

5. Sport, cultuur en recreatie

Onder dit programma vallen taken op het gebied van sport, bibliotheek, cultuur, kunst, cultureel erfgoed, monumenten en archeologie, groen & openluchtrecreatie. De economische component van recreatie en toerisme (promotie, toeristenbelasting, e.d.) valt onder programma 3 en de ruimtelijke component van recreatie, zoals het aanleggen van recreatieve routes, valt onder programma 8.

Ontwikkelingen

Er zijn bij dit programma geen andere ontwikkelingen te melden, anders dan hetgeen is opgenomen onder 'Wat willen we bereiken?'.

Wat willen we bereiken?

We streven naar sociale samenhang en vitaliteit van onze inwoners. Samen met verenigingen en andere maatschappelijke organisaties zorgen we voor een aantrekkelijk aanbod van voorzieningen. De beleving en behoefte van de inwoner zijn het uitgangspunt. De besteding van onze vrije tijd staat hierbij centraal. We werken aan aantrekkelijke openbaar toegankelijke voorzieningen en een aantrekkelijke openbare ruimte voor iedereen. Een leefomgeving die uitnodigt om erop uit te gaan, elkaar te ontmoeten en mee te doen.

Onze doelen zijn:

1. Gezonde inwoners en een samenleving waarin jong tot oud mee kan doen doordat we een passend aanbod aan sportieve, culturele en recreatieve activiteiten en voorzieningen in de directe leefomgeving van onze inwoners bieden.
2. Aantrekkelijke, betaalbare en toegankelijke maatschappelijk accommodaties in Lingewaard waarin voldoende ruimte is voor onze verenigingen en maatschappelijke organisaties en waar door multifunctioneel gebruik een goede bezetting is.
3. Natuur, biodiversiteit en landbouw verbinden door samenwerking met agrariërs, inwoners en natuurorganisaties.

Wat gaan we doen in 2023?

Gezonde inwoners en een samenleving waarin jong tot oud mee kan doen doordat we een passend aanbod aan sportieve, culturele en recreatieve activiteiten en voorzieningen in de directe leefomgeving van onze inwoners bieden. (doel 1)

- We brengen de aansturing van de sportcoaches onder bij Sportservice Lingewaard.
- We brengen de aansturing van de cultuurcoaches onder bij de Open Academie.
- We doen actief mee aan het sportakkoord 2.0 .
- We zetten ons in om samen met het culturele veld een Cultuurakkoord te sluiten.
- We geven het lokale culturele erfgoed in het primair onderwijs een impuls met een doorlopend programma erfgoed.
- We breiden de servicepunten van de bibliotheek uit met activiteiten op het gebied van taal en digitale vaardigheden.
- We breiden het aantal bibliotheken op school verder uit en intensiveren de samenwerking met alle basisscholen in Lingewaard.
- Fort Pannerden is sinds 2021 officieel werelderfgoed en museum. We ondersteunen de beheerstichting bij het werven van meer bezoekers.

- De speelplekken en toestellen zijn veilig en voldoen aan het kwaliteitsniveau B. Zie ook de [paragraaf kapitaalgoederen, speeltoestellen/-tuinen](#).

Aantrekkelijke, betaalbare en toegankelijke maatschappelijk accommodaties in Lingewaard waarin voldoende ruimte is voor onze verenigingen en maatschappelijke organisaties en waar door multifunctioneel gebruik een goede bezetting is. (doel 2)

- We breiden het SKC De Leemhof in Gendt uit om ruimte te bieden aan nieuwe maatschappelijke gebruikers, waaronder de bibliotheek en gebruikers uit Villa Ganita. Ook maken we SKC De Leemhof energieneutraal en toegankelijk op het hoogste niveau. Na realisatie van de uitbreiding verkopen we Villa Ganita in Gendt.
- We werken de principerichting van het maatschappelijk accommodatieplan voor Huissen uit. Een multifunctionele accommodatie in het centrum en een nieuwe sporthal bij De Blauwenburcht komen daarin aan de orde.
- We werken de voorkeursvariant van het maatschappelijk accommodatieplan voor Haalderen uit naar een uitvoeringsplan.
- We starten met het maatschappelijke accommodatieplan Bommel en komen met een planning voor de accommodatieplannen Doornenburg en Angeren.
- We implementeren fasegewijs geharmoniseerde huur- en exploitatietarieven voor de binnen- en buitensport en de maatschappelijke accommodaties.
- We stellen een beleidsplan buitensportvelden (harmonisatie en uniformering buitensport-accommodaties) op.
- We verbeteren gefaseerd de fysieke toegankelijkheid van onze accommodaties volgens het landelijke keurmerk en de internationale standaard (VN-Verdrag Handicap). Zie ook de paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen onder Gebouwen.

Natuur, biodiversiteit en landbouw verbinden door samenwerking met agrariërs, inwoners en natuurorganisaties. (doel 3)

- Vanuit het uitvoeringsprogramma landschap en biodiversiteit 2019-2023 werken we met inwonersgroepen aan het onderhoud van landschapselementen, begeleiden we inwoners bij de uitvoering van landschapsprojecten en zorgen we voor training, opleiding en begeleiding van vrijwilligers.
- We starten met het opstellen van een biodiversiteitsplan.
- We vragen bij de provincie subsidie aan voor de voortzetting van het project bloemrijke akkerranden.
- Afgestemd op de mogelijkheden vanuit het landschapsfonds bereiden we nieuwe participatieprojecten voor landschap en natuur voor.
- Herstel van biodiversiteit is onderdeel van ons eigen groenbeheer. Zie hiervoor de [paragraaf kapitaalgoederen, openbaar groen](#).

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de **lasten (-)** en **baten (+)** opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Bedragen x € 1.000

5	Sport, cultuur en recreatie	2021 Werkelijk	2022 Begroot	2023 Begroot	2023 Lasten	2023 Baten
5.1	Sportbeleid en activering	-714	-589	-493	-495	2
60501	Sportbeleid en activering	-714	-589	-493	-495	2
5.2	Sportaccommodaties	-2.014	-2.647	-2.762	-4.023	1.260
60502	Binnensportaccommodaties	-116	-179	-159	-694	535
60503	Buitensportaccommodaties	-227	-176	-186	-423	237
60504	Zwembaden	-305	-302	-323	-525	202
60505	Binnensportacc. - Beheer & Onderh.	-406	-665	-732	-895	162
60506	Buitensportacc. - Beheer & Onderh.	-960	-1.325	-1.362	-1.486	124
5.3	Cultuurpresentatie en cultuurproductie	-370	-528	-443	-445	2
60508	Vormings- en ontwikkelingswerk	-237	-230	-219	-221	2
60509	Cultuur	-121	-266	-167	-167	-
60510	Kunst in de openbare ruimte	-12	-32	-57	-57	-
5.5	Cultureel erfgoed	-80	-94	-81	-82	-
60511	Monumenten & Archeologie	-52	-67	-64	-64	-
60512	Oudheidkunde	-28	-27	-17	-18	-
5.6	Media	-848	-872	-880	-886	6
60513	Bibliotheken	-848	-872	-880	-886	6
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	-3.876	-4.030	-4.039	-4.216	178
60514	Natuur en landschap	-200	-191	-170	-215	45
60515	Recreatieve voorzieningen	-128	-151	-97	-123	27
60516	Speelvoorzieningen	-288	-304	-411	-411	-
60517	Dierenparken	-36	-34	-40	-40	-
60518	Groen- en reststroken	-9	-44	-91	-184	93
60519	Hondenuitlaatstroken	-170	-173	-167	-167	-
60520	Onderhoud openbaar groen	-2.286	-2.334	-2.430	-2.430	-
60521	Evenementen	-282	-318	-155	-168	13
60522	Park Lingezegen	-276	-279	-291	-291	-
60523	Watergangen / onderhoud	-201	-202	-187	-187	-
	Saldo Lasten en Baten	-7.902	-8.760	-8.698	-10.147	1.448
	Onttrekkingen reserves	113	147	170	-	170
	Toevoegingen reserves	-181	-22	-8	-8	-
	Saldo inclusief mutaties reserves	-7.970	-8.634	-8.538	-10.155	1.618

Beleidsnota's

[Visie Beeldende Uitingen in de Openbare Ruimte Lingewaard \(2012\)](#)

[Groenfonds 2015 en addendum \(2021\)](#)

[Evaluatie sociaal-cultureel en maatschappelijk accommodatiebeleid \(2016\)](#)

[Nota toerisme en recreatie Lingewaard en Overbetuwe 2016 - 2022 \(2016\)](#)

[Bomenlijst 2018](#)

[Uitvoeringsprogramma Landschap en Biodiversiteit 2019-2023 \(2018\)](#)

[Contourennota accommodatie- en vastgoedbeleid \(2019\)](#)

[Beleidsplan spelen \(2019\)](#)

[Cultuurnota 'Beleef kunst en cultuur in Lingewaard' \(2022\)](#)

[Sportbeleid gemeente Lingewaard 'Goed in beweging' \(2021\)](#)

Beleidsplan sociaal domein '[Iedereen](#) hoort erbij!' (2021)

Investeringsplan

5.01 Vervanging groen en bomen 2023 - 2026		
Investering	Looptijd	Toelichting
€ 123.000	van 2023	Veel openbaar groen is aan vervanging toe. We vervangen openbaar groen op wijkniveau. De kwaliteit van de bomen en de beplanting in de gemeente brengen we in beeld. Daarna pakken we op wijkniveau het groen dat het hardst aan vervanging toe is aan.
€ 123.000	t/m	
€ 123.000	2026	
€ 123.000		

5.02 Gastvrije Waaldijk		
Investering	Looptijd	Toelichting
€ 100.000	2025-2027	Parallel aan de lopende dijkversterkingsprojecten wordt de noordelijke Waaldijk in Gelderland heringericht. Autoverkeer blijft mogelijk maar de dijk wordt voor recreatieverkeer veiliger en aantrekkelijker. Gemeenten betalen € 100.000 mee aan recreatieve voorzieningen zoals rustpunten, informatiezuilen e.d.. Op grond van de intentieverklaring om mee te doen aan het project is het investeringsbedrag gereserveerd. Het tijdspad voor de dijkversterking is nog onderwerp van overleg met het Waterschap.

5.03 Fietspad zomerdijk		
Investering	Looptijd	Toelichting
€ 88.000	2023-2024	In de Angerense polder herstellen we een recreatieve fietsroute. Dit gebeurt deels door reconstructie van de bestaande weg en aanleg van een nieuw fietspad rondom het fabrieksterrein. In aanvulling daarop willen we het vracht- en fietsverkeer over de Scherpekamp scheiden door een apart pad langs de bestaande weg in de uiterwaard aan te leggen. Het realiseren van een vrijliggend fietspad is afhankelijk van co-financiering door RWS. Hierover hebben we overleg.

6. Sociaal domein

Dit programma richt zich op alle inspanningen op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning, de Participatiewet, Inburgering en de Jeugdwet. Welzijn, preventie, armoedebelief en schuldhelpverlening maken ook deel uit van dit programma. Daarnaast richt het zich op het faciliteren van inwonersinitiatieven.

Ontwikkelingen

Hervormingsagenda Jeugd

Het Rijk heeft besloten om in 2022 € 1,314 miljard extra vrij te maken ter compensatie voor de tekorten op het gebied van jeugdhulp. Het kabinet moet daarbij een besluit nemen over de structurele financiële bekostiging van gemeenten vanaf 2023 op dit dossier. Onderdeel van deze extra middelen is dat het Rijk en VNG zich committeren aan een Hervormingsagenda Jeugd 2022-2028. Deze agenda zou op 1 januari 2022 gereed zijn, maar is vertraagd. Doel van deze hervormingsagenda is om de decentralisatie ten volle waar te maken en de beheersbaarheid en effectiviteit van het jeugdstelsel te verbeteren. De verwachting is dat de hervormingsagenda in het najaar van 2022 wordt vastgesteld. Op dit moment is nog niet volledig duidelijk wat de maatregelen zullen zijn en welk effect dit gaat hebben voor 2023.

Beschermd wonen

Vanaf 1 januari 2024 komt er één geïntegreerd objectief verdeelmodel voor beschermd wonen, maatschappelijke opvang en begeleiding. We bereiden ons daarop in 2023 zowel regionaal als lokaal zo goed mogelijk voor. Om zo de beweging van beschermd wonen naar beschermd thuis beter te kunnen maken. We verwachten uiterlijk in de septembercirculaire 2023 meer duidelijkheid te kunnen bieden over wat het objectief verdeelmodel voor beschermd wonen, maatschappelijke opvang en begeleiding voor ons betekent.

Wat willen we bereiken?

Een samenleving waarin iedereen mee kan doen. Hieraan bouwen we samen met onze inwoners en maatschappelijke partners. Een samenleving waarin iedereen zijn leven op een prettige manier en naar eigen keuze kan invullen, en waarin mensen naar elkaar omkijken en elkaar helpen als dat nodig is.

Meedoen is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Het is onze taak om inwoners te helpen zo goed mogelijk deel te blijven nemen aan de samenleving. Met dit uitgangspunt zorgen wij voor een goede sociale infrastructuur en aanvullende hulp en ondersteuning als inwoners tijdelijk of langdurig niet voldoende voor zichzelf of hun gezin kunnen zorgen. Daarbij zetten we extra in op een gezonde leefstijl en preventie, goede en toegankelijke algemene voorzieningen en voorkomen we - waar mogelijk - dat mensen zwaardere zorg nodig hebben. Dat doen wij door de sociale basis te versterken en daarbij bijvoorbeeld in dorpshuizen en ontmoetingscentra een 'huiskamer' te openen waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en laagdrempelig vragen kunnen stellen over zorg en ondersteuning.

Onze doelen zijn:

1. Inwoners worden gezond en gelukkig ouder. Door zelfstandig te blijven wonen, veilig over straat te kunnen gaan, in de buurt hulp te hebben en anderen kunnen te ontmoeten.

2. Inwoners met soms onbegrepen gedrag bieden we mogelijkheden om ook mee te doen. We vormen een kring om hen heen, als dat (even) nodig is. Zo helpen we inwoners 'uit de verwarring te komen'.
3. Inwoners met een uitkering helpen wij aan het werk en inwoners die hun baan verliezen helpen we werk te vinden als hen dat zelf niet lukt.
4. Ieder kind krijgt de kans om zich te ontwikkelen en zijn talenten te benutten. Dit doen we samen: ouders, kinderen en jongeren zelf, onderwijs en kinderopvang, vrijwilligers en professionals. Met vallen en opstaan.
5. Alle mensen die nieuw in Lingewaard komen wonen zijn welkom. Wij willen dat zij zich snel thuis voelen en mee kunnen doen in onze samenleving.
6. Beheersbare kosten in het sociaal domein.
7. Leefbare wijken, buurten en dorpen.

Inwonersinitiatieven

Indicator	Meetbaar resultaat	W2021	B2022	B2023	B2026
Lingewaard Doet	Aantal gerealiseerde ideeën	34	35	34	34
Inwonersinitiatieven	Aantal maatschappelijke initiatieven	14	16	14	14

Wat gaan we doen in 2023?

Inwoners worden gezond en gelukkig ouder. Door zelfstandig te blijven wonen, veilig over straat te kunnen gaan, in de buurt hulp hebben en anderen kunnen ontmoeten. (doel 1)

- We ontwikkelen het preventieve veld door.
- We realiseren een derde algemene voorziening in Huissen voor ontmoetingsactiviteiten voor ouderen.
- We realiseren logeermogelijkheden als vorm van respijtzorg.

Inwoners met soms onbegrepen gedrag bieden we mogelijkheden om ook mee te doen. We vormen een kring om hen heen, als dat (even) nodig is. Zo helpen we inwoners 'uit de verwarring te komen'. (doel 2)

- We bereiden ons voor op de doordecentralisatie van 'beschermd thuis' per 2024. We doen dit door onze lokale aanpak in te richten. We maken daarbij gebruik van ervaringsdeskundigen en betrekken de wijk-GGZ hierbij.

Inwoners met een uitkering helpen wij aan het werk en inwoners die hun baan verliezen helpen we werk te vinden als hen dat zelf niet lukt. (doel 3)

- Samen met partners uit de arbeidsmarktregio helpen we meer werkzoekenden aan het werk. Daarbij maken we ook gebruik van ons ondernemersloket.
- Samen met ervaringsdeskundigen werken wij aan een manier waarop iedereen lid kan worden van een sport- of cultuurclub en zo mee kan doen.

Alle mensen die nieuw in Lingewaard komen wonen zijn welkom. Wij willen dat zij zich snel thuis voelen en mee kunnen doen in onze samenleving. (doel 5)

- We bieden nieuwe Lingewaarders een passend inburgeringsaanbod en begeleiden hen intensief.
- We stellen alles in het werk om de taakstelling huisvesting statushouders in samenwerking met onder meer de woningcorporaties te realiseren.

Ieder kind krijgt de kans om zich te ontwikkelen en zijn talenten te benutten. Dit doen we samen: ouders, kinderen en jongeren zelf, onderwijs en kinderopvang, vrijwilligers en professionals. Met vallen en opstaan. (doel 4)

- We ontwikkelen het preventieve veld door.
- We gaan door met het project 'Young Leaders' waarbij talentontwikkeling centraal staat. In dit traject worden jongeren uitgedaagd om zich te verdiepen in hun eigen kwaliteiten, versterken zij hun vaardigheden en bedenken ze één of meerdere plannen voor het organiseren van sociale activiteiten in hun buurt.
- We besteden regionaal 'verblijf' aan. We richten ons daarbij op minder instroom van kinderen in verblijf.

Beheersbare kosten in het sociaal domein. (doel 6)

- We evalueren de Taskforce Sociaal Domein.
- Op basis van de evaluatie van de Taskforce Sociaal Domein maken we een nieuwe opdracht voor het vervolg.

Leefbare wijken, buurten en dorpen. (doel 7)

- We werken aan participatiebeleid. Inwonersinitiatieven maken hier onderdeel van uit.
- Met 'Lingewaard Doet' richten we ons op de kernen Angeren, Bemmelen, Ressen, Haalderen en Gendt.
- We informeren en betrekken wijkplatforms bij onze plannen, projecten en uitvoerende werkzaamheden in hun gebied. We horen wat er leeft bij de inwoners en bevorderen de betrokkenheid van de gemeente bij de inwoners.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de **lasten (-)** en **baten (+)** opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Bedragen x € 1.000

6	Sociaal domein	2021 Werkelijk	2022 Begroot	2023 Begroot	2023 Lasten	2023 Baten
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-4.827	-6.024	-6.319	-6.876	557
60601	Sociaal en cultureel werk	-157	-168	-137	-137	-
60602	Algemeen maatschappelijk werk	-580	-592	-340	-340	-
60603	Jeugd uitvoeringskosten	-1.010	-1.846	-2.323	-2.323	-
60604	Algemene voorzieningen jeugd	-193	-297	-253	-253	-
60605	Jeugd- en jongerenwerk	-337	-422	-392	-398	6
60606	Jeugd- en jongerenwerk - B&O	-21	-6	-6	-6	-
60607	Dorpshuizen	-321	-260	-337	-406	69
60608	Dorpshuizen - Beheer & Onderhoud	-568	-652	-724	-724	-
60609	Wijkplatforms	-396	-450	-339	-339	-
60610	Inwonerparticipatie	-212	-210	-261	-335	74
60611	Kinderdagverblijven	106	89	105	-112	217
60612	Kinderdagverblijven-Beheer/Onderh.	-180	-202	-206	-206	-
60613	Ouderenwerk	-339	-388	-369	-369	-

6	Sociaal domein	2021 Werkelijk	2022 Begroot	2023 Begroot	2023 Lasten	2023 Baten
60669	Algemene voorzieningen WMO	-619	-620	-737	-928	191
6.2	Wijkteams	1	-	-	-	-
60623	Gem. hulp toeslagen problematiek	1	-	-	-	-
6.3	Inkomensregelingen	-2.240	-4.247	-2.572	-10.247	7.675
60615	Bijstandsverlening algemeen	-92	-152	-749	-749	-
60616	BBZ 2004	-30	16	-208	-449	241
60617	BUIG	-495	-956	-180	-7.564	7.384
60618	Gem. armoede en schuldenbeleid	-1.371	-2.869	-1.149	-1.199	50
60619	Kwijtscheldingen	-252	-286	-286	-286	-
6.4	Begeleide participatie	-5.204	-5.055	-4.382	-4.382	-
60620	Sociale werkvoorziening	-5.204	-5.055	-4.382	-4.382	-
6.5	Arbeidsparticipatie	-1.336	-1.472	-956	-956	-
60621	Inburgering nieuwkomers	-354	-299	-224	-224	-
60622	Re-integratie en participatie	-982	-1.173	-732	-732	-
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-3.352	-3.531	-3.768	-3.873	105
60660	WMO Uitvoeringskosten	-1.601	-1.697	-1.682	-1.682	-
60662	Hulpmiddelen WMO	-1.751	-1.834	-2.086	-2.191	105
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	-7.203	-7.047	-8.200	-8.200	-
60661	Begeleiding WMO	-2.966	-2.889	-3.669	-3.669	-
60663	Hulp bij huishouden	-4.056	-4.046	-4.405	-4.405	-
60667	PGB WMO	-181	-112	-126	-126	-
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	-11.821	-11.288	-11.068	-11.068	-
60664	Jeugdhulp (zin)	-11.598	-11.108	-10.845	-10.845	-
60666	PGB jeugd	-223	-180	-223	-223	-
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	-2.011	-1.406	-1.667	-1.667	-
60665	Gespecialiseerde jeugdhulp	-2.011	-1.406	-1.667	-1.667	-
	Saldo Lasten en Baten	-37.993	-40.070	-38.932	-47.269	8.337
	Onttrekkingen reserves	1.988	1.538	102	-	102
	Toevoegingen reserves	-85	-2.228	-	-	-
	Saldo inclusief mutaties reserves	-36.090	-40.761	-38.829	-47.269	8.439

Beleidsnota's

[Beleidsplan ruimte voor inwonersinitiatieven \(2017\)](#)

[Notitie mantelzorg, vrijwilligers en ouderen \(MVO\) \(2018\)](#)

[Contourennota accommodatie- en vastgoedbeleid \(2019\)](#)

[Taskforce \(2019\)](#)

[Beleidsplan sociaal domein 'Iedereen hoort erbij'](#)

Investeringsplan

Voor het programma 'Sociaal Domein' zijn geen investeringen opgenomen in het Investeringsplan 2023-2026.

7. Volksgezondheid en milieu

Dit programma bevat taken met betrekking tot de volksgezondheid, afvalwater, waterhuishouding, huishoudelijk afval, bescherming van het milieu, begraafplaatsen, klimaat en duurzaamheid.

Ontwikkelingen

Jeugdgezondheidszorg (Jgz)

De arbeidsmarkt voor onder andere zorgpersoneel staat erg onder druk. In de afgelopen jaren is dit vooral voor de jeugdgezondheidszorg een grote uitdaging gebleken. Vanuit de VVGM wordt besproken welke organisatorische maatregelen nodig zijn voor een toekomstbestendige jeugdgezondheidszorg.

Wat willen we bereiken?

We dragen bij aan de bescherming van de gezondheid van onze inwoners en verbetering van de fysieke omgeving. Vanuit de pijlers uit ons preventieakkoord zetten we in op een rookvrije leefomgeving, verantwoord alcohol- en drugsgebruik en een gezond gewicht. Ook richten we ons op meer bewegen en bewegingsmogelijkheden voor onze inwoners. Dit draagt bij aan gezond opgroeien en gezond ouder worden.

Net als landelijke doelen voor klimaat en milieu willen we in 2050 een energieneutrale, klimaat-adaptieve en circulaire gemeente zijn. Daarvoor werken we samen met onze inwoners en bedrijven. We geven hierbij zelf het goede voorbeeld.

Onze doelen zijn:

1. We bevorderen een gezonde leefstijl van onze inwoners. Vooral op het gebied van meer bewegen en het tegengaan van overgewicht, alcohol, drugs en roken.
2. De gemeente is klimaatbestendig en waterrobuust ingericht.
3. De hoeveelheid restafval per inwoner daalt en er is maximaal hergebruik van de ingezamelde grondstoffen.
4. Energiebesparing, duurzame opwekking en warmte-transitie. We willen een energieneutrale gemeente zijn in 2050.

Wat gaan we doen in 2023?

We bevorderen een gezonde leefstijl van onze inwoners. Vooral op het gebied van overgewicht, alcohol, drugs en roken (doel 1).

- We voeren de ambities, afspraken en plannen uit rondom de leefstijlthema's overgewicht, alcohol & drugs en roken uit het Preventieakkoord Lingewaard. We versterken de inzet gezonde leefstijlinterventies met het Actieplan gezondheidspreventie vanuit onder andere de extra impuls gelden herstel Corona.
- We geven professionele voorlichting over alcohol- en drugspreventie voor jeugdigen samen met lokale partners. Hierbij betrekken we ook de ouders/verzorgers.
- We gaan door met de lokale coalitie Kansrijke Start. Daarin werken we samen met de lokale en regionale partners uit de geboortezorg.
- De Jeugdgezondheidszorg (Jgz) blijft opvoed-/opgroei risico's signaleren. Zij zorgt ook voor het doorgeleiden naar vormen van gezinsondersteuning of andere interventies. De Jgz verleent zelf ook (kortdurende) opvoedondersteuning en gebruikt onder meer de interventies Stevig Ouderschap en Voorzorg.

- We ondersteunen en stimuleren via (sport)subsidies en de sport- en cultuurcoaches diverse beweegactiviteiten voor jong en oud.

De gemeente is klimaatbestendig en waterrobuust ingericht (doel 2).

- We voeren de maatregelen uit die zijn opgenomen in de Uitvoeringsagenda van de Lokale Adaptatiestrategie (LAS). Zie hiervoor ook paragraaf Duurzaamheid: Klimaatadaptatie.
- Samen met de regio voeren we de maatregelen uit die zijn opgenomen in de Samenwerkingsagenda van de Regionale Adaptatiestrategie (RAS). Zie hiervoor ook paragraaf Duurzaamheid: Klimaatadaptatie.
- We gaan werken met het door de raad vastgestelde Gemeentelijk Watertakenplan.
- We vervangen en verbeteren de riolering in een aantal straten. Zie hiervoor de paragraaf Kapitaalgoederen onder 3. Riolering en water.

De hoeveelheid restafval per inwoner daalt en er is maximaal hergebruik van de ingezamelde grondstoffen (doel 3).

- We starten met het actualiseren van het grondstoffenbeleid. Daarbij consulteren we ook de in de praktijk betrokken partijen. Een startnotitie wordt aan de raad aangeboden.
- We zetten actief in op gedragsverandering (beter scheiden). Dit doen we onder meer door voorbeelden aan inwoners te laten zien tijdens een weekmarkt.
- We introduceren het reinigingsrecht voor scholen en kleine ondernemingen. Het reinigingsrecht voor scholen voeren we gemeente breed in. Het reinigingsrecht voor kleine ondernemingen voeren we gebiedsgericht in voor het centrum van Huissen en winkelcentrum de Zilverkamp. Met het reinigingsrecht kunnen zij gebruik maken van onze inzamelerservice.
- We gaan verder met het vervangen van prullenbakken in de openbare ruimte. Naast de technisch noodzakelijke vervanging ontmoedigen we hiermee ook het ontwijkgedrag bij huishoudelijk restafval.
- We vervangen afgeschreven GFT-verzamelcontainers en breiden het aantal uit. We voorzien de GFT-zuilen van een digitaal toegangssysteem om dumping te voorkomen.
- We gaan door met het zwerfafvalprogramma om zwerfafval te verminderen (opruimen). Door educatie (creëren van bewustwording) proberen we zwerfafval te voorkomen.
- We evalueren de proef voor een extra inzamellocatie voor PMD in De Zilverkamp om te beoordelen of deze locatie definitief moet worden toegevoegd.
- We werken aan extra inzamellocaties voor papier in Bemmelen, Gendt en Huissen.

Energiebesparing, duurzame opwekking en warmtetransitie, met als doel een energieneutrale gemeente in 2050 (doel 4).

- We scherpen het beleidskader energietransitie, inclusief de routekaart, aan.
- In juli 2023 starten wij, samen met onze GMR regiopartners, met het opstellen van de RES 2.0.
- Wij stimuleren zoveel mogelijk energiebesparing bij bedrijven en huishoudens. De focus is op het aanbrengen van isolatiemaatregelen.
- Om energiearmoede aan te pakken starten we een project voor het isoleren van koopwoningen van inwoners met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum.
- We gaan werken aan een visie op duurzame energie parallel aan de Betuweroute en A15.
- Voor de warmtetransitie gaan we door met de wijkaanpak voor de Zilverkamp. En we zetten ons in voor een energieneutraal NEXTgarden in 2030. Voor meer acties zie paragraaf Duurzaamheid.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de **lasten (-)** en **baten (+)** opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Bedragen x € 1.000

7	Volksgezondheid en milieu	2021 Werkelijk	2022 Begroot	2023 Begroot	2023 Lasten	2023 Baten
7.1	Volksgezondheid	-1.725	-1.806	-1.881	-1.881	-
60701	Openbare gezondheidszorg	-815	-840	-953	-953	-
60702	Jeugdgezondheidszorg	-910	-966	-928	-928	-
7.2	Riolering	1.424	1.531	1.474	-3.517	4.991
60720	Algemeen rioolbeheer	-2.392	-1.984	-2.351	-2.351	-
60721	Riolering en waterzuiv. / Onderhoud	-1.086	-1.457	-1.147	-1.166	19
60722	Rioolheffing	4.902	4.972	4.972	-	4.972
7.3	Afval	948	1.591	1.476	-4.238	5.714
60723	Afval algemeen	-158	-133	-107	-107	-
60724	Huishoudafval	-2.702	-2.800	-3.046	-3.628	582
60725	Overige afvalstoffen	-314	-332	-394	-460	66
60726	Afvalstoffenheffing	4.122	4.856	5.030	-	5.030
60733	Reinigingsheffing	-	-	-7	-43	36
7.4	Milieubeheer	-1.624	-2.425	-2.136	-2.941	805
60727	Milieubeheer	-1.167	-1.269	-1.195	-1.275	80
60728	Duurzaamheid	-383	-1.080	-859	-1.459	600
60729	Plaagdierbestrijding	-74	-76	-82	-82	-
60732	Proeftuinen Aardgasvrije wijken	-	-	-	-125	125
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	-179	-145	-122	-287	165
60730	Algemene begraafplaatsen	-161	-130	-107	-272	165
60731	Begraven	-18	-15	-15	-15	-
	Saldo Lasten en Baten	-1.156	-1.254	-1.189	-12.864	11.675
	Onttrekkingen reserves	196	352	350	-	350
	Toevoegingen reserves	-47	-183	-68	-68	-
	Saldo inclusief mutaties reserves	-1.008	-1.085	-907	-12.932	12.025

Beleidsnota's

[Kaders Sociaal Beleid 2021 – 2024 \(2020\)](#)

[Preventieakkoord Lingewaard: Samen voor een gezond Lingewaard 2021 - 2023](#)

[Gem. Rioleringsplan Lingewaard 2017 – 2021](#)

[Grondstoffenbeleid Lingewaard Circulair en Duurzaam \(2019\)](#)

[Beleidsnota Duurzaamheid 2016 – 2020](#)

[Beleidskader energietransitie \(2020\)](#)

[Beleidskader wind \(2019\)](#)
[Beleidskader zon \(2019\)](#)
[Transitievisie Warmte \(2021\)](#)

Investeringsplan

7.01 Investerings vervangingen en investeringen maatregelen riolering		
Investering	Looptijd	Toelichting
Vervangingen		De investeringsbedragen zijn gebaseerd op het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP). In 2022 wordt er een nieuw Gemeentelijk Watertakenplan opgesteld. Deze wordt in oktober 2022 ter vaststelling voorgelegd aan de gemeenteraad. Na vaststelling wijzigen mogelijk de investeringsbedragen.
€ 2.047.000	2023-2025	
€ 1.998.000	2024-2026	
€ 2.358.000	2025-2027	
€ 2.064.000	2026- 2028	
Maatr./Projecten		Het GRP voor de planperiode 2017-2021 is op 17 november 2016 vastgesteld. De gemeenteraad heeft op 20 december 2021 de looptijd met een jaar verlengd. Het GRP bevat alle vervangingsinvesteringen en de investeringen voor maatregelen/projecten. Bij de vervangingsinvesteringen gaat het onder meer om het vervangen van pompen/gemalen, persleidingen en (vrijverval) rioolbuizen. Bij de investeringen maatregelen/projecten betreft het naast resterende maatregelen/projecten uit het vorige GRP, nieuwe investeringsbudgetten voor afkoppelen en waterberging in de openbare ruimte (verbetering). De benodigde jaarlijkse investeringsbudgetten voor de vervangingen zijn afhankelijk van de kwaliteitsinspecties. De kapitaallasten van alle investeringen uit het GRP dekken we volledig met de inkomsten uit de rioolheffing.
€ 1775.000	2023-2025	
€ 839.000	2024-2026	
€ 839.000	2025-2027	
€ 839.000	2026-2028	

7.02 Vervanging GFT-verzamelcontainers		
Investering	Looptijd	Toelichting
€ 252.000	2023-2026	De huidige GFT-zuilen zijn technisch afgeschreven. Voor de efficiënte uitvoering van de inzameling bij hoog- en gestapelde bouw is vervanging noodzakelijk. We voorzien de inzamelzuilen van een elektronisch afsluitbare inwerp-opening. Daarmee voorkomen we ook ongewenst gebruik en vervuiling van GFT-afval met andere stoffen

8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Onder dit programma vallen de taken met betrekking tot ruimte en leefomgeving, wonen en bouwen en de exploitatie van woningbouwprojecten. De milieutaken van de Omgevingsdienst vallen onder programma 7, de bouwtaken onder programma 8.

Ontwikkelingen

Omgevingswet

Landelijk wordt alles op alles gezet om op 1 januari 2023 de Omgevingswet in werking te laten treden. We voldoen aan de eisen om per 1 januari met deze wet en zijn nieuwe instrumenten en planvormen te werken. In de praktijk vindt de komende jaren stapsgewijs de transitie plaats naar de systematiek van de nieuwe wet. Dit betekent ook een gewenningsproces voor onze inwoners, bestuur en organisatie met betrekking tot nieuwe planvormen en procedures. Denk hierbij aan het omgevingsplan en procedures voor omgevingsplan-activiteiten.

Verstedelijking in de regio

Om het hoofd te bieden aan de grote en urgente opgave voor nieuwe woningbouw worden regionale afspraken gemaakt over de bouwopgave en de verstedelijking die dat met zich meebrengt. Die afspraken worden gemaakt aan de hand van een regionale strategie voor de verstedelijking. In die regionale strategie ligt voor Lingewaard het accent op woningbouw, mobiliteit en groen.

Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb)

Met de Omgevingswet treedt ook de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) in werking. Doel is het verbeteren van de bouw kwaliteit en het bouwtoezicht. Dit door het inschakelen van private kwaliteitsborgers. De aansprakelijkheid van aannemers ten opzichte van opdrachtgevers wordt uitgebreid. De wet treedt gefaseerd in werking, eerst voor eenvoudige bouwprojecten (gevolgklasse 1). Juridische taken blijven bij de gemeente/omgevingsdienst maar voor het bouwtechnische deel worden marktpartijen verantwoordelijk. Voor dat bouwtechnische deel vervalt de legesheffing. Meer informatie is te vinden op [Rijksoverheid-Wkb](#).

Stikstof

De provincies hebben het voortouw in het uitwerken van de taakstelling met betrekking tot de bescherming van natuur. Komende jaren wordt duidelijk tot welke maatregelen en effecten op ruimtelijke ontwikkelingen dat leidt in onze regio.

Wat willen we bereiken?

Een fijne leefomgeving is een omgeving die voldoet aan de wensen en eisen van deze tijd en de komende jaren. Dat betekent nieuwe woningen maar ook woonkernen waarin jong en oud zich thuis voelen. En waar de meest primaire voorzieningen dichtbij zijn. Het betekent ook dat we tegelijk met het bouwen van meer woningen de bijhorende mobiliteit faciliteren en de woonomgeving verduurzamen en vergroenen. De gemeentelijke bouwopgave 2023 – 2025 op basis van de Nota Wonen is ongeveer 750 nieuwe woningen. Bij 'meer wonen' en 'meer mobiliteit' hoort een versterking van publiek toegankelijke groene ruimte. En een versterking van onze inzet op het terugdringen van onze gezamenlijke CO2-uitstoot en het vergroten van biodiversiteit. In het coalitieakkoord is aangegeven dat we de initiatieven van inwoners en inwonersgroepen willen verbinden met de opgaven voor wonen, ruimte en leefomgeving van de gemeente. Daarbij werken we gebiedsgericht.

Onze doelen zijn:

1. We voldoen aan de eisen die horen bij het werken met en volgens de Omgevingswet.
2. Realisatie van ongeveer 265 nieuwe woningen, verspreid over meerdere woonkernen.
3. Verduurzaming en vergroening van de woonomgeving.
4. Participatie en betrokkenheid bij de woonomgeving en verbinding met gemeentelijke opgaven.

Wat gaan we doen in 2023?

We voldoen aan de eisen die horen bij het werken met en volgens de Omgevingswet (doel 1)

- We monitoren en onderhouden onze aansluiting op het Digitaal Stelsel Omgevingswet en de werkafspraken met de Omgevingsdienst.
- We leggen de omgevingsvisie ter vaststelling voor aan de gemeenteraad.
- We werken aan stapsgewijze wijzigingen van het omgevingsplan*. De wijzigingen voeren we door op basis van het plan van aanpak (raadsbehandeling in december 2022) voor de transitie van het tijdelijk omgevingsplan* naar het definitieve omgevingsplan.
- We leggen een plan van aanpak voor het werken met Omgevingsprogramma's voor aan de gemeenteraad. Op grond van de wet is het voor het genereren van financiële bijdragen uit de markt nodig dat we in een eerste programma vastleggen voor welke ruimtelijke ontwikkelingen we bijdragen vragen. Op grond van het coalitieakkoord en de regionale verstedelijking gaan we het aspect 'vergroening', de versterking van groen en landschap, uitwerken in een tweede programma.

*) Als de Omgevingswet in werking treedt hebben we direct van rechtswege een tijdelijk omgevingsplan. Dat tijdelijke omgevingsplan bestaat uit alle regels vanuit het oude instrumentarium en verordeningen die onder de wet vallen. Vanuit het tijdelijk omgevingsplan voert de gemeente wijzigingen door via een voorbereidingsbesluit, ontwerpbesluit en definitief besluit dat onherroepelijk is na afloop van een eventuele beroepsprocedure. Een wijziging kan plaatsvinden op initiatief van de gemeente of naar aanleiding van een initiatief uit het veld. We streven naar een volledig gebiedsdekkend omgevingsplan in 2028. Het plan van aanpak voor de transitie van het omgevingsplan geeft aan via welke stappen we dat doen.

Realisatie van ongeveer 265 nieuwe woningen, verspreid over meerdere woonkernen (doel 2)

Woonbeleid

- Particuliere initiatieven: we werken mee aan initiatieven die passen binnen de kaders van ons beleid.
- Regionale samenwerking: binnen de groene metropoolregio actualiseren we de Woondeal. Dit vormt de basis voor ons woningbouwprogramma.
- Inzet ruimtelijke instrumenten: we zetten instrumenten in om versnelling van nieuwbouwplannen en realisatie van woningen in het betaalbaar segment te realiseren. Ook maken we gebruik van de wettelijke ruimte om een deel van de nieuwbouw te reserveren voor woningzoekenden met een sociale of economische binding met onze gemeente.
- Actualisatie huisvestingsverordening: samen met de regio en de corporaties actualiseren we de huisvestingsverordening.
- Actualiseren van de afspraken met de woningbouwcorporaties: we inventariseren wat het regionale en lokale woningmarktonderzoek betekent voor de kernvoorraad van de sociale huurwoningen. We betrekken de corporaties bij nieuwe plannen waaronder Driegaarden, Vleumingen, Hof van Klein Baal en Zandsestraat Bemmelen. We werken gezamenlijk aan het huisvesten van verschillende doelgroepen en we werken mee aan de plannen voor herstructurering en nieuwbouw in de Staatliedenbuurt (Gendt) en Klappenburg (Bemmel).

Uitvoering van plannen:

- In 2023 worden er naar verwachting 265 nieuwe woningen opgeleverd.
- Afhankelijk van het onherroepelijk worden van de planprocedures voeren we de volgende projecten uit: Op den Winkel (9) en De Poel (20 van 43) in Angeren, Blauwe Hoek in Doornenburg (20 van 55), Klappenburg (vervanging woningen + 8) en het Wapen van Bommel in Bommel (10 van 20), Aloysiuslocatie (15 van 30), Gochsestraat/Munststraat (15 van 27), Slingerbos (30 van 60), Malenborch (15) en Driegaarden I in Huissen (56 van 112). Incidenteel kan er sprake zijn van nieuwe woningen door functieverandering, woningsplitsing en bestaande bouwtitels in bestemmingsplannen / het omgevingsplan.
- We verwachten dat de volgende bestemmingsplannen / omgevingsplannen in 2023 in werking treden of in werking zijn getreden. Oplevering vindt nog niet in 2023 plaats:
 - Ancari, Doornenburg (16);
 - Staatsliedenbuurt, Gendt (vervanging woningen + 29 extra);
 - Markt, Gendt (15 van 16);
 - Dorpsstraat, bibliotheek, Gendt (12).

Voorbereiding van plannen:

Projecten waarvoor een wijziging van het omgevingsplan in voorbereiding is:

- Villa Ganita, Gendt (40);
- Dorpsstraat 68, Bommel (12);
- Hegsestraat, Gendt (11);
- Im Weissen Rossel/achter de Kruijgang, Gendt (16);
- Boardbusters, Huissen (125).

Projecten waarvoor een plan in voorbereiding is en waarvoor daarna een wijziging van het omgevingsplan wordt opgesteld:

- Martinuskerk, Doornenburg (27);
- Visie Haalderen-Bommel (85);
- Lodderhoeksestraat 13-15/Maolderij, Angeren (17);
- Zandsestraat/ De pas, Bommel (85);
- Vleumingen west – fase 2, Gendt (120);
- 't Hof van klein Baal, Haalderen (55);
- Driegaarden II en III, Huissen (450).

Verduurzaming en vergroening van de woonomgeving (doel 3)

- Binnen de groene metropoolregio werken we in regionaal verband aan de opgave “groene groei”. Die opgave staat voor het actualiseren van de Woondeal (zie onder doel 2) en voor een evenwichtige inpassing van alle ruimteclaims. Dit kan alleen vorm krijgen door samen te werken met de gemeenten om ons heen. Daarbij sturen we op het versterken van de groene ruimte in, rond en tussen de woonkernen, het bewaken van de grenzen van Park Lingezegen en het borgen van de resultaten van de regionale energiestrategie (RES) en klimaatadaptatie (RAS/LAS).
- We onderhandelen met de provincie over de overname van het provinciaal eigendom in het Zeegbos. En we overleggen met natuurbeheerders over een structureel beheer voor dit gebied.
- We werken mee aan landelijke en regionale programma's voor de veilige afvoer van hoogwater in de grote rivieren. Bij herinrichting streven we naar lokaal en agrarisch beheer. We overleggen met het Waterschap over de tijdsplanning voor de dijkversterking en de samenhang met lokale maatregelen in verband met de verkeersveiligheid op de dijken.
- Voor het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad bieden we woningeigenaren met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum een bijdrage voor woningisolatie.

- We inventariseren hoe we circulair bouwen concreet kunnen maken en toepassen. Zie hiervoor onder 'circulariteit' in de paragraaf duurzaamheid.

Participatie en betrokkenheid bij de woonomgeving, verbinding met gemeentelijke opgaven (doel 4)

- Participatie en samenwerking met inwoners en belangengroepen is een vast onderdeel bij veel van onze plannen. In aanvulling daarop willen we beter 'aan de voorkant' van planontwikkeling de verbinding maken tussen de opgaven waarvoor wij plannen maken en inwonersinitiatieven. Daarom maken we de komende jaren per kern een agenda. Die agenda's gebruiken we bij het maken van nieuwe plannen en als input voor toekomstige omgevingsprogramma's. Zie ook programma 6 onder leefbaarheid en programma 9 onder participatie.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de **lasten (-)** en **baten (+)** opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Bedragen x € 1.000

8	Volkshuisv.,RO en Stedelijke vernieuwing	2021 Werkelijk	2022 Begroot	2023 Begroot	2023 Lasten	2023 Baten
8.1	Ruimtelijke ordening	-1.551	-1.498	-805	-1.768	962
60801	Ruimtelijke ontwikkeling	-493	-679	-435	-443	7
60802	Faciliterend grondbeleid	-911	-197	-181	-1.136	955
60809	Omgevingswet	-147	-622	-189	-189	-
8.2	Grondexploitatie(niet-bedrijventerrein)	-1.384	-1	-	-1.099	1.099
60803	Actief grondbeleid	-1.384	-1	-	-1.099	1.099
8.3	Wonen en bouwen	-663	-1.139	-1.267	-2.608	1.340
60804	Geo-Informatie	-298	-332	-325	-325	-
60805	Bouwen - Vergunningverlening	468	-16	-48	-1.198	1.150
60806	Bouwen - Handhaving	-540	-588	-606	-616	10
60807	Wonen	-259	-162	-244	-372	128
60808	Woonwagenzaken	-34	-41	-44	-97	52
	Saldo Lasten en Baten	-3.598	-2.638	-2.072	-5.475	3.401
	Onttrekkingen reserves	2.816	785	-	-	-
	Toevoegingen reserves	-645	-17	-	-	-
	Saldo inclusief mutaties reserves	-1.427	-1.870	-2.072	-5.475	3.401

Beleidsnota's

[Structuurvisie Lingewaard \(2012\) \(wordt vervangen door Omgevingsvisie in 2023\)](#)

[Koersdocument](#) omgevingsvisie (mei 2021)

[Nota Wonen \(2020\)](#),

Notitie verruiming mogelijkheden particuliere woningbouw (2020)

[Nota Erfgoed \(2015\)](#)

[Gids ruimtelijke kwaliteit \(2018\)](#)

Uitvoeringsprogramma landschap en biodiversiteit (2019)

Investeringsplan

8.01 Aloysiuslocatie		
Investering	Looptijd	Toelichting
€ 1.398.000	2022-2024	Voor een multifunctionele accommodatie is € 1.398.000 gereserveerd. Naast bovengenoemde investering in de multifunctionele accommodatie is een voorstel 'Investering en grondexploitatie Aloysiuslocatie' vastgesteld op 30 september 2021. Dat voorstel heeft betrekking op de gehele herontwikkeling (exclusief de multifunctionele accommodatie) en is nog niet verwerkt in bovengenoemde bedragen. De werkzaamheden voor de ontwikkeling van de Aloysiuslocatie zijn momenteel in uitvoering.

9. Bestuur en ondersteuning

Dit programma gaat over het besturen van onze gemeente, over integriteit, een klantgerichte (digitale) dienstverlening, het faciliteren van initiatieven vanuit de samenleving en het bijdragen aan en sturen op samenwerkingsverbanden.

Ontwikkelingen

Er zijn bij dit programma geen andere ontwikkelingen te melden, anders dan hetgeen is opgenomen onder 'Wat willen we bereiken?'.

Wat willen we bereiken?

Lokale democratie maken we samen. Dat doen we door verder invulling te geven aan participatie. Niet alleen willen we luisteren naar de mening van onze inwoners, maar we laten hen ook meepraten. Samen geven we invulling aan de leefomgeving. We geven ruimte aan inwoners en stimuleren initiatieven. We maken duidelijk welke rol inwoners, college en raad hebben bij participatie. We zijn open en transparant.

Om betrouwbaar te kunnen besturen en taken uit te kunnen voeren hebben wij integriteit hoog in het vaandel staan. Het is en blijft een belangrijk onderwerp waar we ons steeds van bewust moeten zijn. Onze bestuursstijl kenmerkt zich door gewogen debat en afgewogen oordeelsvorming. Ons besluitvormingsproces is open en transparant.

Een betere klantbeleving bereiken we door verbetering van het gebruiksgemak van onze digitale dienstverleningskanalen en door te communiceren over verwachtingen. We schrijven heldere en begrijpelijke teksten.

Onze doelen zijn:

1. Werken vanuit 'de bedoeling vanuit de samenleving';
2. Een transparant, professioneel en betrouwbaar bestuur;
3. Een betrouwbare en sterke partner in de regio.

Indicator	Meetbaar resultaat	W2021	B2022	B2023	B2026
Klantwaardering dienstverlening	Gemiddeld rapportcijfer Totaalwaardering voor alle drie de kanalen				
• Totaal		*	7,1	7,6	7,6
• Digitaal		— *	7,6	7,6	7,6
• Balie		8,3	8,0	8,0	8,0
• Telefoon		6,6	7,0	7,0	7,1
Gemiddelde wachttijd aan de balie	Percentage balieklanten geholpen binnen de servicenorm van max. 10 min.	95%	93%	93%	90%**

Indicator	Meetbaar resultaat	W2021	B2022	B2023	B2026
Afhandeling meldingen openbare ruimte (MOR) - Groen / openbare verlichting / straatmeubilair - Afval / wegen / verkeer - Acute problemen welke een bedreiging zijn voor de openbare veiligheid	Percentage dat melder is geïnformeerd binnen de servicenorm van 5 werkdagen	87%	92%	93%	94%
	Idem	84%	85%	86%	87%
	Afhandeling melding binnen 24 uur	100%	100%	100%	100%

* Deze indicatoren zijn gemeten via het belevingsonderzoek 'Waar staat Lingewaard?' (de burgerpeiling) dat in februari 2022 heeft plaatsgevonden.

** Vanaf 2024 krijgen we te maken met een piek in de aanvragen voor paspoorten. Dit kan een langere wachttijd aan de balie tot gevolg hebben.

Wat gaan we doen in 2023?

Doel 1 Werken vanuit 'de bedoeling vanuit de samenleving'

Participatie:

- We stellen een participatiekader op. Dit kader werken we vervolgens in gezamenlijkheid verder uit tot een uitvoeringskader voor inwonersinitiatieven, een raadsbesluit voor participatie bij vergunningen en een participatieverordening.
- We ontwikkelen tools voor participatie: zowel voor medewerkers als extern voor initiatiefnemers die in het kader van de Omgevingswet het initiatief nemen voor participatie.

Verbetering dienstverlening:

- We voeren verbeteringen in de dienstverlening door aan de hand van de resultaten van het klantbelevingsonderzoek 'Waar staat Lingewaard'. Dat is in 2022 is uitgevoerd onder alle inwoners van Lingewaard.
- We laten onze dienstverleningskanalen zo goed mogelijk op elkaar en op de wensen en mogelijkheden van onze inwoners aansluiten. We optimaliseren het gebruiksgemak van onze digitale dienstverleningskanalen.
- Naar aanleiding van de Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag (POK) willen we voorkomen dat mensen in een kwetsbare positie terecht komen. We verbeteren onze dienstverlening waarbij we extra ondersteuning geven aan mensen in kwetsbare posities.
- We vinden het belangrijk dat iedereen, dus ook mensen met een functionele beperking, gebruik kan maken van onze website. In 2022 werd onze website opnieuw getest op toegankelijkheid. Met de uitkomsten van dit onderzoek gaat het online team in 2023 verbeteringen doorvoeren.

Doel 2 Een transparant, professioneel en betrouwbaar bestuur

Integriteit:

- We houden elkaar scherp door heel regelmatig en als vanzelfsprekend, aan de hand van dagelijkse situaties, het gesprek te voeren over 'integer handelen'. Het is een automatisch en logisch onderdeel van het handelen van organisatie, college en raad.
- De raads werkgroep integriteit organiseert periodiek (minimaal 1 keer per jaar) bijeenkomsten/workshops die gaan over het onderwerp integriteit. Deze bijeenkomsten

dragen bij aan bewustwording en het 'levend houden' van de gedragscode die in 2020 is vastgesteld.

Besluitvorming:

- Vergaderingen geven we vorm met behulp van het BOB-model: Beeldvorming, Oordeelsvorming en Besluitvorming.
- We vinden het belangrijk dat inwoners weten welke besluiten we nemen voor Lingewaard. We maken daarom onze collegevoorstellen en -besluiten beter toegankelijk. Inwoners kunnen dan de documenten na besluitvorming inzien via onze website.

Informatievoorziening:

- We maken de rol van de inwoner in onze besluitvorming duidelijk en we communiceren hierover.
- We blijven het belangrijk vinden dat inwoners onze informatievoorziening (brieven en andere teksten) goed begrijpen. Daarom leggen we brieven en teksten voor aan het lezerspanel. Het gaat om brieven en teksten die de gemeente regelmatig stuurt aan inwoners, of één keer stuurt aan heel veel inwoners. Opmerkingen van het lezerspanel nemen we mee in het verbeteren van onze teksten. We delen dit ook met de betrokken collega's om het communiceren in duidelijke taal te stimuleren.

Doel 3 Een betrouwbare en sterke partner in de regio

- Door een wijziging in de wet gemeenschappelijke regelingen moeten de diverse gemeenschappelijke regelingen worden aangepast. Deze wijzigingen leggen wij aan de raad ter besluitvorming voor.
- De Nota Verbonden Partijen die we in 2022 actualiseerden, leggen we in 2023 ter besluitvorming voor aan de raad.
- De P&C-documenten van de verbonden partijen behandelen en bereiden we voor in gezamenlijkheid met de andere deelnemende gemeenten. Het proces hiervoor is vastgelegd in de gemeenschappelijke regeling van de betreffende verbonden partij.
- Conform de Nota Verbonden Partijen evalueren we in 2023 een verbonden partij. In 2023 is dat de MGR Sociaal Domein.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de **lasten (-)** en **baten (+)** opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Bedragen x € 1.000

9	Bestuur en ondersteuning	2021 Werkelijk	2022 Begroot	2023 Begroot	2023 Lasten	2023 Baten
9.1	Bestuur	-1.361	-2.084	-2.101	-2.101	
60014	Gemeenteraad	-579	-652	-630	-630	-
60015	Raadsfracties	-26	-40	-40	-40	-
60016	Rekenkamercommissie	-50	-40	-40	-40	-
60017	Griffie	-301	-333	-335	-335	-
60018	College van B&W	-405	-1.019	-1.056	-1.056	-
9.2	Burgerzaken	-629	-768	-748	-1.226	478
60001	Basis registratie personen (BRP)	-356	-411	-206	-637	431
60002	Burgerlijke stand	-82	-118	-362	-409	47

9	Bestuur en ondersteuning	2021 Werkelijk	2022 Begroot	2023 Begroot	2023 Lasten	2023 Baten
60003	Verkiezingen	-191	-239	-180	-180	-
9.3	Beheer overige gebouwen en gronden	-1.298	-1.111	-766	-855	89
60004	Eigendommen	-443	-437	-361	-450	89
60005	Overige gebouwen	-648	-395	-143	-143	-
60006	Gronden algemeen	-207	-279	-262	-262	-
9.4	Overhead	-15.305	-16.608	-17.338	-19.160	1.823
60050	Directie	-311	-315	-305	-305	-
60051	Stafafdeling	-691	-789	-802	-802	-
60052	Team Technisch Wijkbeheer	-110	-143	-319	-319	-
60053	Materieel TWB	-6	2	-	-	-
60054	Team Openbare Ruimte & Vastgoed	-432	-329	-118	-118	-
60055	Team Fac.Zaken & BM-Ondersteuning	-789	-	-	-	-
60056	Facilitair	-324	-402	-398	-398	-
60057	Huisvesting gem.kantoor/-werf	-1.065	-1.545	-1.660	-1.660	-
60058	Representatie	-38	-129	-134	-134	-
60059	Team Informatievoorziening	-1.893	-2.309	-2.292	-2.901	609
60060	Automatisering	-932	-1.022	-1.280	-1.280	-
60061	Documentaire informatievoorz.	-178	-182	-191	-191	-
60062	Team P&O/Communicatie	-1.752	-2.011	-1.819	-1.819	-
60063	Personeelsbeheer	-632	-458	-1.847	-1.847	-
60064	Personeelsontwikkeling	-110	-221	-215	-215	-
60065	Organisatieontwikkeling	-55	-75	-153	-153	-
60066	Communicatie	-59	-50	-50	-50	-
60067	Team Fin./JZ/Ink.	-2.010	-2.181	-2.220	-2.224	5
60068	Begroting & verantwoording	-80	-80	-90	-90	-
60069	Juridische kwaliteitszorg	-260	-269	-268	-268	-
60070	Team Veiligheid, Toezicht en Handh.	-38	-239	-223	-223	-
60071	Team Klant Contact Centrum	-700	-622	-636	-636	-
60072	Team Projectrealisatie	113	152	274	274	-
60073	Team Ruimtelijk Beleid	-430	-42	-54	-54	-
60074	Team Sociaal Beleid	-472	-596	-191	-191	-
60075	Team Bedrijfsbureau SD	-243	323	-366	-366	-
60076	Team Toegang SD	-414	-1.333	-306	-306	-
60077	Calamiteit gemeentekantoor	-66	-	-	-	-
60079	Ondernemingsraad	-12	-8	-8	-8	-
60080	Informatisering	-1.316	-1.485	-1.486	-1.486	-
60081	Automatisering ICT-samenwerking	-	-89	-	-	-
60082	Automatisering Overbetuwe	-	-	-	-1.209	1.209
60083	Versterking dienstverlening	-	-161	-181	-181	-

9	Bestuur en ondersteuning	2021 Werkelijk	2022 Begroot	2023 Begroot	2023 Lasten	2023 Baten
9.5	Treasury	264	270	188	119	68
60007	Treasury	264	270	188	119	68
9.61	OZB woningen	9.110	9.081	9.375	-430	9.805
60008	Waardering Onroerende Zaken	-231	-430	-430	-430	-
60009	Onr.Zaakbelast. - Woningen	9.341	9.511	9.805	-	9.805
9.62	OZB niet-woningen	3.188	3.229	3.390		3.390
60010	Onr.Zaakbelasting - Niet-woningen	3.188	3.229	3.390	-	3.390
9.64	Belastingen overig	2.908	-298	-294	-717	422
60011	Belastingen	2.908	-298	-294	-717	422
9.7	Algemene uitk. en ov. uitk. gem.fonds	71.660	77.085	76.478	3.145	73.333
60013	Gemeentefonds - Algemene uitkering	65.293	71.981	71.687	3.145	68.542
60019	Gemeentefonds - Sociaal Domein	6.367	5.104	4.791	-	4.791
9.8	Overige baten en lasten		-1.773	-3.373	-3.373	
60012	Reserveringen en stelposten	-	-1.773	-3.373	-3.373	-
9.9	Vennootschapsbelasting	-4				
60020	Vennootschapsbelasting	-4	-	-	-	-
	Saldo Lasten en Baten	68.533	67.023	64.811	-24.598	89.408
	Onttrekkingen reserves	13.135	1.677	119	-	119
	Toevoegingen reserves	-8.309	-	-	-	-
	Saldo inclusief mutaties reserves	73.359	68.700	64.931	-24.598	89.527

Beleidsnota's

[Nota Activabeleid 2020](#)

[Nota reserves en voorzieningen 2020](#)

[Nota Verbonden Partijen 2020](#)

[Treasurystaat gemeente Lingewaard 2018](#)

[Financiële verordening gemeente Lingewaard 2021](#)

Investeringsplan

Voor het programma 'Bestuur en ondersteuning' zijn geen investeringen opgenomen in het Investeringsplan 2023-2026.

De paragrafen

Paragraaf 1 Lokale heffingen

In de paragraaf Lokale heffingen bieden wij inzicht in het beleidskader rond de lokale heffingen, de soorten heffingen, de tarief- en kostenontwikkeling, de lokale lastendruk en het kwijtscheldingsbeleid.

In december 2022 stelt de gemeenteraad de tarieven vast met ingang van 1 januari 2023. Naast de voorgestelde prijsindexering van 1,9% (conform prijsmutatie van het Bruto Binnenlands Product in septembercirculaire 2021) worden ook wijzigingen in wet- en regelgeving in de verordeningen verwerkt. Uitzondering hierop is de rioolheffing die (zoals aangekondigd in de Kaderbrief 2023) niet verhoogd wordt met de prijsindex.

Perceptiekosten

De lasten van de DVO Belastingssamenwerking worden doorberekend op basis van het aantal bezwaren/beroepen en aanslagregels. Voor de berekening wordt het totaalbedrag van de belastingssamenwerking verminderd met de kosten voor bezwaren/beroepen per gemeente. Het restant wordt op basis van het aantal aanslagregels verdeeld.

BTW-Compensatiefonds

De gemeente mag bij bepaling van de kostendekkendheid de geraamde BTW meenemen (op basis van [artikel 229b, lid 2b Gemeentewet](#)). De reden hiervan is dat vóór de invoering van het BTW-compensatiefonds (BCF) dit ook toegestaan was en de gemeente bij de invoering van het BTW-compensatiefonds anders een niet bedoeld inkomstenverlies zou hebben geleden.

Het BTW-compensatiefonds wordt gevoed vanuit het Gemeentefonds. Vanuit het Gemeentefonds heeft dus al een verlaging van de Algemene Uitkering plaatsgevonden. De in het tarief betrokken compensabele BTW vormt dus een vergoeding van inkomensverlies veroorzaakt door de verlaging van het gemeentefonds door de uitname van de compensabele BTW.

De tarieven

In onderstaande tabel is de ontwikkeling van de tarieven van 2020 tot en met 2023 te zien.

Omschrijving tarief	2020	2021	2022	2023
OZB:				
- woningen (eigenaar)	0,1674%	0,1599%	0,1435%	0,1483%
- niet-woningen (eigenaar)	0,3013%	0,3040%	0,3022%	0,3050%
- niet-woningen (gebruiker)	0,2408%	0,2429%	0,2415%	0,2437%
Afvalstoffenheffing:				
- vast bedrag	€ 145,80	€ 148,44	€ 194,28	€ 198,00
- restafvalcontainer, per lediging	€ 8,30	€ 8,45	€ 7,80	€ 7,95
- ondergrondse container, per klepopening	€ 2,41	€ 2,45	€ 2,60	€ 2,65
- bovengrondse container, 1-persoonshuishouden	€ 172,08	€ 175,20	€ 229,08	€ 233,40
- bovengrondse container, meerpersoonshuishouden	€ 206,28	€ 210,00	€ 274,92	€ 280,20

Rioolheffing	€ 231,60	€ 235,80	€ 239,04	€ 239,04
Hondenbelasting, per hond	€ 57,24	€ 58,32	€ 59,16	€ 60,24
Toeristenbelasting, per overnachting	€ 1,00	€ 1,00	€ 1,00	€ 1,00
Precariobelasting op kabels, per m ¹	€ 4,00	€ 4,00	-	-

Lokale lastendruk

De lokale lastendruk geeft de hoogte van de gemiddelde belastingaanslag. Dit maakt het mogelijk om verschillende gemeentes met elkaar te vergelijken.

In onderstaande tabel is een vergelijking gemaakt tussen de gemiddelde belastingaanslag van 2022 en 2023. De bedragen zijn indicatief. Hierbij is uitgegaan van een woning met een WOZ-waarde van € 323.000 ([gemiddelde over 2021](#) met een waardeontwikkeling van 11,4%).

	Eigenaar/gebruiker		Huurder/Gebruiker	
	2022	2023	2022	2023
OZB-eigenaar	€ 463,51	€ 472,31	-	-
Afvalstoffenheffing				
- vast bedrag	€ 194,28	€ 198,00	€ 194,28	€ 198,00
- DIFTAR	€ 46,80	€ 47,70	€ 46,80	€ 47,70
Rioolheffing	€ 239,04	€ 239,04	€ 239,04	€ 239,04
	€ 943,63	€ 957,05	€ 480,12	€ 484,74
Stijging in euro's		€ 13,43		€ 4,62
Procentuele stijging		1,42%		0,96%

Op 13 oktober 2022 heeft de gemeenteraad een besluit genomen over het Gemeentelijk Watertakenplan 2023-2027. Onderdeel hiervan is de nieuwe wijze van heffing. De bestaande rioolheffing wordt vervangen door de Riool- en waterzorgheffing. De gevolgen daarvan zijn niet verwerkt in bovenstaand overzicht. In december wordt de belastingverordening voor 2023 vastgesteld.

OZB

De onroerendezaakbelastingen (OZB) zijn de belangrijkste gemeentelijke belastingen. Deze heffen we over woningen (eigenaren) en niet-woningen (eigenaren en gebruikers).

Beleidskader

[Verordening Onroerende-zaakbelastingen 2021.](#)

Algemeen

Jaarlijks worden de WOZ-waarden voor woningen en niet-woningen vastgesteld. Deze WOZ-waarde is de grondslag voor de aanslag OZB. Wij zorgen voor een tijdige en correcte verzending van de waardebeschikkingen (WOZ-waarde) en belastingaanslagen. Beschikkingen worden zoveel mogelijk met dagtekening 28 februari 2023 (wettelijke termijn) verzonden. Ook de afhandeling van bezwaarschriften vindt tijdig plaats. De termijn voor het doen van een uitspraak is het einde van het

kalenderjaar, maar wij streven ernaar de bezwaren tegen de WOZ-waarde binnen vijf maanden en de bezwaren tegen de overige belastingen binnen drie maanden af te handelen.

Tarief

Het tarief is afhankelijk van de WOZ-waarde van het object op 1 januari 2022. Deze waarde wordt vastgesteld op basis van de gemiddelde waardeontwikkeling in de gemeente Lingewaard. Deze gegevens zijn eind november 2022 bekend.

Bij het vaststellen (in december 2022) van het daadwerkelijke tarief voor 2022 wordt rekening gehouden met de ontwikkeling van de WOZ-waarden.

Herwaardering WOZ-objecten

Bij een stijging van de gemiddelde WOZ-waarde daalt het tarief voor de OZB. Voor dit moment gaan we uit van een gelijkblijvende WOZ-waardering. Vanaf 1 januari 2023 zijn de woningen getaxeerd op basis van de gebruiksoppervlakte (GBO) en niet meer op bruto inhoud. De Waarderingskamer heeft alle gemeenten daartoe verplicht. Hiermee wordt aangesloten bij wat branche breed bij waardering van objecten de tendens is.

Uitgangspunt is dat schommelingen van WOZ-waardes geen invloed hebben op de hoogte van de gemiddelde aanslag OZB. Niet alleen wanneer waardes dalen, maar ook niet als waardes stijgen. Wel kan het natuurlijk zo zijn dat bepaalde typen onroerende zaken een waardeontwikkeling laten zien die van het gemiddelde afwijkt, wat dan ook tot een hogere of lagere belastingaanslag zal leiden.

Voorlopige tarieven OZB	2021	2022	2023*
Woningen			
- eigenarenheffing	0,1599%	0,1435%	0,1483%
Niet-woningen			
- eigenarenheffing	0,3040%	0,3022%	0,3050%
- gebruikersheffing	0,2429%	0,2415%	0,2437%

* Tarief ná prijsindexering (1,9%) en correctie waardeontwikkeling 2021, vóór herwaardering 2022.

Afvalstoffenheffing

Beleidskader

- [Artikel 15.33 van de Wet milieubeheer](#)
- [Verordening Afvalstoffenheffing 2022](#)
- [Afvalstoffenverordening gemeente Lingewaard 2022](#)
- [Uitvoeringsbesluit afvalstoffenverordening gemeente Lingewaard 2020](#)

Algemeen

Het uitgangspunt voor het tarief van de afvalstoffenheffing is 100% kostendekking.

Voor het dekken van de kosten van de afvalinzameling en -verwerking heffen we afvalstoffenheffing.

Tarieven

Elk huishouden betaalt een vast bedrag aan vastrecht. Daarnaast wordt per lediging van de restafvalcontainer of opening van de ondergrondse container een tarief in rekening gebracht. Voor gebruikers van bovengrondse containers geldt een vast tarief, gebaseerd op de grootte van het huishouden.

Tarief	2021	2022	2023
Vast bedrag	€ 148,44	€ 194,28	€ 198,00
per lediging van de 180-liter restafvalcontainer	€ 8,45	€ 7,80	€ 7,95
per klepopening ondergrondse container	€ 2,45	€ 2,60*	€ 2,65
Eenpersoonshuishouden bovengrondse container (vast bedrag)	€ 175,20	€ 229,08	€ 233,40
Meerpersoonshuishouden bovengrondse container (vast bedrag)	€ 210,00	€ 274,92	€ 280,20

* Uitgangspunt is de inhoud van 60 liter-zak. Op basis van de 180 liter-container is dit tarief berekend op 33,3% van dat tarief.

Kostendekking (bedragen x € 1.000)

Afvalinzameling	Taakveld	Begroting 2023
LASTEN		
Afvalstoffen algemeen	7.3 Afval	-107
Huishoudafval	7.3 Afval	-3.046
Overige afvalstoffen	7.3 Afval	-394
Straatreiniging	2.1 Verkeer en vervoer	-23
Perceptiekosten afvalstoffenheffing	0.64 Belastingen overig	-194
Overhead	0.4 Overhead	-297
Compensabele BTW	n.v.t.	-834
Kwijtscheldingen afvalstoffenheffing	6.3 Inkomensregelingen	- 136
Subtotaal Lasten		- 5.030
BATEN		
Baten afvalstoffenheffing	7.3 Afval	
Subtotaal Baten		5.030
SALDO		0
Egalisatie	0.10 Mutatie reserves	0
Dekkingspercentage		100%

(+ = voordeel, - =nadeel)

In de periode 2023-2026 worden de GFT-verzamelcontainers vervangen, zie [Investeringsplan in programma 7](#). De kapitaallasten en onderhoudskosten worden gedekt uit de baten van de afvalstoffenheffing.

Rioolheffing

Beleidskader

- [Artikel 228a van de Gemeentewet](#)
- [Verordening Rioolheffing 2022](#)

Algemeen

De rioolheffing wordt geheven voor de bekostiging van beheer en onderhoud van het gemeentelijke rioleringsstelsel. Net als de afvalstoffenheffing is de rioolheffing kostendekkend: we gaan uit van het principe 'de vervuiler betaalt'. De belasting wordt geheven van de gebruiker van een pand. Voor het

gebruik van het riool brengen we rioolheffing in rekening. Voor het tarief geldt het uitgangspunt 100% kostendekking. Het voordelig saldo wordt toegevoegd aan de voorziening riolering. Zoals in het GRP 2017-2021 al werd voorzien zijn in 2022 de baten groter dan de lasten. De voorziening loopt daardoor op. Vanaf 2023 zijn de baten lager dan de lasten. Vanaf dat jaar wordt de voorziening aangewend om tekorten op te vangen.

Tarieven

In de Kaderbrief 2023 hebben we aangegeven (in de uitgangspunten voor de begroting 2023) dat het tarief voor de rioolheffing gehandhaafd blijft op het niveau van 2022.

Tarief	2021	2022	2023
Rioolheffing - Vast bedrag woningen	€ 235,80	€ 239,04	€ 239,04
Rioolheffing - Vast bedrag niet-woning	€ 235,80	€ 239,04	€ 239,04
Vermeerdering niet-woning vanaf 350 m ³ (per volledige 100 m ³)	€ 33,16	€ 33,63	€ 33,63

Kostendekking (bedragen x € 1.000)

Riool- en Waterzorgheffing	Taakveld	Begroting 2023
LASTEN		
Algemeen rioolbeheer	7.2 Riolering	-1.979
Onderhoud	7.2 Riolering	-1.148
Straatreiniging	2.1 Verkeer, vervoer	-119
Perceptiekosten	0.64 Belastingen overig	-112
Overhead	0.4 Overhead	-433
Compensabele BTW	n.v.t.	-683
Kwijtscheldingen rioolheffing	6.3 Inkomensregelingen	-145
Subtotaal Lasten		-4.619
BATEN		
Baten rioolheffing	7.2 Riolering	4.972
Subtotaal Baten		4.972
SALDO		353
Egalisatievoorziening	7.2 Riolering	-353
Dekkingspercentage		100%

(+ = voordeel, - =nadeel)

Voor de investeringen volgens het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP), zie [Investeringsplan in programma 7](#).

De toelichting in de paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen staat [hier](#).

Ontwikkeling 2023

Zoals al eerder in deze paragraaf is vermeld, neemt op 13 oktober 2022 de gemeenteraad een besluit over het Gemeentelijk Watertakenplan 2023-2027. Onderdeel hiervan is een nieuwe wijze van heffing. Met ingang van 2023 zal de nieuwe Riool- en Waterzorgheffing bestaan uit een belasting voor het eigenarendeel (deze wordt geheven naar een vast bedrag per perceel (WOZ-object, € 73,80)) en de belasting voor het gebruikersdeel (deze wordt geheven naar het aantal kubieke meters water dat wordt afgevoerd € 143,30).

In deze nieuwe heffing worden zoveel mogelijk percelen betrokken, omdat iedereen van algemene maatregelen in de publieke ruimte profiteert. Over de planperiode 2023-2027 komt deze gemiddeld uit op 35% voor het eigenarendeel en 65% voor het gebruikersdeel. Dekking van de lasten vindt dus plaats vanuit de inkomsten uit de nieuwe riool- en waterzorgheffing. Ook wordt een deel van de huidige voorziening Riolering ingezet. Deze voorziening is bedoeld om jaarlijkse schommelingen in de heffing te voorkomen, maar is nu hoger dan nodig. Naar verwachting bedraagt de stand begin 2023 circa € 5,08 miljoen. Dit is te fors, voor een financieel gezonde positie volstaat een voorziening van minimaal circa € 2,50 miljoen. Daarom wordt de voorziening ingezet en wordt ingeteerd tot de genoemde ondergrens. Dit doen we door handhaving van de heffing op het niveau van 2022.

Lijkbezorgingsrechten

Beleidskader

[Verordening Lijkbezorgingsrechten 2022](#)

Algemeen

Voor het gebruik van een algemene begraafplaats en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaats worden rechten geheven.

In deze gemeente zijn er vijf algemene begraafplaatsen. Twee van deze begraafplaatsen zijn juridisch gesloten, namelijk Huissen-Stad en Huissen-Zand. De drie open begraafplaatsen bevinden zich in Bommel, Gendt en Huissen-Hoeve.

Baten

Het grootste gedeelte van de heffing bestaat uit vooruitbetalingen van grafrechten. Aangezien dit een verplichting vormt voor latere jaren, wordt dit gedeelte in een voorziening gestort. Elk jaar onttrekken we dat deel uit de voorziening dat voor dat jaar is vooruitbetaald. Doordat we in 2017 met deze methodiek zijn begonnen valt het dekkingspercentage lager uit. In de komende jaren gaat dit dekkingspercentage weer oplopen.

Tarieven

In de [Kadernota 2020](#) hebben we voorgesteld om de tarieven voor de lijkbezorgingsrechten niet verder aan te passen in de begroting 2020 en aansluitend in de betreffende verordening. De tarieven worden in 2023 niet verhoogd.

Kostendekking (bedragen x €1.000)

Lijkbezorgingsrechten	Taakveld	Begroting 2023
LASTEN		
Lijkbezorging	7.5 Begraafplaatsen en crematoria	-115
Gemeentelijke uren	7.5 Begraafplaatsen en crematoria	-158
Overhead	0.4 Overhead	-83
Subtotaal Lasten		-356
BATEN		
Opbrengst lijkbezorgingsrechten	7.5 Begraafplaatsen en crematoria	200
Subtotaal Baten		200
SALDO		-156
Dekkingspercentage		56,2%

(+ = voordeel, - =nadeel)

De ontwikkeling van het dekkingspercentage over de jaren 2018 t/m 2022 is:

Jaar	Percentage
2018	23,8%
2019	29,0%
2020	30,8%
2021	31,5%
2022	41,6%

Hondenbelasting

Beleidskader

[Artikel 226 van de Gemeentewet](#)

[Verordening Hondenbelasting 2022](#)

Algemeen

Hondenbelasting heffen we op basis van het aantal honden dat een eigenaar in bezit heeft. De opbrengsten van hondenbelasting geven we uit aan de uitvoering van het hondenbeleid. Onderdeel hiervan is dat jaarlijks een deel van de gemeente gecontroleerd wordt op hondenbezit.

Ontwikkelingen

Op 10 maart 2022 heeft de gemeenteraad zich in een motie (nr. 20220310-03) uitgesproken om de hondenbelasting met ingang van 2023 af te schaffen. Separaat wordt in de begrotingsvergadering een raadsvoorstel voorgelegd als uitwerking van deze motie. Op basis van de besluitvorming wordt zo nodig een begrotingswijziging gemaakt en vindt de vertaling plaats naar de belastingverordening en mogelijk tarieven.

Tarieven

Bij handhaving van de hondenbelasting wordt het tarief geïndexeerd met 1,9%, waarmee het tarief per hond op € 60,24 uitkomt.

Vrijstellingen (niet limitatief)

- Honden voor de begeleiding van een gehandicapte of een slechtziende.
- Honden verblijvend in een hondenasiel.

Kostendekking (bedragen x € 1.000)

Hondenbelasting	Taakveld	Begroting 2023
LASTEN		
Aanleg, beheer en reinigen hondentoiletten	5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-113
Gemeentelijke uren	5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-55
Overhead	0.4 Overhead	-37
Controle hondenbelasting	0.64 Belastingen overig	- 6
Perceptiekosten	0.64 Belastingen overig	- 23
Kwijtscheldingen hondenbelasting	6.3 Inkomensregelingen	-6
Subtotaal Lasten		- 240
BATEN		
Opbrengst hondenbelasting	0.64 Belastingen overig	243
Subtotaal Baten		243
SALDO		3
Dekkingspercentage		101,4%

(+ = voordeel, - =nadeel)

Toeristenbelasting

Beleidskader

[Artikel 224 van de Gemeentewet](#)

[Verordening Toeristenbelasting 2022](#)

[Nota toerisme en recreatie Lingewaard en Overbetuwe 2016 - 2022](#)

Algemeen

Toeristenbelasting heffen we voor elke toeristische overnachting in de gemeente Lingewaard. De opbrengsten worden ingezet voor de ontwikkeling van toerisme binnen de gemeente. Concreet is dit opgenomen in de Nota toerisme & recreatie 2016-2022. De uitvoering hiervan vindt in overleg met ondernemers en overige participanten plaats. Bij de vaststelling van het tarief is afgesproken het tarief niet te indexeren. De nieuwe Nota toerisme & recreatie voor de periode 2023-2026 bieden wij in het eerste kwartaal van 2023 aan bij de gemeenteraad.

Tarief

Het tarief is vanaf 2012 € 1,00 per persoon per nacht.

Kostendekking (bedragen x € 1.000)

Toeristenbelasting	Taakveld	Begroting 2023
LASTEN		
Toerisme / Algemene kosten en subsidies	3.4 Economische promotie	- 97
Toeristische bewegwijzering	3.4 Economische promotie	- 4
Controle toeristenbelasting / perceptiekosten	0.64 Belastingen overig	- 10
Gemeentelijke uren	3.4 Economische promotie	- 35
Overhead	0.4 Overhead	- 24
Subtotaal Lasten		- 170
BATEN		
Opbrengst toeristenbelasting	0.64 Belastingen overig	103
Subtotaal Baten		103
SALDO		- 67
Dekkingspercentage		60,7%

(+ = voordeel, - =nadeel)

Reclamebelasting

Beleidskader

[Artikel 227 van de Gemeentewet](#)

[Verordening Reclamebelasting 2022 incl. bijlagen](#)

Algemeen

Reclamebelasting heffen we in de dorpscentra van Bemmelen, Huissen en Gendt. De opbrengst hiervan wordt, na aftrek van perceptiekosten, beschikbaar gesteld aan het ondernemersfonds.

Tarieven

Het tarief is afhankelijk van de locatie en de WOZ-waarde van de vestiging.

De voorzitters van de ondernemersverenigingen zitten in het bestuur van Centrum Management Lingewaard (CML). De mogelijkheid tot verhoging van de reclamebelasting (eventueel deels ter financiering van CML, maar ook ter compensatie van eventuele leegstand die gaat ontstaan) is gespreksonderwerp in het CML. Dit kan nog leiden tot tariefswijziging bij vaststelling door de gemeenteraad in december 2022. De voorzitters trekken ook samen op in het bepalen van de tarieven voor 2023.

Kostendekking (bedragen x € 1.000)

Reclamebelasting	Taakveld	Begroting 2023
LASTEN		
Bijdrage ondernemersfonds	3.4 Economische promotie	- 91,8
Perceptiekosten	0.64 Belastingen overig	- 1,7
Subtotaal Lasten		- 93,5
BATEN		
Opbrengst reclamebelasting	0.64 Belastingen overig	93,5
Subtotaal Baten		93,5
SALDO		0
Dekkingspercentage		100%

(+ = voordeel, - =nadeel)

BIZ-bijdrage

Beleidskader

[Verordening Bedrijveninvesteringszone Bedrijvenpark Houtakker Bemmelen 2021-2025](#)

Algemeen

Met ingang van 2021 kennen we de 'Verordening Bedrijveninvesteringszone Bedrijvenpark Houtakker Bemmelen 2021-2025'. Zowel de eigenaar als de gebruiker van een WOZ-object (gelegen binnen het aangewezen gebied) betalen een belasting. Deze belasting is vergelijkbaar met de reclamebelasting, waarbij de opbrengst van de belasting, na aftrek van perceptiekosten, aan 'Stichting Bedrijveninvesteringszone Houtakker' beschikbaar wordt gesteld. In deze stichting zijn de verschillende ondernemers op de Houtakker verenigd. Het initiatief van de BIZ ligt dan ook bij de ondernemers. De gemeente helpt onder andere met de uitvoering van deze verordening.

Tarieven

De BIZ-bijdrage is ingesteld voor een periode van vijf jaar (2021 t/m 2025).

Kostendekking (bedragen x € 1.000)

BIZ-bijdrage	Taakveld	Begroting 2023
LASTEN		
Bijdrage ondernemersfonds	3.4 Economische promotie	-25,5
Perceptiekosten	0.64 Belastingen overig	-0,5
Subtotaal Lasten		- 26,0
BATEN		
Opbrengst reclamebelasting	0.64 Belastingen overig	
Subtotaal Baten		26,0
SALDO		0
Dekkingspercentage		100%

(+ = voordeel, - =nadeel)

Marktgelden

Beleidskader

[Artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, van de Gemeentewet](#)
[Marktverordening gemeente Lingewaard 2018](#)
[Verordening Marktgelden 2022](#)

Algemeen

Marktgeld wordt geheven van degene die goederen of koopwaren uitstalt tijdens de wekelijkse markt. Het is een recht, geheven voor het gebruik van de openbare grond op het marktterrein, gedurende de tijd dat het markt is.

Tarieven

De tarieven voor de straatmarkten worden geïndexeerd met 1,9%. Zoals aangekondigd in de Programmabegroting 2022, hebben we in mei 2022 besloten om een gedeelte van de elektriciteitskosten in rekening te brengen voor het innemen van marktstandplaatsen. De lasten en baten maken geen onderdeel uit van deze kostendekking.

Kostendekking (bedragen x € 1.000)

Straatmarkten	Taakveld	Begroting 2023
LASTEN		
Kosten markt	3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	- 6
Gemeentelijke uren	3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	- 42
Overhead	0.4 Overhead	- 28
Subtotaal Lasten		- 76
BATEN		
Marktgelden	3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	20
Subtotaal Baten		20
SALDO		- 56
Dekkingspercentage		26,4%

(+ = voordeel, - =nadeel)

Leges

Beleidskader

[Legesverordening 2022 incl. bijlagen](#)

Algemeen

We heffen leges om een gedeelte van onze taken te bekostigen. Deze taken worden in de vorm van een dienst individueel afgenomen door bewoners of bedrijven. In de Legesverordening op grond van artikel 229 van de Gemeentewet is geregeld voor welke diensten leges verschuldigd zijn. Belastingplichtig is degene die de dienst aanvraagt, dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend. Voor de Legesverordening nemen wij de modelverordening van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten als basis.

Kostendekkingsoverzichten

In onderstaande kostendekkingsoverzichten zijn alle ramingen opgenomen die in onze legesverordening voorkomen. Wanneer deze niet in onze legesverordening voorkomen, is hier een waarde van 0 opgenomen. Hierdoor is per hoofdstuk, titel en totaal de mate van kostendekkendheid te zien. De tarieven in de Legesverordening worden met ingang van 2023 verhoogd met het prijsindexcijfer 1,9%. Deze verhoging geldt niet voor de bouw gerelateerde leges voor omgevingsvergunningen die geheven worden met de bouwkosten als grondslag (titel 2). Een stijging van de bouwkosten leidt immers al tot een verhoging van de leges.

Bij het schrijven (medio augustus 2022) van onderstaand overzicht waren de financiële consequenties van de invoering Omgevingswet nog niet in beeld gebracht en is geopteerd voor opstelling op basis van de huidige legesverordening.

Titel 1 t/m 3 (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Dekkings- percentage
Totaal	-2.665	1.892	71%

Titel 1: Algemene dienstverlening	Lasten	Baten	Dekkings- percentage
Totaal Titel 1	-668	612	92%
Niet op hoofdstukniveau toegerekende lasten	-3	0	0%
Hoofdstuk 1: Burgerlijke stand	-59	48	82%
Hoofdstuk 2: Reisdocumenten en Nederlandse identiteitskaart	-175	178	101%
Hoofdstuk 3: Rijbewijzen	-142	169	120%
Hoofdstuk 4: Verstrekkingen uit de basisregistratie personen	-5	4	69%
Hoofdstuk 5: Verstrekkingen uit het Kiezersregister	0	0	0
Hoofdstuk 6: Verstrekkingen op grond van Wet bescherming persoonsgegevens (vervallen)	0	0	0
Hoofdstuk 7: Bestuursstukken	0	0	0
Hoofdstuk 8: Vastgoed informatie	0	0	0
Hoofdstuk 9: Overige publiekszaken	-95	61	64%
Hoofdstuk 10: Gemeentearchief	0	0	0
Hoofdstuk 11: Huisvestingswet (n.v.t.)	0	0	0
Hoofdstuk 12: Leegstandswet	0	0	0
Hoofdstuk 13: Gemeentegarantie (n.v.t.)	0	0	0
Hoofdstuk 14: Marktstandplaatsen (vervallen)	0	0	0
Hoofdstuk 15: Winkeltijdenwet (vervallen)	0	0	0
Hoofdstuk 16: Kansspelen	-1	1	78%
Hoofdstuk 17: Kinderopvang (n.v.t.)	0	0	0
Hoofdstuk 18: Telecommunicatie	-115	106	93%
Hoofdstuk 19: Verkeer en vervoer	-30	21	70%
Hoofdstuk 20: Diversen	-44	26	59%

Titel 2: Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning	Lasten	Baten	Dekkings- percentage
Totaal Titel 2	-1.890	1.271	67%
Niet op hoofdstukniveau toegerekende lasten	-76	0	0%
Hoofdstuk 1: Begripsomschrijvingen	-	-	-
Hoofdstuk 2: Vooroverleg/beoordeling conceptaanvraag	-99	62	63%
Hoofdstuk 3: Omgevingsvergunning	-1.706	1.220	72%
Hoofdstuk 4: Vermindering	0	-19	0%
Hoofdstuk 5: Teruggaaf	0	0	0
Hoofdstuk 6: Intrekking omgevingsvergunning	0	0	0
Hoofdstuk 7: Wijziging omgevingsvergunning als gevolg van wijziging project	-1	0	23%
Hoofdstuk 8: Bestemmingswijzigingen	-9	7	85%
Hoofdstuk 9: In deze titel niet benoemde beschikkingen of planwijziging	0	0	0

Titel 3: Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn en niet vallend onder titel 2	Lasten	Baten	Dekkings- percentage
Totaal Titel 3	-107	8	8%
Niet op hoofdstukniveau toegerekende lasten	0	0	n.v.t.
Hoofdstuk 1: Horeca	-42	7	17%
Hoofdstuk 2: Organiseren evenementen	-64	0	0%
Hoofdstuk 3: Prostitutiebedrijven	0	0	0
Hoofdstuk 4: Huisvestingswet 2014 (n.v.t.)	0	0	0
Hoofdstuk 5: Marktstandplaatsen	-1	1	89%
Hoofdstuk 6: Winkeltijdenwet	0	0	0
Hoofdstuk 7: In deze titel niet benoemde vergunning, ontheffing of andere beschikking	0	0	0

Kwijtschelding gemeentelijke heffingen

Beleidskader

[Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990](#)

[Kwijtscheldingsregeling gemeentelijke belastingen 2022](#)

Algemeen

Wanneer inwoners onoverkomelijke problemen hebben met het voldoen van gemeentelijke belastingen, bestaat de mogelijkheid tot kwijtschelding hiervan. Kwijtschelding is mogelijk voor de

afvalstoffenheffing, rioolheffing en voor de eerste hond bij de hondenbelasting. Kwijtschelding van afvalstoffenheffing is alleen mogelijk voor:

- Het bedrag van het vastrecht.
- Het bedrag van het aantal containerledigingen of stortingen in een ondergrondse container, met een maximum van 11 ledigingen of 33 stortingen.
- Het vaste bedrag van de aanslag voor de gebruikers van percelen, waarbij het huishoudelijk afval wordt aangeboden via een bovengrondse verzamelcontainer of op een andere wijze.

Of kwijtschelding wordt verleend hangt af van de betalingscapaciteit van belastingschuldigen. Bij de bepaling daarvan houden wij rekening met 100% van de kosten van levensonderhoud zoals die normatief zijn opgenomen in de landelijke richtlijnen voor het kwijtscheldingsbeleid. Natuurlijke personen die een bedrijf of zelfstandig beroep uitoefenen kunnen voor kwijtschelding van de privé-aanslag in aanmerking komen. Verenigingen en stichtingen kunnen per definitie geen kwijtschelding aanvragen.

Ramingen

In de begroting zijn de in de onderstaande tabel genoemde bedragen voor kwijtschelding opgenomen. In de afzonderlijke kostendekkendheidsoverzichten is hier al rekening mee gehouden.

Bedragen x € 1.000

	Programma	Begroting 2023
LASTEN		
Kwijtschelding afvalstoffenheffing	6.3 Inkomensregelingen	- 136
Kwijtschelding rioolheffing	6.3 Inkomensregelingen	- 145
Kwijtschelding hondenbelasting	6.3 Inkomensregelingen	- 6
Totaal Lasten		- 287

Paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

De paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft aan welke risico's de gemeente loopt en welke mogelijkheden de gemeente heeft om eventuele risico's op te vangen.

1. Inleiding

Artikel 11 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft voor dat gemeenten beleid moeten formuleren over de weerstandscapaciteit en de risico's. Tweemaal per jaar geven we een oordeel over de toereikendheid van het weerstandsvermogen aan de hand van de op dat moment aanwezige risico's. Dat doen we in de gemeentebegroting en in de jaarstukken.

2. Risico's

In deze paragraaf rapporteren we de risico's die de gemeente loopt. In het onderstaande overzicht met de top 10 risico's is per risico aangegeven of het een incidenteel of structureel risico (I/S) is. De ontwikkeling van het risico ten opzichte van de programmabegroting 2023 is aangegeven met een pijl.

Nr.	Risico	Omschrijving	Type	Kans	Gevolg	Risicoscore	▼ / ▲
1	Prijsstijgingen	Het risico op prijsstijgingen op producten en met name op energie door de internationale ontwikkelingen.	S	70-90%	€500.000 ≤ €1.000.000	20	▼
2	Stagning kavelverkoop	Het risico dat kavelverkoop Bergerden stagneert door een verminderde vraag door externe factoren en PAS-problematiek.	I	50-70%	≥ €1.000.000	20	▲
3	Informatiebeveiliging en privacy	Het risico op schendingen van de privacy, datalekken of cyberincidenten en de mogelijke claims daardoor.	S	50-70%	€500.000 ≤ €1.000.000	16	►
4	Schadeclaims	Het risico op financiële claims van derden ten laste van de gemeente.	I	50-70%	€500.000 ≤ €1.000.000	16	►
5	Onvoldoende aansluiting BUIG-middelen met ontwikkeling Lingewaard	Het risico dat door faillissementen en inkrimping in het bedrijfsleven meer mensen in de bijstand komen.	S	50-70%	€500.000 ≤ €1.000.000	16	▲
6	Armoedebelief	Het risico dat er vanwege de hoge inflatie en stijgende energiekosten een groter beroep gedaan wordt op onze voorzieningen.	S	70-90%	€250.000 ≤ €500.000	15	▲

7	Instroom en huisvesting vluchtelingen en statushouders	Het risico dat de huisvesting van vluchtelingen en statushouders meer geld kost dan daarvoor wordt gedekt vanuit het Rijk.	I	70-90%	€250.000 ≤ €500.000	15	►
8	Bodemverontreiniging brandweerkazerne Gendt	Het risico dat na het saneren van de grond restverontreiniging (PFAS) aanwezig blijft in het gebied met de daarbij behorende afvoerkosten.	I	70-90%	€250.000 ≤ €500.000	15	►
9	Planologische procedure Bergerden	Het risico op planologische procedures om de beoogde bebouwing toe te staan.	I	30-50%	€500.000 ≤ €1.000.000	12	▲
10	Bodemonderzoek archeologie en NGE	Het risico dat bij nieuw grondonderzoek extra kosten ontstaan door archeologische vondsten en/of NGE in bouwgrond.	I	50-70%	€250.000 ≤ €500.000	12	▲

Uit de Monte Carlo simulatie komt een benodigde weerstandscapaciteit voor de risico's van € 7.255.685.

Toelichting risico's en beheersmaatregelen

De risico's in de rode en oranje gebieden worden hieronder toegelicht: hoe ontwikkelt een risico zich en welke beheersmaatregelen worden genomen.

Prijsstijgingen (▼)

In de jaarrekening 2021 gaven wij al aan, dat we door internationale ontwikkelingen worden geconfronteerd met grote prijsstijgingen. In de meicirculaire 2022 hebben we middelen gereserveerd om die prijsstijgingen op te kunnen vangen. Het is nog steeds bijna onmogelijk een goede inschatting te maken van de prijsontwikkelingen. Daarmee kunnen we ook niet aangeven dat de gereserveerde middelen voldoende zijn. Vanwege de reservering in de meicirculaire 2022 kan het risico ten opzichte van de jaarrekening 2021 wel wat naar beneden worden bijgesteld. Daarbij zijn de opgenomen stelposten in deze programmabegroting risicobeperkende maatregelen. Hierdoor wordt de kans op prijsstijgingen niet verkleind, maar de mogelijke financiële gevolgen wel.

Stagnering kavelverkoop (▲)

De kavelverkoop op Bergerden stagneert mogelijk door een verminderde vraag als gevolg van de problemen van gas- en olietoevoer (als gevolg van de Rusland-boycot). Ook zijn de hypotheek rentes aanzienlijk gestegen in een korte tijd. Dit zet het verkrijgen van vreemd vermogen onder druk waardoor de kavelverkoop mogelijk stagneert. Daarnaast is veel onduidelijkheid ontstaan als gevolg van de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State d.d. 29 mei 2019 inzake PAS (Programma Aanpak Stikstof).

Informatiebeveiliging en privacy (►)

Dit risico is onveranderd. Voor de gemeente blijft de kans op digitale inbraak door hackers, virussen en/of gijzelsoftware, ontoereikende, onjuiste of onrechtmatige gegevensverwerking van personen of bij

of door datalekken en/of cyberincidenten aanwezig. Hierdoor ontstaan er risico's voor het bestuur en de organisatie op het gebied van continuïteit en/of kwaliteit en archivering. Of er blijven belemmeringen in de verdere optimalisering van de bedrijfsvoering en dienstverlening bestaan. Het zijn risico's op het vlak van (maatschappelijk) vertrouwen en aansprakelijkheid, ook in persoonlijke zin, voor bestuurders en risico's van onderzoek door de Autoriteit Persoonsgegevens waaruit bestuursdwang of boetes kunnen voortvloeien. Dit kan zowel een financieel gevolg als mogelijk reputatieschade hebben. Als beheersmaatregelen wordt het als onderwerp opgenomen in het leiderschapsprogramma voor het management, worden er verplichte e-learnings informatiebeveiliging/privacy gevolgd door medewerkers, is beveiligingssoftware en –hardware zoals firewalls en virusscanners geïmplementeerd en vindt netwerkmonitoring en –alarmering plaats. Ook worden voor de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) verplichte risicoanalyses uitgevoerd ten behoeve van de informatieveiligheid. Daarnaast is het accepteren van dergelijke risico's als gevolg van arbeidsmarktkrapte een mogelijkheid.

Schadeclaims (►)

De kans bestaat dat de gemeente in geschillen met derden te maken krijgt met schadeclaims. Als mogelijke dekking hiervan wordt daarom een bedrag opgenomen in de benodigde weerstandscapaciteit. Gelet op de positie van de gemeente in gerechtelijke procedures, wordt dit niet nader inhoudelijk onderbouwd. Door dekking voor mogelijke claims op te nemen als risico wordt het bewustzijn en de monitoring als beheersmaatregelen weergegeven.

Onvoldoende aansluiting BUIG-middelen met ontwikkeling Lingewaard (▲)

Door onvoldoende afname van het aantal uitkeringsgerechtigden Participatiewet versus de lagere toekenning van het budget vanuit het verdeelmodel (BUIG Budget). Om dit risico te beheersen wordt onder meer vanuit de taskforcemaatregelen ingezet op loonkostensubsidie, begeleiding en re-integratiemiddelen. De beheersmaatregelen zijn erop gericht om de verminderde opbrengsten vanuit het Rijk op te vangen door meer mensen te laten uitstromen naar werk. We hebben als gemeente echter niet direct invloed op het verdeelmodel waarmee het Rijk geld toekent aan gemeenten.

Armoedebelaid (▲)

Vanwege de hoge inflatie en stijgende energiekosten verwachten wij dat er een groter beroep gedaan wordt op onze voorzieningen. De verwachting is, dat wij ons pakket aan voorzieningen hiervoor moeten uitbreiden. Het is nog niet duidelijk in hoeverre wij hiervoor door het rijk gecompenseerd worden.

Instroom en huisvesting vluchtelingen en statushouders (►)

De opvang en huisvesting van vluchtelingen uit Oekraïne in Lingewaard heeft gevolgen voor de gemeente. Binnen de gemeente worden vluchtelingen opgevangen in particuliere opvanglocaties (gastgezinnen) en in gemeentelijke opvang locaties. De gemeente is volledig verantwoordelijk voor de opvang van de vluchtelingen. Dit betekent dat wij als gemeente zorg dragen voor onder andere primaire levensbehoeftes, onderwijs, zorg, dagbesteding en onderdak. De realisatie hiervan vraagt een grote personele inzet van zowel de ambtelijke organisatie als van onze lokale samenwerkingspartners, zoals SWL en VluchtelingenWerk. Qua huisvesting richt de gemeente zich op langdurig verblijf in Lingewaard. De gemeentelijke locaties zijn aaneengesloten 3-24 maanden beschikbaar. Een aantal gemeentelijke locaties zijn heringericht voor de huisvesting van vluchtelingen en er komen tijdelijke verblijfunits. De ambtelijke inzet heeft consequenties voor de uitvoering van het coalitieakkoord. Een gedeelte van de kosten die gemaakt worden met de opvang en huisvesting van vluchtelingen wordt vergoed vanuit het Rijk. Omdat nog steeds de benodigde kosten en vergoedingen onzeker zijn, is het als een risico opgenomen. Beheersmaatregelen om het risico te beperken zijn er

niet, aangezien we als gemeente de keuze hebben gemaakt vluchtelingen op te nemen en dus daarmee ook de financiële gevolgen. Naast de opvang van vluchtelingen is de gemeente ook verantwoordelijk voor de huisvesting van statushouders. Gezien de enorme druk op de asielketen, is de verwachting dat er extra druk bij gemeentes gaat komen om meer en sneller statushouders te huisvesten. Wanneer het woningaanbod van de woningcorporaties niet toereikend is, moet de gemeente mogelijk extra investeringen doen om deze huisvesting te realiseren.

Bodemverontreiniging brandweerkazerne Gendt (►)

De sanering van de bekende zoutverontreiniging, afkomstig van de zoutloods op de aangrenzende voormalige werf, staat gepland en begroot voor 2022. Uitgaande van de sloop van de loods blijft een restverontreiniging aanwezig na de sanering in de ondergrond (<3,5 m-mv). Bij de voorbereiding van de sanering is bij verder onderzoek een (nooit eerder geconstateerde) verontreiniging met PFAS aangetroffen. De exacte afvoerkosten van de met PFAS verontreinigde grond kan echter pas definitief worden bepaald op het moment van afvoer (najaar 2022). Dit hangt samen met regelgeving die nog in ontwikkeling is en de zeer beperkt beschikbare verwerkingscapaciteit.

Reputatierisico's

Naast de genoemde risico's met een mogelijk financieel gevolg zijn er ook onderwerpen waarbij schade aan de reputatie van de gemeente mogelijk is.

Personeelskrapte

Het risico op personeelstekort als gevolg van (vervroegde) pensionering en/of vertrekkende medewerkers is onveranderd. Door het (tijdelijk) wegvallen van personeel en dit moeilijker kunnen opvangen vertragen processen en uitvoeringsprogramma's. Ook verliezen we kennis, ervaring en netwerken. Het risico is structureel en neemt toe door de vergrijzing en krapte op de arbeidsmarkt.

3. Ontwikkeling risico's

Wijzigingen risico's ten opzichte van de jaarrekening 2021

Ten opzichte van de jaarrekening 2021 zijn er een aantal wijzigingen in de risico's met een risicoscore van 15 of hoger zichtbaar. Zie hiervoor de beschrijving in de vorige paragrafen. De wijzigingen in de overige risico's worden hieronder toegelicht.

- Het risico met betrekking tot de herverdeling algemene uitkering is vervallen. De herverdeling hebben we in het saldo van de meerjarenbegroting 2023-2026 verwerkt.
- Planologische risico Bergerden is nieuw. Bebouwing van onbebouwde, nog niet uit gegeven percelen op Bergerden kan belemmerd worden door de mogelijke aanwezigheid van steenuilen.
- Het risico voor bodemonderzoek archeologie en NGE is vergroot. Door nieuw grondonderzoek op bouwlocaties kunnen extra kosten ontstaan door archeologische vondsten en/of NGE in bouwgrond.
- De PFAS en stikstof problematiek is nog altijd relevant en leidt tot vertraging in projecten voor woningbouw en infrastructuur. Ondanks dat er al de nodige woningen zijn gerealiseerd, heeft het gevolgen voor de ambitie van woningbouw.
- Bij de aanleg van maatschappelijk vastgoed, bedrijventerreinen en woonwijken wordt de nieuwbouw aangesloten op het elektriciteitsnet door Alliander. In april 2022 heeft Alliander aangegeven dat er nog maar beperkt capaciteit is op het net. Hierdoor moeten in de nabije toekomst keuzes gemaakt worden wie er voorrang krijgt bij de aansluiting. Hierdoor moeten

andere projecten wachten op aansluiting en/of ingebruikneming. Dit blijft in 2023 een probleem.

- Bij de vaststelling van het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs in 2019 zijn alleen de stichtingskosten per project geraamd. De locatie gebonden kosten waren toen nog niet bekend en zijn daarom niet geraamd, maar moeten we wel gaan maken. De beheersmaatregelen zijn beperkt. Een deel van de locatie gebonden kosten valt onder de wettelijke plicht van de gemeente. Deze kunnen we dus niet voorkomen. Een ander deel van deze kosten valt te beheersen door heel kritisch te kijken of ze echt nodig zijn en scherpe bestuurlijke keuzes te maken. Dit vormt in de komende tijd een risico voor de financiering van de vier projecten uit de eerste termijn van het IHP.
- De Omgevingswet treedt in werking op 1 januari 2023. De wet beoogt onder meer procedures in aantal en omvang te vereenvoudigen. Juridisch is er sprake van een overgangstermijn. In de praktijk betekent dat een transitie naar plannen en procedures volgens de nieuwe wet. Die transitieperiode is nodig voor inwoners, bestuur en organisatie om nieuwe planvormen en procedures zich eigen te maken. Dit is voor transities een normale gang van zaken. In de praktijk zijn niet alle veranderingen in 2023 al doorgevoerd.
- De landelijke Hervormingsagenda Jeugd wordt eind 2022 opgesteld. Op dat moment komt er ook duidelijkheid over de extra middelen Jeugdhulp die we als gemeente gaan ontvangen. Inclusief de inverdienopdracht die daaraan gekoppeld is. Het is nog onduidelijk met welke maatregelen het Rijk komt in de Hervormingsagenda. Er bestaat een risico dat de door het Rijk ingestelde beheersmaatregelen overeenkomen met de door ons ingezette beheersmaatregelen. Op basis van de nu beschikbare informatie verwachten we op de lange termijn financieel in de knel te komen.

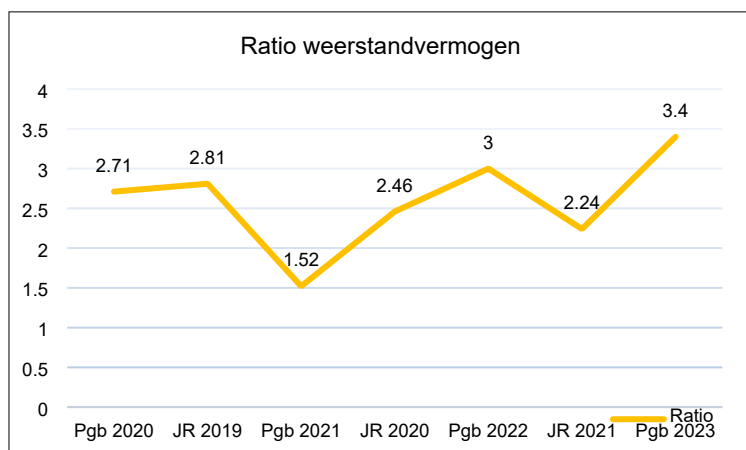
Uit de Monte Carlo simulatie komt een totaal benodigde weerstandscapaciteit van € 7.255.685. Dit is € 2.549.315 lager dan in de jaarrekening 2021. De belangrijkste reden hiervoor is de verwerking van de herverdeling algemene uitkering in de meerjarenbegroting.

4. Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de risico's die we lopen (de benodigde weerstandscapaciteit) en de financiële middelen die we hebben om de risico's te dekken (de beschikbare weerstandscapaciteit). Deze relatie noemen we de ratio van het weerstandsvermogen en bedraagt 3,4. De gemeente streeft naar een minimale ratio van 1,0 (raadsbesluit bij nota Risicomanagement & weerstandsvermogen).

Ratio weerstandsvermogen	
Beschikbare weerstandscapaciteit	€ 25.215.000
Benodigde weerstandscapaciteit	€ 7.255.685
Ratio weerstandsvermogen	3,4
Kwalificatie	Uitstekend

In de afgelopen jaren was het verloop van de ratio weerstandsvermogen als volgt:

5. Financiële kengetallen

Financiële kengetallen

Gemeenten zijn verplicht om de financiële kengetallen op te nemen in de begroting conform het Besluit Begroting en Verantwoording. De kengetallen geven de financiële positie van onze gemeente weer en maken het mogelijk om deze te vergelijken met die van andere gemeenten. Ook geven ze een beeld van de ontwikkeling van de financiële positie ten opzichte van de begroting 2022 en de jaarstukken 2021.

Financiële kengetallen	Werkelijk 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
1.a. Netto schuldquote	36%	59%	41%	52%	56%	70%
1.b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen	32%	54%	36%	48%	52%	66%
2. Solvabiliteitsratio	36%	28%	35%	32%	30%	29%
3. Grondexploitatie	0,49%	0,63%	3,02%	2,90%	3,30%	2,94%
4. Structurele exploitatieruimte	4,95%	1,33%	0,09%	-0,44%	-0,45%	-0,56%
5. Belastingcapaciteit	108,25%	113,39%	102,28%	102,28%	102,28%	102,28%

De provincie hanteert bij de beoordeling drie categorieën. Deze sluiten aan bij de landelijk afgesproken signaleringswaarden.

Financiële kengetallen	Gelders gemiddelde	Kengetal Lingewaard	Categorie A	Categorie B	Categorie C
1.a. Netto schuldquote	66%	41%	<90%	90-130%	>130%
1.b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen	58%	36%	<90%	90-130%	>130%
2. Solvabiliteitsratio	30%	35%	>50%	20-50%	<20%
3. Grondexploitatie	7%	3,02%	<20%	20-35%	>35%
4.a Structurele exploitatieruimte Begr	0,93%	0,09%	> 0%	0%	< 0%
4.b Structurele exploitatieruimte MJB	0,35%	-0,56%	> 0%	0%	< 0%
5. Belastingcapaciteit	103%	102,28%	<95%	95-105%	>105%

Het Gelders gemiddelde is berekend op basis van de door de gemeenten in hun begroting 2022 opgenomen kengetallen.

Categorie A is het minst risicovol en C het meest risicovol. Alhoewel de provincie onze financiële positie beoordeelt aan de hand van de kengetallen, is voor het behouden van preventief toezicht alleen van belang dat de meerjarenbegroting een positief saldo heeft (art. 203 GW).

1 a. Netto schuldquote

De netto schuldquote = totale schulden / totale baten (excl. reserves)

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente. Hoe lager het percentage, hoe beter. De netto schuldquote loopt omhoog. Dit wordt vooral veroorzaakt door geplande investeringen en hiervoor benodigde geldleningen.

We blijven in categorie A, de minst risicovolle categorie.

1 b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

De netto schuldquote wordt zowel inclusief als exclusief de doorgeleende gelden berekend, omdat er onzekerheid kan bestaan of alle leningen terug worden betaald.

Ook hier blijven we in categorie A, de minst risicovolle categorie.

2. De solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio = eigen vermogen / totaal balans

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin onze gemeente in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger het percentage, hoe beter. De solvabiliteit loopt in meerjarig perspectief wat terug. Dit wordt vooral veroorzaakt door geplande investeringen en hiervoor benodigde geldleningen.

De solvabiliteitsratio zit in de middelste categorie.

3. Grondexploitatie

Kengetal grondexploitatie = Boekwaarde bouwgrond in exploitatie / totale baten (excl. reserves)

Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale baten. De boekwaarde is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. Of een hoog of laag percentage gunstig is, is afhankelijk van de markt. Bij een gunstige markt zou een hoog percentage meer winstpotentie kunnen hebben.

Het kengetal is kleiner dan 20%. Hierdoor zit Lingewaard in categorie A, de minst risicovolle categorie.

4. Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte = het saldo van de structurele baten en lasten + het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves / de totale baten (excl. reserves).

Dit kengetal geeft aan welke structurele financiële ruimte de gemeente heeft. We nemen bij de berekening alleen de structurele baten en lasten mee en dus niet de incidentele. Hoe hoger het percentage, hoe beter.

We zitten in 2023 in de minst risicovolle categorie en in de volgende jaren in de meest risicovolle categorie. Dit is het gevolg van het nadelige begrotingssaldo in deze jaren.

5. Belastingcapaciteit

Belastingcapaciteit = totale woonlasten gemeente Lingewaard / landelijk gemiddelde woonlasten

Dit kengetal vergelijkt de totale woonlasten in Lingewaard met het landelijke gemiddelde. De woonlasten zijn de OZB, de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. We gaan daarbij uit van de [woonlasten van meerpersoonshuishoudens](#). Hoe lager het percentage, hoe beter.

In 2022 zijn de gemiddelde woonlasten in Nederland ten opzichte van 2021 behoorlijk toegenomen. Van gemiddeld € 838 in 2021 naar € 929 in 2022. De belastingcapaciteit zat tot 2021 in de hoogste categorie. In 2022 komt de belastingcapaciteit uit in categorie B. Dat wordt veroorzaakt door de stijging van de gemiddelde woonlasten in Nederland en door onze eigen terughoudendheid bij het aanpassen van de gemeentelijke belastingen.

Paragraaf 3 Onderhoud kapitaalgoederen

De openbare ruimte bepaalt mede hoe aantrekkelijk het is om in Lingewaard te wonen, werken en recreëren. Het coalitieakkoord 2022 – 2026 geeft aan dat we die mooi, groen, gezond en voor iedereen veilig en goed toegankelijk ingericht willen hebben.

Het beheer moet voldoen aan het afgesproken kwaliteitsniveau in de beleidsplannen. We investeren in dagelijks onderhoud, (groot)onderhoud en vervangingen. We gebruiken meerjarenprogramma's voor de uitvoering van groot onderhoud en voor inzicht in toekomstige uitgaven. Leidt dit niet meer tot het minimaal vereiste kwaliteitsniveau, dan vervangen we de voorzieningen. Op dat moment zijn vervangingsinvesteringen noodzakelijk.

In deze paragraaf geven we de volgende onderdelen per kapitaalgoed weer:

- de kaders die we hanteren voor het onderhoud van de openbare ruimte;
- het actuele onderhoudsniveau;
- welke werkzaamheden we uit gaan voeren;
- de financiële consequenties.

Naast onze eigen beleidskaders is er een aantal wetten die regels bevatten voor het onderhoud. Bijvoorbeeld het Burgerlijk Wetboek, de Wegenwet of de Arbowet. Het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap doet dit onder meer op het gebied van fysieke toegankelijkheid. De huidige toegankelijkheidssituatie toetsen we vóór onderhoudswerkzaamheden aan bestaande regels en richtlijnen in onder meer het Bouwbesluit en het Handboek voor Toegankelijkheid. Blijkt dat er aanpassingen of verbeteringen noodzakelijk zijn dan brengen we de financiële consequenties hiervan in beeld. Daarmee doen we ook recht aan de bevindingen van de Rekenkamercommissie uit 2021.

1. Openbaar groen

Programma

5. Sport, cultuur en recreatie

Beleidskader

Groenstructuurplan 2008

- de structuur- en beeldbepalende delen van het openbaar groen binnen de bebouwde kom van de kernen zijn hierin beschreven.

Beeldkwaliteitsplan Openbaar Groen 2009

- beschrijving van de onderhoudsniveaus van openbaar groen.

Onderhoudsniveau

Het onderhoud is over het algemeen op kwaliteitsniveau B (basis). Voor de centrumgebieden van de kernen is dit hoger. De leeftijd van de beplanting varieert sterk. Verouderde beplanting heeft vaak onvoldoende kwaliteit en is daarmee aanleiding voor selectieve vervanging.

Wat doen we in 2023?

- We maken een planning voor het beoordelen van de kwaliteit van openbaar groen. Via een schouw monitoren we elk jaar in elke kern een deel van het openbaar groen op kwaliteit.
- We onderzoeken per woonkern de mogelijkheden voor vergroening (kwantiteit) met planten en bomen. In 2023 doen we dit voor de kern Angeren.

- We voeren aangepast maaibeheer uit om de biodiversiteit in bermen te verhogen en het natuurlijk evenwicht te herstellen. We hebben daarbij specifieke aandacht voor het behoud van insecten waaronder bijen en vlinders.
- We starten met biodivers maaien van gazons. Dit als resultaat van de in 2022 uitgevoerde proef.
- We creëren meer diversiteit in onze plantvakken en bomenareaal.
- We blijven sterk inzetten op de sociale paragraaf in het groenonderhoud. We geven ruim vijftig mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een duurzame werkplek in het groenonderhoud.
- We snoeien knotbomen gefaseerd ter bevordering van voedselvoorraden voor insecten.
- We geven uitvoering aan de intentie uit het coalitieakkoord om voor elk kind dat in onze gemeente wordt geboren een boom te planten. Dit doen we in de vorm van een tiny forest. We zijn in overleg over een geschikte locatie en samenwerking met lokale partijen in het beheer.

Financieel

In programma 5, onder ["Wat mag het kosten?"](#) staan de lasten en baten voor het onderhoud van openbaar groen.

Het reguliere onderhoud aan openbaar groen en bomen bekostigen we uit de exploitatiebudgetten. Voor vervanging van groen en bomen investeren we jaarlijks € 115.000. We activeren deze investering (rente en afschrijving). Daarnaast zijn er voor verbetering en compensatie van openbaar groen middelen uit het Groenfonds beschikbaar.

De budgetten en investeringen zijn ook de komende jaren voldoende om het vastgestelde kwaliteitsniveau te behouden.

2. Wegen

Programma

2. Verkeer, vervoer en waterstaat

Beleidskader

Beleidsplan wegverhardingen 2017

- beschrijft de kaders voor onderhoud en vervanging van verhardingen.

Onkruidbestrijdingsplan 2009

- beschrijft de kaders voor niet-chemische onkruidbestrijding op verhardingen en in plantsoenen.

Onderhoudsniveau

Het onderhoud is over het algemeen op kwaliteitsniveau B. Voor de centrumgebieden van de kernen is dit hoger.

Wat doen we in 2023

- We voeren groot onderhoud van asfaltverhardingen uit aan (delen van):
 - Ressesensestraat in Ressen fietspad en rijbaan;
 - Stadsdam Huissen fietsstroken en rijbaan;
 - Zilverkamp Huissen achterpaden door de wijk;
 - Bredestraat Huissen tussen Muntstraat en Hoeve;
 - Huismanstraat/Stadswal Huissen rotonde;
 - Herckenrathweg Bemmelen delen rijbaan;
 - Groenestraat Bemmelen delen rijbaan.

- We voeren groot onderhoud van elementenverhardingen uit aan (delen van):
 - Koelhuisstraat Huissen rijbaan en voetpad;
 - Viermorgen Bemmelen rijbaan en voetpad;
 - Windroos Gendt rijbaan en voetpad;
 - Vestiging Huissen rijbaan en voetpad;
 - Lidwina Bemmelen rijbaan en voetpad;
 - Hofmeesterij Huissen rijbaan en voetpad;
 - De Houtakker Bemmelen rijbaan;
 - Remisestraat Bemmelen rijbaan;
 - Dijkstraat Bemmelen voetpad;
 - Steenakker Gendt fietspaden;
 - De Timp Bemmelen rijbaan en voetpad.

Financieel

In programma 2, onder '[Wat mag het kosten?](#)' staan de lasten en baten voor onderhoud wegen. Naast de exploitatiebudgetten zijn middelen uit de voorziening onderhoud wegen beschikbaar. Daarmee bekostigen we de uitgaven voor groot onderhoud.

3. Riolering en water

Programma

7. Volksgezondheid en milieu

Beleidskader

Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2017-2021

- bevat de beleidsvoornemens en (bijbehorende) maatregelen voor inzameling, transport en (lokale) verwerking van stedelijk afval-, hemel- en grondwater in onze gemeente.

Waterwet

- bevat zorgplicht voor het inzamelen en verwerken van hemelwater;
- richt zich onder andere op het voorkomen van structureel nadelige gevolgen van de grondwaterstand;
- bevat bekostigingssysteem (verbrede rioolheffing) voor kosten die voortvloeien uit de zorgplicht.

Wet Milieubeheer

- bevat verplichting tot het inzamelen en transporten van stedelijk afvalwater.

Onderhoudsniveau

De kwaliteit van het onderhoudsniveau van onze riolering is B (GRP 2017-2022). Dat wil zeggen dat de (technische) voorzieningen in deugdelijke staat zijn, het afvalwater ongehinderd kan afstromen en de rioolgemalen bedrijfszeker zijn.

Wat doen we in 2023?

Bij groot onderhoud beperken we de overlast voor inwoners tot een minimum. Dat doen we door het vervangen van de riolering zo veel mogelijk te combineren met het groot onderhoud aan wegen.

- We vervangen de bestaande riolering en brengen verbeteringen aan tegen wateroverlast in Huissen en Haalderen, op de volgende locaties:
 - Sandershof Bemmelen (uitvoering);
 - Hofsteestraat Haalderen (uitvoering);

- o Korte Loostraat Huissen (uitvoering, na afronding nieuwbouw);
- o De wijk Klappenburg in Bommel (voorbereiding en start uitvoering);
- o Vleumingen Gendt (voorbereiding).
- We voeren klein onderhoud uit na kwaliteitsinspecties of meldingen.
- We onderhouden en vervangen pompen en gemalen.
- Een extern gespecialiseerd bedrijf onderhoudt het grondwatermeetnet.

Financieel

In programma 7, onder ["Wat mag het kosten?"](#) staan de lasten en baten voor algemeen rioolbeheer en riolering en waterzuivering (GRP).

Het reguliere onderhoud aan de riolering en de gemalen bekostigen we uit de exploitatiebudgetten.

We activeren vervangingen en verbeteringen van het rioolstelsel (rente en afschrijving).

Het totaal aan kosten in het GRP is in balans met de opbrengst uit de rioolheffing.

4. Gebouwen

Programma

- 5. Sport, cultuur en recreatie
- 6. Sociaal Domein
- 7. Volksgezondheid en milieu
- 9. Bestuur en ondersteuning

Beleidskader

Beleidsplan Gebouwd Vastgoed 2016

- minimaal kwaliteitsniveau om de gebouwen in stand te houden, voor de functie en/of het gebruik, en het behoud van de bedrijfseconomische (vastgoed)waarde.

Contourennota Accommodatie- en Vastgoedbeleid 2019

- relatie tussen de strategische doelen die de gemeente heeft en de manier waarop het maatschappelijk vastgoed gebruikt wordt om die doelen te bereiken.

In 2023 actualiseren we het beleidsplan Gebouwd vastgoed 2016.

Onderhoudsniveau

De huidige onderhoudstoestand van de gemeentelijke gebouwen, bouwwerken en de technische installaties is redelijk tot goed. Ze voldoen aan het minimale kwaliteitsniveau 3 (basis). Incidenteel kan de conditiescore van een bouwonderdeel onder de norm komen. Oorzaak hiervan is de (plan)ontwikkeling rondom deze gebouwen of locatie. De veiligheid, functionaliteit en de wind- en waterdichtheid blijft gegarandeerd.

Wat doen we in 2023?

We voeren regulier en planmatig onderhoud uit op basis van het nader uit te werken

OnderhoudJaarPlan (OJP) 2023. Onder andere:

- Sporthal De Bongerd in Bommel, renovatie neerlaatbaar wandsysteem sportzaal;
- Tabakschuur in Bommel, onderhoud pannenbedekking;
- SV Angeren, onderhoud kleedkamers en clubgebouw.

Uitrol accommodatie- en vastgoedbeleid:

- We breiden het SKC De Leemhof in Gendt uit om ruimte te bieden aan nieuwe maatschappelijke gebruikers, waaronder de bibliotheek en gebruikers uit Villa Ganita. Ook

maken we SKC De Leemhof energieneutraal en toegankelijk op het hoogste niveau. Ná realisatie van de uitbreiding verkopen we Villa Ganita in Gendt.

- We werken de principerichting van het maatschappelijk accommodatieplan voor Huissen uit. Een multifunctionele accommodatie in het centrum en een nieuwe sporthal bij De Blauwenburcht komen daarin aan de orde.
- We werken de voorkeursvariant van het maatschappelijk accommodatieplan voor Haalderen uit naar een uitvoeringsplan.
- We starten met het maatschappelijke accommodatieplan Bemmelen en komen met een planning voor de accommodatieplannen Doornenburg en Angeren.
- We implementeren fasegewijs geharmoniseerde huur- en exploitatietarieven voor de binnen- en buitensport en de maatschappelijke accommodaties.
- We stellen een beleidsplan buitensportvelden (harmonisatie en uniformering buitensport-accommodaties) op.
- We verbeteren gefaseerd de fysieke toegankelijkheid van onze accommodaties volgens het landelijke keurmerk en de internationale standaard (VN-Verdrag Handicap). Zie ook de paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen onder Gebouwen.

Financieel

Onder 'Wat mag het kosten?', in de programma's 5, 6, 7 en 9, hebben we de lasten en baten voor onderhoud gebouwen opgenomen. Naast de exploitatiebudgetten zijn middelen uit de voorziening onderhoud gebouwen beschikbaar voor planmatig onderhoud.

De voorziening is toereikend om de kosten voor planmatig onderhoud te dekken.

5. Openbare verlichting

Programma

2. Verkeer, vervoer en waterstaat

Beleidskader

Beleidsplan openbare verlichting 2021

- de wijze waar op we onze openbare verlichting duurzaam in stand houden.

Wet informatie-uitwisseling Boven -en Ondergrondse Netten (WIBON)

- registratie van alle ondergrondse voorzieningen bij het kadaster.

Onderhoudsniveau

Het onderhoud is op kwaliteitsniveau B. Door het vervangen van de oude armaturen daalt het energieverbruik. Het aantal armaturen met led-verlichting was medio 2022 ruim 50%.

Wat doen we in 2023

- We gaan door met de vervanging van armaturen naar ledverlichting;
- In de wijken in Gendt waar nog geen ledverlichting is, gaan we deze aanbrengen;
- In het centrum van Bemmelen voorzien we de bestaande armaturen van een led binnenwerk;
- In Bemmelen in de omgeving Klappenburg en Boswei plaatsen we nieuwe led armaturen;
- In de wijk Kampstuk in Huissen plaatsen we nieuwe led armaturen.

Financieel

In programma 2, onder '[Wat mag het kosten?](#)' staan de lasten en baten voor onderhoud openbare verlichting. Uit het jaarlijks exploitatiebudget dekken we de kosten voor onderhoud en energie.

Er zijn geen middelen beschikbaar voor de structurele vervanging van armaturen (door LED) en lichtmasten.

6. Civieltechnische kunstwerken

Programma

2. Verkeer, vervoer en waterstaat

Beleidskader

Beheerplan Civieltechnische Kunstwerken 2021

- kaders voor onderhoud en vervanging van kunstwerken.

Onderhoudsniveau

Het onderhoud is over het algemeen op kwaliteitsniveau B voor de kunstwerken die een leeftijd van maximaal 25 jaar hebben. De oudere kunstwerken hebben het kwaliteitsniveau C. Dit zijn veel constructies uit de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw.

Wat doen we in 2023?

We voeren groot en klein onderhoud uit aan:

- brug Rietkamp in Huissen met vervanging van de dek-planken door kunststof;
- bruggen Plakselaan en De Ward met vervanging van de dek-planken door kunststof;
- voegwerk herstellen aan keermuur of brug / duiker aan de Kloosterplaats en Ds Israelstraat in Bemmelen en de Laurenburg en Waterkant in Huissen;
- vervanging van de beschoeiing aan de waterkant langs de Plakselaan en Bonenkamp in Bemmelen;
- herstel en vervanging van de fietsbrug in het pad langs de toegangsweg naar het Looweer in Huissen.

Financieel

In programma 2, onder '[Wat mag het kosten?](#)' staan de lasten en baten voor onderhoud civieltechnische kunstwerken. Naast het exploitatiebudget zijn middelen uit de voorziening onderhoud civieltechnische kunstwerken beschikbaar voor groot onderhoud en uit de bestemmingsreserve voor vervangingsinvesteringen.

De voorziening en bestemmingsreserve zijn toereikend om de kosten voor planmatig onderhoud en vervanging te dekken.

7. Speeltoestellen/-tuinen

Programma

5. Sport, cultuur en recreatie

Beleidskader

Beleidsplan spelen (2019)

- kaders om de speelruimte uitnodigend en uitdagend te maken voor alle doelgroepen van jong tot oud.

Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen (WAS)

- veiligheidsvoorschriften voor speeltoestellen op en de inrichting van formele speelplekken.

Onderhoudsniveau

De speelplekken en toestellen zijn veilig en voldoen aan het kwaliteitsniveau B.

Wat doen we in 2023

- We voeren de jaarlijkse controle- en onderhoudscyclus uit om te bepalen of onderdelen nog veilig zijn;
- We geven uitvoering aan de uitkomsten van de speeltoestelinspectie (vervangen/vernieuwen toestellen);
- We gaan verder met de verbetering van de speelvoorziening aan de Tuinlaan in Bommel;
- We herstellen en verbeteren de speelvoorzieningen en speelaanleidingen op de Blauwe Wig in de wijk Loovelden Huissen.

Bij alle aanpassingen in de speelruimte hebben we aandacht voor 'circulaire speelruimte' en klimaatadaptatie. Ook anticiperen we op de dorps- en wijkontwikkelingsplannen.

Financieel

In programma 5, onder '[Wat mag het kosten?](#)' staan de lasten en baten voor onderhoud speeltoestellen en speeltuinen.

Het reguliere onderhoud bekostigen we uit het exploitatiebudget. Voor vervanging en verbetering investeren we jaarlijks € 50.000. We activeren (rente en afschrijving) de investering en de kapitaallasten bekostigen we uit het exploitatiebudget.

De budgetten en investeringen zijn ook de komende jaren voldoende om het vastgestelde kwaliteitsniveau te behouden.

Paragraaf 4 Financiering

Inleiding

De Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) stelt regels voor het financieringsgedrag van decentrale overheden. Hierbij gaat het om regels voor de treasury: het beheersen van financiële risico's op aangetrokken en uitgezette middelen. De uitvoering van de treasuryfunctie vereist snelle beslissingen in een complexe geld- en kapitaalmarkt.

Financiering

Financieringspositie

In de begroting 2022 gingen wij ervan uit dat in de loop van 2022 een geldlening van € 10 miljoen werd aangetrokken. De naweeën van corona zorgen ervoor dat investeringen en projecten in de tijd naar achteren schuiven en later gereed zijn.

Hierdoor was het niet noodzakelijk om in 2022 een geldlening af te sluiten. In de loop van 2022 begon de rente op langlopende geldleningen te stijgen. Op basis van de liquiditeitenplanning is besloten om al in 2022 contracten af te sluiten voor de in de komende jaren op te nemen geldleningen. Hiermee is het risico op een verdere rentestijging afgedekt. We hebben een drietal geldleningen afgesloten met uitgestelde storting in de jaren 2023, 2024 en 2025. Op basis van de huidige liquiditeitenplanning is het niet waarschijnlijk dat we in 2023 aanvullende financiering nodig hebben.

Leningenportefeuille

Uit het volgende overzicht blijkt dat door het afsluiten van een nieuwe langlopende geldlening van € 10 miljoen met een rentepercentage van 1,69% en de reguliere aflossingen in 2023 het gemiddeld rentepercentage afneemt met 0,39%.

MUTATIES VASTE SCHULD IN 2023			
		(Bedragen x EUR 1.000)	
	Bedrag	Gemiddelde rente	Invloed op gem. rente
Beginstand per 1 januari 2023	47.516	3,65%	
Nieuwe leningen	10.000	1,69%	-0,36%
Reguliere aflossingen	-2.636	4,30%	-0,03%
Vervroegde aflossingen	0	0,00%	0,00%
Renteaanpassing (oud percentage)	0	0,00%	0,00%
Renteaanpassing (nieuw percentage)	0	0,00%	0,00%
Omzetting vast naar vlottend	0	0,00%	0,00%
Omzetting vlottend naar vast	0	0,00%	0,00%
Eindstand per 31 december 2023	54.880	3,27%	-0,39%

Algemene ontwikkelingen

Intern

Op 13 december 2018 heeft de raad het Treasurystatuut Gemeente Lingewaard 2018 vastgesteld. In dit statuut zijn de spelregels rond de treasuryfunctie vastgelegd. We gaan uit van een laag risicoprofiel.

Extern

Onze rentevisie is als volgt:

	<u>2022</u>	<u>2023</u>	<u>2024</u>
Kapitaalmarktrente (lang)	1,7%	1,9%	2,0%
Geldmarktrente (kort)	0,2%	1,3%	1,5%

Bij het bepalen van de rentevisie richten wij ons op de verwachtingen van een aantal grote banken. Ten opzichte van de begroting 2022 is de rentevisie wel een stuk hoger. De extreem hoge inflatie zorgt ervoor dat de Europese Centrale Bank (ECB) nu toch echt de voet op de rem aan het zetten is om de economie wat af te koelen en hierdoor de inflatie hopelijk wat in te dammen. Dit doen ze door de rente te verhogen. Op 21 juli is de rente met 0,5% verhoogt en de verwachting is dat er in 2022 nog een paar verhogingen volgen.

Risicobeheer

Voor de toetsing van het renterisico heeft de overheid twee instrumenten gedefinieerd, namelijk de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Kasgeldlimiet per 01-01-2023

De kasgeldlimiet geeft aan hoeveel de gemeente kort mag financieren. De toegestane kasgeldlimiet bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal van het lopende jaar naar de stand per 1 januari. De uitgaven in de programma's bedragen afgerond € 118.000.000 (exclusief toevoegingen en onttrekkingen aan reserves). De kasgeldlimiet voor 2022 bedraagt dan € 10.030.000.

Renterisiconorm en renterisico's op de vaste schuld per 01-01-2023

De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering te beheersen. Het renterisico is het gevaar van ongewenste veranderingen van de (financiële) resultaten van de gemeente door rentewijzigingen. De renterisiconorm houdt in, dat de jaarlijks verplichte aflossingen en renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal bij aanvang van het jaar.

Het renterisico op de vaste schuld blijft onder de renterisiconorm, zowel in 2023 als tijdens het hele meerjarenperspectief. Bij het opnemen van nieuwe langlopende geldleningen wordt in ieder geval met deze norm rekening gehouden, zodat deze norm ook in de toekomst niet overschreden wordt.

Op basis van de huidige inzichten is er, naast de in 2022 afgesloten geldlening voor 2023, geen aanvullende financiering in 2023 nodig. Door bijvoorbeeld onvoorziene nieuwe investeringen en aanhoudende hoge inflatie kan het zijn dat er toch nog aanvullende financiering nodig is. De inschatting is dat in die situatie voor maximaal € 10 miljoen aan aanvullende financiering moet worden aangetrokken.

(Bedragen x EUR 1.000)

	2023	2024	2025	2026
	budget	budget	budget	budget
Renterisico op vaste schuld				
1a. Renteherziening op vaste schuld o/g	0	0	0	0
1b. Renteherziening op vaste schuld u/g	0	0	0	0
2. Netto renteherziening op vaste schuld (1a - 1b)	0	0	0	0
3a. Nieuw aangetrokken vaste schuld (o/g)	10.000	10.000	5.000	0
3b. Nieuw verstrekte lange leningen (u/g)	0	0	0	0
4. Netto nieuw aangetrokken vaste schuld (3a - 3b)	10.000	10.000	5.000	0
5. Betaalde aflossingen	2.636	2.636	2.636	2.881
6. Herfinanciering (laagste van 4 en 5)	2.636	2.636	2.636	0
7. Renterisico op vaste schuld (2 + 6)	2.636	2.636	2.636	0

Renterisiconorm

8. Begrotingstotaal per 1 januari	118.000	121.000	125.000	122.000
9. Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	20%	20%	20%	20%
10. Renterisiconorm	23.600	24.200	25.000	24.400

Toets Renterisiconorm

10. Renterisiconorm	23.600	24.200	25.000	24.400
7. Renterisico op vaste schuld	2.636	2.636	2.636	0
11. Ruimte(+) / Overschrijding(-) (10 - 7)	20.964	21.564	22.364	24.400

Liquiditeitenplanning

Voor de begroting 2023 vormt de liquiditeitenplanning van juli 2022 de basis voor de berekening van de verwachte financieringsbehoefte. De € 10 miljoen in bovenstaand schema, betreft de geldlening die in 2022 is afgesloten met uitgestelde storting in 2023. Mocht, zoals hiervoor al genoemd, toch nog aanvullende financiering nodig zijn dan heeft het college hiermee mandaat voor maximaal € 10 miljoen. Omdat kort financieren nog steeds goedkoper is dan lang financieren blijven wij optimaal gebruik maken van deze financieringsvariant.

LIQUIDITEITENPLANNING

	<u>2023</u>	<u>2024</u>	<u>2025</u>	<u>2026</u>
Inkomsten				
leningen	10.231	10.227	5.224	221
investerings	0	0	0	0
grondexploitaties	937	937	937	937
overig operationeel	111.988	112.479	113.983	113.983
Totaal inkomsten	123.156	123.643	120.144	115.141
Uitgaven				
leningen	4.343	4.228	4.116	4.001
investerings	19.291	14.154	19.616	14.057
grondexploitaties	2.729	341	284	260
overig operationeel	102.483	103.511	105.008	105.008
Totaal uitgaven	128.846	122.234	129.024	123.326
Totale cashflows	-5.690	1.409	-8.880	-8.185
Saldo rekening courant	-5.301	-3.892	-12.772	-20.957

Renteschema

In de paragraaf financiering geven we ook inzicht in de rentelasten van de externe financiering, het renteresultaat en de rentetoerekening. Dit doen we op basis van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording). Met onderstaand schema geven we hieraan invulling.

RENTESCHEMA: (Bedragen x € 1.000)

-/- = nadeel/lasten + = voordeel baten

a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering		-1.798
b. De externe rentebaten (idem)	+	33
Saldo rentelasten en rentebaten		-1.765
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden toegerekend	+	87
c2. De rente van projectfinanciering die aan het desbetreffende taakveld moet worden toegerekend	-	
c3. De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-	
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	+	87
d1. Rente over eigen vermogen	-/-	-
d2. Rente over voorzieningen	-/-	-
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente (gemiddeld 1,27%)		-1.678
e. De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag) (afgerond 1,50%)	+	1.980
f. Renteresultaat op het taakveld Treasury	+	302

We rekenen meer rente toe aan de verschillende taakvelden dan het totaal aan rentelasten. Bij de toerekening rekenen we met een afgerond percentage. Daardoor ontstaat dit renteresultaat. Dit heeft geen gevolgen voor het saldo van de meerjarenbegroting. De totale rentelasten zijn namelijk verwerkt in het saldo. Dit voordeel op het taakveld Treasury wordt gecompenseerd door de nadelen op de andere taakvelden in de begroting.

Paragraaf 5 Bedrijfsvoering

Ontwikkeling van de bedrijfsvoering

Inwoners en organisaties staan centraal in onze dienstverlening!

- We zijn **inwonergegericht**. Wij richten ons op iedereen die bij ons woont, werkt, recreëert en onderneemt. We willen zoveel mogelijk verbinden, regisseren, betrekken en alleen regelen waar het moet. Daarbij gebruiken we zoveel mogelijk de energie en zelfredzaamheid uit de samenleving.
- We zijn **veerkrachtig**. Onze omgeving verandert iedere dag. We zijn ons bewust van wat er in de samenleving speelt en bewegen waar nodig mee. Iedereen doet ertoe en doet mee, óók in onze organisatie.
- We zijn **daadkrachtig**. Wij zijn proactief, resultaatgericht en laten eigenaarschap zien op onze opgaven. Elke medewerker is verantwoordelijk voor zijn of haar eigen werk en zorgt voor afstemming.

Dit vraagt een bijgestelde mindset van medewerkers en bijbehorende processen.

Van: "Hoe voeren we onze (wettelijke) taken zo goed mogelijk uit voor onze inwoners?"

Naar: "Wat hebben onze inwoners nodig en hoe kunnen wij ze daarbij helpen?"

We werken en sturen opgavengericht.

Er is zichtbaar eigenaarschap en we werken naar een resultaat. Onze investeringen volgen de opgaven. Dat betekent dat onze rol van situatie tot situatie kan verschillen.

Deze vier inhoudelijke organisatie ontwikkel opgaven dragen bij aan deze verandering:

- Verbetering dienstverlening;
- Transformatie Ruimtelijk Domein;
- Transformatie Sociaal Domein;
- Verbetering bedrijfsvoering.

Over dienstverlening staat meer vermeld in programma 9. De tweede en derde opgave pakken we op in het Ruimtelijk en het Sociaal Domein, zoals de acties vanuit het beleidsplan Sociaal domein en bij de implementatie van de Omgevingswet. Hieronder gaan we verder in op de vierde beweging. Bedrijfsvoering ondersteunt de dienstverlening aan de inwoner en moet dus ook deze verandering ondersteunen.

We verbeteren onze bedrijfsvoering

Om de inwoner goed van dienst te kunnen zijn is het essentieel om de bedrijfsvoering op orde te hebben. Vandaar dat we de bedrijfsvoering verbeteren.

a. Procesgericht werken

Voor verbetering van de dienstverlening is het nodig dat de organisatie verandert van een taak- en teamgerichte organisatie naar een proces- en resultaatgerichte organisatie. Op verschillende plaatsen werken we aan verbetering/vernieuwing van de processen vanuit het perspectief van de klant. Ook in 2023 verbeteren we een aantal (dienstverlenings)processen.

- We verbeteren en digitaliseren onze dienstverleningsprocessen, zoals het proces van verloren of gevonden voorwerpen. We zetten iHuwelijken en de pilots van iReisdocumenten en iRijbewijzen voort. Omdat onze inwoners veel gebruik maken van deze diensten, blijven de wachttijden aan de balie stabiel.
- De frontoffice (waar vaak het eerste klantcontact plaatsvindt) gaan we optimaliseren. We werken met een nieuwe en professionele kennisbank en beleggen het beheer bij de verantwoordelijke medewerker. De bezetting plannen we efficiënter aan de hand van een personeelsmonitor. Doordat we medewerkers trainen en opleiden en intern kennisdelen, handelen we steeds meer vragen af aan de voorkant.
- We wijzen voor elk (officieel) bericht een online dienstverleningskanaal aan. Zo voldoen we aan de verplichtingen van de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv).

b. Optimaliseren van systemen

Voor een goede bedrijfsvoering is het noodzakelijk dat (de inrichting van) onze systemen op orde zijn.

- In 2021 zijn we gestart met een nieuw E-HRM systeem. De basismodule is ingericht. In 2023 gaan we verder met de andere modules voor betere managementinformatie en digitale ondersteuning van belangrijke personeelsprocessen.
- In 2023 werken we met een nieuw telefoniesysteem (Anyware365) en bellen we via MS Teams. Hiermee willen we de bereikbaarheid verbeteren.

Mensen

We bereiden ons voor op de toekomst

We willen in de toekomst blijven beschikken over voldoende gekwalificeerd personeel om onze opgaven te kunnen vervullen. We staan als gemeente Lingewaard voor een uitdaging door de huidige en toekomstige krapte op de arbeidsmarkt. Dat betekent dat wij ons als werkgever moeten onderscheiden. We richten ons daarom op arbeidsmarktbenadering, werkgeversmerk/imago, samenwerking met (hoge) scholen en recruitment.

Daarnaast heeft de gemeente een uitdaging als gevolg van de vergrijzing van het personeelsbestand. Daarom is het van belang dat medewerkers zo lang mogelijk doorwerken. Dat vraagt fitte medewerkers. De fysieke, mentale en financiële fitheid op peil houden voor de inzetbaarheid van alle medewerkers vraagt om extra inspanningen die wij doen onder de noemer “Zo ontwikkelen wij in Lingewaard”.

Zo ontwikkelen wij in Lingewaard

Wij geloven in een inclusieve organisatie. Een organisatie waarin iedereen kan meedoen, meepraten en meebeslissen. We denken niet in hokjes en geloven dat iedereen talent heeft. We vinden het belangrijk dat talent te ontwikkelen. Dat kan lokaal en regionaal. Onze uitdaging is dat we meer en beter met onze inwoners, ondernemers en verenigingen gaan samenwerken aan de oplossingen van de toekomst. Zo’n organisatie vraagt iets van de houding en het gedrag van iedere medewerker, met of zonder leidinggevende rol.

We stimuleren medewerkers om meer eigen regie te pakken. Medewerkers leren te anticiperen op wat het werk nu en in de toekomst van hen vraagt. Werkgeluk, werk-privébalans en vitaliteit spelen hierbij een belangrijke rol. We focussen ons daarbij op de volgende thema's:

- Gezondheid en vitaliteit;
- Mobiliteit en flexibiliteit;
- Kennis, competenties en loopbaan;
- Bezieling en welbevinden.

Zelfvertrouwen, zelfverantwoordelijkheid, zelfreflectie, zelforganiserend vermogen zijn hierbij belangrijke begrippen. We bieden richting, ruimte en ruggensteun aan medewerkers. We leren medewerkers om verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen werkbare leven, te bedenken hoe hun vak zich gaat ontwikkelen en wat dat voor hen persoonlijk betekent. Wij verwachten dat deze aanpak een positieve invloed heeft op het beïnvloedbare ziekteverzuim. Om uitval zoveel mogelijk te voorkomen zetten we nog nadrukkelijker preventieve instrumenten in.

Zo werken wij in Lingewaard

We hebben meer aandacht voor planmatig werken en manieren van samenwerken. Je kiest de werkplek bij het soort werk dat je gaat doen. Dat kan een werkplek in het gebouw zijn, maar ook een werkplek elders of thuis. We managen aan de voorkant verwachtingen en voorspelbaarheid.

Daarom maken we afspraken over hoe we ons werk doen. De afspraken gelden voor iedereen:

- Activiteitgericht werken: De afspraken over het werken in ons kantoorgebouw, externe locatie en thuis.
- Projectmatig werken: De afspraken over hoe wij in projecten en programma's werken, inrichting, verantwoording, rapportage, rolverdeling etc.
- Opgavegericht werken: De afspraken over hoe wij opgaven aanpakken, rolverdeling, rapportage, verantwoording etc.
- Participatief werken: De afspraken over hoe en wanneer we bij de samenleving kunnen aansluiten. In 2023 rollen we deze manier van werken verder uit in de organisatie.

In 2023 blijft er ruim aandacht voor de afspraken over het werken in ons kantoorgebouw, een externe locatie en thuis. Daarbij is er expliciet aandacht voor sturen (leidinggeven) op afstand en het managen van 'mijn werk' (plannen) voor medewerkers. Daarbij speelt de werk-privébalans een belangrijke rol.

indicator	Meetbaar resultaat	W2021	B2022	B2023
Formatie	Aantal fte per 1.000 inwoners	6,51	6,51	6,60
Personeelsbezetting	Aantal fte per 1.000 inwoners	6,50	6,29	6,50
Apparaatskosten	De personele en materiële kosten verbonden aan het functioneren van de organisatie per inwoner	€ 630	€ 646	€ 684
Externe inhuur	Kosten inhuur als percentage van de totale loonsom	9,2%	Max.10%	Max.10%
Overhead	Percentage van de totale lasten	12,1%	13,5%	14,2%
Ziekteverzuim	Verzuim als % van de totale personele bezetting	4,6%	5,0%	5,0%

*) Dit is geen verplichte indicator.

Hieronder een toelichting op enkele verplichte indicatoren.

Formatie: toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat van onze organisatie voor het begrotingsjaar op peildatum 1 januari. Dit is de begrote formatie zoals opgenomen in het vastgestelde formatieplan. Het gaat om formatieplaatsen ongeacht of die worden ingevuld door iemand met een vaste of tijdelijke aanstelling of die nog als vacature openstaan.

Personeelsbezetting: het werkelijk aantal fte waarop medewerkers werkzaam zijn op peildatum 1 januari. Het is lastig de werkelijke bezetting voor een toekomstig begrotingsjaar in te schatten. Daarom nemen wij conform de definitiebepaling van de VNG de werkelijk bezetting in fte op 1 januari van het vorige jaar op.

Apparaatskosten: de apparaatskosten stijgen met name als gevolg van stijging personeelskosten, stijging kapitaallasten ICT en kosten vervanging materieel.

Externe inhuur: kosten inhuur externen als percentage van de totale loonsom.

Onder externe inhuur vallen onder andere uitzendkrachten, zzp-ers of detacheringsovereenkomsten. Tijdelijke aanstellingen en payroll-medewerkers horen niet bij externe inhuur.

Overhead: toename van de apparaatskosten resulteert ook in een hoger percentage overhead.

Middelen

We creëren lokale en regionale kansen voor werkzoekenden en werkgevers

We geven mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt of mensen die zich heroriënteren op diezelfde arbeidsmarkt de kans om werkervaring of een snuffelstage op te doen. Dit gebeurt bij werkgevers die opdrachten krijgen van gemeenten in de regio. Door de samenwerking met gemeenten in de regio kunnen we meer werkervaringsplaatsen creëren. Hier snijdt het mes aan twee kanten doordat werkgevers, in deze krappe arbeidsmarkt, kennis kunnen maken met mogelijk geschikte kandidaten voor hun openstaande vacatures.

We stimuleren lokale en regionale duurzame inkoop

De deelnemende gemeenten in de Groene Metropoolregio streven naar het hanteren van dezelfde uitgangspunten waar het gaat om duurzaam inkopen. Lokale en regionale ondernemers betrekken we bij de formulering van deze uitgangspunten. Door bijvoorbeeld dezelfde criteria met betrekking tot het gebruik van elektrische bouwmachines te hanteren, wordt het voor ondernemers interessant hierin te investeren. Ondernemers worden zo gestimuleerd hun bedrijfsvoering en producten/werkzaamheden te verduurzamen. En vergroten daardoor hun kans bij aanbestedingen binnen en buiten de regio.

Informatie & gegevens

Onze informatievoorziening is een goede stabiele fundering voor onze dienstverlening.

De kantoorautomatisering is betrouwbaar, veilig en ook uitstekend benaderbaar buiten ons gemeentehuis. Hierdoor kunnen medewerkers plaatsonafhankelijk werken. We werken zoveel mogelijk digitaal en zaakgericht. Ons gemeentelijk archief is daar waar dat kan digitaal. Dit ondersteunt onze medewerkers, maar helpt ons ook in het geven van de juiste informatie aan onze klanten.

Verschillende wetten leggen ons verplichtingen op en hebben gevolgen voor onze organisatie

De wet open overheid (Woo)

Deze wet verplicht ons verschillende documenten in verschillende categorieën binnen 14 dagen op internet te publiceren. In 2023 pakten we de implementatie van de Woo projectmatig op.

De Archiefwet schrijft voor dat de overheid haar informatie op een goede manier bewaart.

De nieuwe Archiefwet wordt aangepast aan digitale ontwikkelingen. Met de nieuwe wet wordt de overbrengingstermijn verkort naar 10 jaar. Blijvend te bewaren overheidsinformatie is dan eerder toegankelijk voor onze klanten.

Wet digitale overheid

De wet verankert taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden met betrekking tot de voorzieningen voor de generieke digitale infrastructuur (GDI), verplichtingen voor bestuursorganen en aanspraken van burgers en bedrijven.

We hebben grip op informatie

Juiste gemeentelijke informatie zorgt voor een goede dienstverlening. Deze informatie moet actueel, betrouwbaar en toegankelijk zijn. Het op orde hebben van de informatiehuishouding is voor ons als gemeente niet alleen een wettelijke verplichting, maar ook een voorwaarde voor openheid en transparantie.

Het project Grip op informatie is een samenwerking tussen VNG en gemeenten en richt zich onder andere op het op orde maken van onze informatiehuishouding.

In 2023 zorgen we dat we de gemeentelijke informatie op de juiste manier opslaan, zodat we grip hebben en houden op de gemeentelijk informatie.

We verbeteren informatieveiligheid

In 2022 hebben gemeente Lingewaard en gemeente Overbetuwe gezamenlijk een nieuwe moderne ICT-infrastructuur in gebruik genomen. Dit vormt een goede basis voor het stapsgewijs verbeteren van de informatiebeveiliging. In 2023 realiseren we een monitoringsinstrument die breder inzicht geeft in onze informatiebeveiligingsrisico's.

We maken informatie gestuurd werken mogelijk

De toenemende digitalisering van de dienstverleningsprocessen geeft de organisatie steeds meer mogelijkheden om informatiegestuurd te werken. We brengen gegevens bij elkaar in bruikbare dashboards. Deze dashboards ondersteunen de gemeente om bijvoorbeeld trendanalyses voor beleidsontwikkeling te doen, de effectiviteit van investeringen te meten en beter in control te komen over de uitgaven. Het maakt het ook mogelijk om patronen en afwijkingen op normen beter te herkennen. Daardoor versterken we de besturingskracht.

Processen

We handelen bezwaren binnen de wettelijke termijnen af

Iemand die het niet eens is met een besluit kan daartegen een bezwaarschrift indienen. Dit bezwaar wordt dan voorgelegd aan de onafhankelijke commissie van advies voor de bezwaarschriften.

Tegelijkertijd onderzoeken we de mogelijkheid en proberen we er informeel met de bezwaarmaker uit te komen. Als dat niet lukt behandelt de commissie het bezwaar tijdens een hoorzitting en geeft vervolgens advies aan het college. Het college neemt daarop een besluit. Voor de afhandeling van dit traject geldt een wettelijke termijn van 12 weken en een mogelijkheid om deze termijn te verlengen met 6 weken.

Indicator	Meetbaar resultaat	W2020	W2021	B2022	B2023
Behandelen bezwaarschriften	Afhandeling bezwaren binnen 12 weken	22,5%	25%	60%	60%
	Afhandeling bezwaren binnen 18 weken	52,5%	83%	80%	85%

We handelen klachten zo veel mogelijk in de informele fase af

Er zijn heel veel contactmomenten met burgers en bedrijven. Die verlopen niet altijd naar wens of naar tevredenheid van betrokkenen. Dat kan leiden tot klachten. Deze klachten kunnen onder meer gaan over de persoonlijke behandeling door medewerkers of bestuurders, maar bijvoorbeeld ook over het niet nakomen van een afspraak of het geven van onjuiste informatie.

Voor de inwoner en de gemeente is het van belang om de klacht zo snel mogelijk af te handelen. Eerst bespreken we de klacht informeel met de klager. We bekijken hoe de klacht kan worden opgelost. In de praktijk blijkt dit de snelste en beste manier om de klacht op te lossen.

Indicator	Meetbaar resultaat	W2020	W2021	B2022	B2023
Klachten	Percentage klachten dat informeel wordt afgehandeld	95%	95%	>90%	>90%

We handelen verzoeken om informatie snel af

Iedereen kan documenten en informatie opvragen over bestuurlijke aangelegenheden. Tot voor kort kon via een Wob-verzoek verzocht worden om niet openbare documenten openbaar te maken. Per 1 mei 2022 is daarvoor de Wet open overheid in de plaats gekomen. In de basis gelden hiervoor vergelijkbare regels. Uitgangspunt van die nieuwe wet is dat op langere termijn door de overheid steeds meer informatie actief openbaar wordt gemaakt.

De Wob- en Woo-verzoeken moeten volgens de wet binnen vier weken afgehandeld worden nadat het verzoek is ontvangen. Onder de Wob kon deze termijn met vier weken worden verdaagd, onder de Woo is dat nog maar twee weken. In de praktijk blijkt de termijn van vier weken in veel gevallen erg krap. Alle gevraagde informatie moet worden verzameld, beoordeeld en geanonimiseerd. De verzoeken worden afgehandeld binnen de kaders van de wet en de daarin genoemde uitzonderingsgronden, waarbij het uitgangspunt is dat we zoveel mogelijk informatie delen.

Indicator	Meetbaar resultaat	W2020	W2021	B2022	B2023
Wob-verzoeken	Percentage Wob-verzoeken dat binnen de 4-wekentermijn wordt afgehandeld	41%	42%	>65%	>50%

Paragraaf 6 Verbonden partijen

Inleiding

In deze paragraaf geven we een toelichting op de partijen waar de gemeente mee samenwerkt. Als deze samenwerking een bestuurlijk en financieel belang kent, spreken we van een verbonden partij. In uw vergadering van november 2020 heeft u het beleid vastgesteld in de Nota Verbonden Partijen. Deze nota geeft volgens het BBV voldoende kader voor de visie en uitgangspunten. In de programma's van de begroting komt de bijdrage van de verbonden partijen aan de doelrealisatie aan de orde.

Algemeen

Risicomanagement

Per verbonden partij beoordelen we hoeveel bestuurlijk en financieel belang er is en hoeveel risico we lopen. Op basis van deze analyses plaatsen we een verbonden partij in één van de drie toezichtarrangementen. Dit varieert van licht (1) tot zwaar (3). Zie onderstaand overzicht voor de indeling per toezichtarrangement.

Toezihtarrangement 1	Toezihtarrangement 2	Toezihtarrangement 3
Euregio Rijn Waal	Park Lingezegen	VGGM
GO regio Arnhem Nijmegen	Omgevingsdienst Regio Arnhem	Groene Metropool Regio Arnhem-Nijmegen
Recreatieschap Overbetuwe	MGR Sociaal Domein GC	Warmtenetwerk B.V.
Stichting Veilig Thuis	BVO DRAN	
Stichting Economic Board		
Bank Nederlandse Gemeenten		
Vitens		
Stichting Centrum Management Lingewaard		

In de Nota Verbonden Partijen staat beschreven welke maatregelen en instrumenten er bij ieder toezichtarrangement horen. In de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' gaan we verder in op de partijen uit het toezichtarrangement 'zwaar'.

Wijziging verbonden partij

Per raadsbesluit d.d. 16 juni 2022 wijziging toezichtsarrangement BVO DRAN van 3 naar 2.

Per raadsbesluit d.d. 14 juli wijziging toezichtsarrangement CML van 3 naar 1.

Beleidsvoornemens 2023

Volgens de Nota Verbonden Partijen evalueren we elk jaar een andere gemeenschappelijke regeling. In 2023 is dat de MGR Sociaal Domein. Deze stond gepland voor 2022, maar wordt doorgeschoven naar 2023. Na de verkiezingen actualiseren we de Nota Verbonden Partijen. Het proces hiervoor start in 2022, besluitvorming vindt plaats in 2023.

Overzicht van de verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling

Doelgroepenvervoer Arnhem Nijmegen

Datum statuten, oprichtingsakte van de VP		14 april 2016 (Regeling BVO DRAN)
Plaats van vestiging		Arnhem
Datum meest recente wijziging van de VP		Januari 2017
Partijen	Welke gemeenten en/of andere publieke partijen nemen deel in de VP?	Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar.
Openbaar belang	Welke openbaar belang wordt met de VP gediend?	Het regelen van het vervoer voor doelgroepen uit de deelnemende gemeenten (Wmo, leerlingenvervoer en Jeugd).
Bestuurlijk belang	Deelname in (algemeen/dagelijks bestuur	<i>Aangewezen namens het college:</i> Wethouder A. Slob
	Gemeentelijk belang/aandeel (als percentage) t.o.v. totaal	Er wordt afgerekend tussen de deelnemende gemeenten volgens een verdeelsleutel en naar gebruik van voorzieningen.
Financieel belang	Bijdrage in de begroting 2023 van de VP	€ 2.080.802
	Omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen aan het begin en het einde van het jaar 2021	Eigen vermogen per 01-01: € 0 Eigen vermogen per 31-12: € 0 Vreemd vermogen per 01-01: € 13.002.611 Vreemd vermogen per 31-12: € 10.607.584
	Rekeningresultaat 2021	€ 0
	Aandeel Lingewaard in het resultaat 2021	€ 0. Er wordt afgerekend op basis van werkelijkheid. Daarom is het saldo altijd € 0
Rapportages	Jaarverslag 2021	Vaststelling AB d.d. 7 juli 2022
	Begroting 2023	Vaststelling AB d.d. 7 juli 2022

Euregio Rijn Waal

Datum statuten, oprichtingsakte van de VP		Opgericht in 1971, publiekrechtelijk sinds 1993
Plaats van vestiging		Kleve (D)
Datum meest recente wijziging van de VP		Statuten op 06-06-2019 gewijzigd

Partijen	Welke gemeenten en/of andere publieke partijen nemen deel in de VP?	• 50 Nederlandse en Duitse gemeenten • 3 regionale instanties • 1 kamer van koophandel
Openbaar belang	Welke openbaar belang wordt met de VP gediend?	De Euregio Rijn-Waal heeft als belangrijkste doel de grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van economie en maatschappij te verbeteren en te intensiveren
Bestuurlijk belang	Deelname in (algemeen/dagelijks bestuur	<i>Aangewezen namens de raad:</i> Dhr. E. Tiggers (B06) Mw. S. Swart (PvdA) <i>Aangewezen namens het college:</i> J.H.A.P. Sluiter
	Gemeentelijk belang/aandeel (als percentage) t.o.v. totaal	2.51%
Financieel belang	Bijdrage in de begroting 2023 van de VP	€ 11.750
	Omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen aan het begin en het einde van het jaar 2021	Eigen vermogen 1-1-2021: € 3,15 miljoen Eigen vermogen 31-12-2021: € 3,146 miljoen Vreemd vermogen 1-1-2021: € 2,007 miljoen Vreemd vermogen 31-12-2021: € 1,903 miljoen
	Rekeningresultaat 2021	€ 37.485
	Aandeel Lingewaard in het resultaat 2021	2,51% = € 940
Rapportages	Jaarverslag 2021	Vaststelling d.d. 9 juni 2021
	Begroting 2022	De begroting wordt in november van het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar vastgesteld.

Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen

Datum statuten, oprichtingsakte van de VP	29-12-2020
Plaats van vestiging	Elst
Datum meest recente wijziging van de VP	-
Partijen	Welke gemeenten en/of andere publieke partijen nemen deel in de VP? De gemeenten: Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen, Zevenaar.

Openbaar belang	Welke openbaar belang wordt met de VP gediend?	De Groene Metropool Regio staat voor de uitdaging hoe om te gaan met groei van wonen, werken en mobiliteit, zodat wij een balans kunnen vinden tussen levendige stedelijkheid en ontspannen leefkwaliteit: groene groei!
Bestuurlijk belang	Deelname in (algemeen/dagelijks bestuur	<i>Aangewezen namens de raad in de regioagendacommissie:</i> Dhr. H. Arends (CDA) Mw. C. Dolmans-Klumper (D66) <i>Aangewezen namens het college in het algemeen bestuur en tevens aangewezen in het dagelijks bestuur:</i> Burgemeester P.T.A.M. Kalfs
	Gemeentelijk belang/aandeel (als percentage) t.o.v. totaal	5,9% (De gemeente Lingewaard heeft 2 stemmen van de 34)
Financieel belang	Bijdrage in de begroting 2023 van de VP	€ 398.806
	Omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen aan het begin en het einde van het jaar 2021	Eigen vermogen per 01-01: € 0 Eigen vermogen per 31-12: € 331.000 Vreemd vermogen per 01-01: € 0 Vreemd vermogen per 31-12: € 1.364.000
	Rekeningresultaat 2021	€ 331.000
	Aandeel Lingewaard in het resultaat 2021	Niet bekend.
Rapportages	Jaarverslag 2021	Vaststelling AB d.d. 6 juli 2022
	Begroting 2023	Vaststelling AB d.d. 6 juli 2022
<i>Begrotingsgrondslag artikel 4:23, derde lid, onder c Algemene wet bestuursrecht</i> Aan de stichting The Economic Board wordt een subsidie verstrekt van € 1 per inwoner op basis van de CBS cijfers op 1 januari van het voorgaande jaar. Het college van burgemeester en wethouders is bevoegd om de subsidie te verstrekken. Alle voorschriften en voorwaarden worden opgenomen in het subsidieverleningsbesluit met dien verstande dat de stichting in ieder geval een egalisatiereserve mag vormen van maximaal 10% van het door de gemeenten gesubsidieerde bedrag in het voorafgaande jaar.		

Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein Gelderland Centraal

Datum statuten, oprichtingsakte van de VP	1 april 2017
Plaats van vestiging	Westervoort
Datum meest recente wijziging van de VP	2018
Partijen	Welke gemeenten en/of andere publieke partijen nemen deel in de VP? 11 gemeenten: Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Wageningen, Westervoort en Zevenaar.
Openbaar belang	Welke openbaar belang wordt met de VP gediend? Regionaal uitvoeren van diverse taken binnen het Sociaal Domein. De GR is

		modulair opgebouwd. We nemen de modules Inkoop Zorg, onderwijszaken, werkgeversservicepunt, contractmanagement inburgering en werkgeverschap SW medewerkers af.
Bestuurlijk belang	Deelname in (algemeen/dagelijks bestuur	<i>Aangewezen namens het college:</i> Wethouder N. Hubers (AB)
	Gemeentelijk belang/aandeel (als percentage) t.o.v. totaal	Zowel voor de MGR als de modules is de kostenverdeling naar rato van het aantal inwoners (en de afname van producten volgens de zgn. sub-modules).
Financieel belang	Bijdrage in de begroting 2023 van de VP	€ 4.615.832
	Omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen aan het begin en het einde van het jaar 2021	Eigen vermogen per 01-01: € 724.000 Eigen vermogen per 31-12: € 699.000 Vreemd vermogen per 01-01: € 5.233.000 (excl. voorzieningen) Vreemd vermogen per 31-12: € 3.406.000 (excl. voorzieningen)
	Rekeningresultaat 2021	€ 425.000
	Aandeel Lingewaard in het resultaat 2021	€ 57.872
Rapportages	Jaarverslag 2021	Vaststelling AB d.d. 23 juni 2022
	Begroting 2023	Vaststelling AB d.d. 23 juni 2021

Omgevingsdienst Regio Arnhem

Datum statuten, oprichtingsakte van de VP		14 november 2012
Plaats van vestiging		Arnhem
Datum meest recente wijziging van de VP		n.v.t.
Partijen	Welke gemeenten en/of andere publieke partijen nemen deel in de VP?	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort en Zevenaar en Provincie Gelderland
Openbaar belang	Welke openbaar belang wordt met de VP gediend?	De ODRA verricht (deels voorgeschreven) taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving binnen de taakvelden bouw en milieu.
Bestuurlijk belang	Deelname in (algemeen/dagelijks bestuur	<i>Aangewezen namens het college:</i> Wethouder M. van den Bos (AB)
	Gemeentelijk belang/aandeel (als percentage) t.o.v. totaal	16%
Financieel belang	Bijdrage in de begroting 2023 van de VP	€ 3.257.000

€ 3.185.000	Omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen aan het begin en het einde van het jaar 2021	Eigen vermogen per 01-01: € 1.755.600 Eigen vermogen per 31-12: € 1.675.800 Vreemd vermogen per 01-01: € 4.015.300 Vreemd vermogen per 31-12: € 5.774.800
	Rekeningresultaat 2021	€ 64.300.
	Aandeel Lingewaard in het resultaat 2021	Dit bedrag wordt toegevoegd aan een bestemmingsreserve.
Rapportages	Jaarverslag 2021	Vaststelling d.d. 14-4-2022
	Begroting 2023	Vaststelling d.d. 14-4-2022

Recreatieschap Overbetuwe

Datum statuten, oprichtingsakte van de VP		3 december 2008, oprichting BV recreatiemaatschappij Rivierenland
Plaats van vestiging		Kerk-Avezaath
Datum meest recente wijziging van de VP		Niet van toepassing
Partijen	Welke gemeenten en/of andere publieke partijen nemen deel in de VP?	Gemeente Lingewaard, Overbetuwe en Arnhem
Openbaar belang	Welke openbaar belang wordt met de VP gediend?	De gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemende gemeenten op het terrein van de openluchtrecreatie en het toerisme in het gebied.
Bestuurlijk belang	Deelname in (algemeen/dagelijks bestuur	<i>Aangewezen namens de raad:</i> Dhr. H. Arends (CDA) <i>Aangewezen namens het college:</i> Wethouder N. Hubers
	Gemeentelijk belang/aandeel (als percentage) t.o.v. totaal	25%
Financieel belang	Bijdrage in de begroting 2023 van de VP	Geen bijdrage, is in het verleden afgekocht.
	Omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen aan het begin en het einde van het jaar 2021.	Eigen vermogen en vreemd vermogen ligt bij de NV Recreatiemaatschappij Rivierenland. GR beschikt daarom niet over vermogen.
	Rekeningresultaat 2021	Niet van toepassing
	Aandeel Lingewaard in het resultaat 2021	
Rapportages	Jaarverslag 2021	Vaststelling d.d. 11 mei 2022
	Begroting 2023	Nog niet vastgesteld.

Park Lingezen

Datum statuten, oprichtingsakte van de VP		1 december 2010
Plaats van vestiging		Elst
Datum meest recente wijziging van de VP		11 maart 2021
Programma		5. Sport, cultuur en recreatie (openluchtrecreatie e.a.).
Partijen	Welke gemeenten en/of andere publieke partijen nemen deel in de VP?	Gemeenten Arnhem, Nijmegen, Overbetuwe en Lingewaard.
Openbaar belang	Welke openbaar belang wordt met de VP gediend?	Beheer van publiek toegankelijk groen tussen de steden en de financiering van dat beheer.
Bestuurlijk belang	Deelname in (algemeen/dagelijks bestuur	<i>Aangewezen namens college:</i> Wethouder N. Hubers (DB) Wethouder M. van den Bos (AB)
	Gemeentelijk belang/aandeel (als percentage) t.o.v. totaal	25% in het DB en AB.
Financieel belang	Bijdrage in de begroting 2023 van de VP	€ 240.000. Dit is de jaarlijkse bijdrage aan het beheerfonds.
	Omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen aan het begin en het einde van het jaar 2021	Eigen vermogen 01-01: € 4.409.000 Eigen vermogen 31-12: € 5.418.000 Vreemd vermogen 01-01: € 236.000 Vreemd vermogen 31-12: € 268.000
	Rekeningresultaat 2021	€ 1.009.000
	Aandeel Lingewaard in het resultaat 2021	N.v.t.
Rapportages	Jaarverslag 2021	Vaststelling d.d. 30 juni 2022
	Begroting 2023	Vaststelling d.d. 30 juni 2022

VGGM

Datum statuten, oprichtingsakte van de VP		2002: 'Hulpverlening Gelderland Midden'
Plaats van vestiging		Arnhem
Datum meest recente wijziging van de VP		2017: 'Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland – Midden' (i.v.m. Veilig Thuis)
Partijen	Welke gemeenten en/of andere publieke partijen nemen deel in de VP?	Gemeenten: Arnhem, Ede, Wageningen, Renkum, Nijkerk, Zevenaar, Doesburg, Rheden, Overbetuwe, Duiven, Westervoort, Rozendaal, Scherpenzeel, Barneveld en Lingewaard
Openbaar belang	Welke openbaar belang wordt met de VP gediend?	• Publieke gezondheid • Jeugdgezondheidszorg

		Brandweezorg en rampenbestrijding
Bestuurlijk belang	Deelname in (algemeen/dagelijks bestuur	<i>Aangewezen namens het college:</i> DB: Burgemeester van Overbetuwe, namens de gemeenten Overbetuwe en Lingewaard AB: Burgemeester P.T.A.M. Kalfs, Wethouder A. Slob
	Gemeentelijk belang/aandeel (als percentage) t.o.v. totaal	Uit de begroting 2023: - Brandweer 5,3% - Gezondheidszorg 6,7%.
Financieel belang	Bijdrage in de begroting 2023 van de VP	- Brandweer € 2.359.000 - Bevolkingszorg € 46.000 - Publieke gezondheid en jeugd-gezondheidszorg 4-18 jr. € 814.000 - Jeugdgezondheidszorg 0-4 jr. € 585.000 - Rijksvaccinatieprogramma € 110.000 - De totale bijdrage is € 3.950.000
	Omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen aan het begin en het einde van het jaar 2021	Eigen vermogen 01-01: € 7.367.000 Eigen vermogen 31-12: € 9.884.000 Vreemd vermogen 01-01: € 25.189.000 Vreemd vermogen 31-12: € 26.477.000
	Rekeningresultaat 2021	€ 2.640.000 vóór resultaatbestemming. Ná bestemming € 1.730.000.
	Aandeel Lingewaard in het resultaat 2021	Uit te keren aan gemeenten is € 1.088.000. Het aandeel van Lingewaard is ca. 4,9% (€ 50.000 afgerond).
Rapportages	Jaarstukken 2021	Vaststelling door AB d.d. 6 april 2022.
	Begroting 2023	Vaststelling door AB d.d. 7 september 2022.

Naamloze vennootschap

Bank Nederlandse Gemeenten

<i>Doel</i>	Datum statuten, oprichtingsakte van de VP	26 november 1914
<i>Partijen</i>	Welke gemeenten en/of andere publieke partijen nemen deel in de VP	Aandeelhouders van de bank zijn uitsluitend overheden. De Staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, elf provincies en een hoogheemraadschap
<i>Openbaar belang</i>	Welke openbaar belang wordt met de VP gediend?	Het concrete doel is vastgelegd in de gemeenschappelijke regeling: het ontwikkelen

		en exploiteren van een kwalitatief hoogwaardig en uit financieel-economisch oogpunt aanvaardbaar intergemeentelijk glastuinbouwgebied (art. 4 regeling).
<i>Bestuurlijk belang</i>	Deelname in aandeelhoudersvergadering	<i>Namens het college</i> Burgemeester P.T.A.M. Kalfs
	Gemeentelijk belang/aandeel (als %) t.o.v. totaal	Aantal aandelen 19.305
<i>Financieel belang</i>	Bijdrage in de begroting van de VP	n.v.t.
	Omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen aan het begin en het einde van het jaar 2021	Eigen vermogen per 01-01-2021: € 4.887 miljoen Eigen vermogen per 31-12-2021: € 4.329 miljoen Vreemd vermogen per 01-01-2021: € 144.802 miljoen Vreemd vermogen per 31-12-2021: € 85.981 miljoen
	Rekeningresultaat 2021	Netto winst: € 211.000.000
	Aandeel Lingewaard in het resultaat	Dividend: € 73.165,95 (€ 3,79) per aandeel
	Jaarverslag 2021	Gepubliceerd op 30-03-2022

Vitens

<i>Doel</i>	Datum statuten, oprichtingsakte van de VP	2006
	Datum meest recente wijziging van de VP	2 januari 2015
<i>Partijen</i>	Welke gemeenten en/of andere publieke partijen nemen deel in de VP	De gemeenten en provincies in het voorzieningsgebied van Vitens zijn de publieke aandeelhouders. Zij hebben geen directe bemoeienis met de dagelijkse gang van zaken binnen het bedrijf.
<i>Openbaar belang</i>	Welke openbaar belang wordt met de VP gediend?	Uitoefening van een publiek (drink)waterbedrijf, waaronder inbegrepen de winning, productie, transport en distributie van water
<i>Bestuurlijk belang</i>	Deelname in Algemeen, Dagelijks bestuur	Deelname aan de aandeelhoudersvergadering: Burgemeester P.T.A.M. Kalfs
	Gemeentelijk belang/aandeel (als percentage) t.o.v. totaal	0,64%; 37.387 aandelen
<i>Financieel belang</i>	Bijdrage in de begroting van de VP	n.v.t.
	Omvang van het eigen vermogen aan het begin en het einde van het jaar 2021	Eigen vermogen per 01-01-2021: € 559 miljoen Eigen vermogen per 31-12-2021: € 600 miljoen Vreemd vermogen per 01-01-2021: € 1.340 miljoen

		Vreemd vermogen per 31-12-2021: € 1.387 miljoen
	Rekeningresultaat 2021	Netto winst € 19,4 miljoen
	Aandeel Lingewaard in het resultaat	Dividend: € 0. Het hernieuwde financieel beleid stelt dat bij een solvabiliteit lager dan 30 procent Vitens in beginsel geen dividend uitkeert. De solvabiliteit per 31 december 2021 bedraagt 30,1 procent (2020: 29,4 procent). Dit betekent dat Vitens in beginsel geen dividend uitkeert over het resultaat 2021.

Verenigingen en deelnemingen

De gemeente participeert naast de bovenstaande gemeenschappelijke regelingen nog in een aantal verenigingen, stichtingen of andere samenwerkingsverbanden. Het gaat dan om:

- *De Vereniging van Nederlandse Gemeenten*

Lingewaard is, zoals alle andere gemeenten in Nederland, lid van de VNG. Via het college van Burgemeester en Wethouders zijn wij vertegenwoordigd in de algemene ledenvergadering van de VNG. In 2023 bedraagt de bijdrage aan de VNG circa € 74.000. Daarnaast zijn we ook lid van de afdeling Gelderland van de VNG. De contributie hiervoor bedraagt circa € 2.400. Gezien het karakter van het lidmaatschap (vertegenwoordiging en belangenbehartiging) en het ontbreken van enig financieel risico wordt de VNG over het algemeen niet beschouwd als 'verbonden partij'.

- *De Vereniging Nederlandse Riviergemeenten*

Dit is een overleg platform van gemeenten die aan de grote rivieren in Nederland liggen. Tijdens de digitale Jaarvergadering van de VNR in mei 2021 is N. Kalfs, burgemeester van de gemeente Lingewaard, benoemd als voorzitter van de Vereniging Nederlandse Riviergemeenten. De contributie in 2023 bedraagt circa € 1.900. Gezien de genoemde criteria kan deze vereniging niet aangemerkt worden als een 'verbonden partij'.

- *Samenwerkende Netwerken Rivierenland*

In 2019 is de samenwerkingsovereenkomst Samenwerkende Netwerken Rivierenland door 11 partners ondertekend, het betreft de gemeente Buren, Culemborg, Lingewaard, Maasdriel, Neder-Betuwe, Overbetuwe, Provincie Gelderland, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal, WSRL en Zaltbommel.

De provincie Gelderland onderschrijft het belang van de samenwerking en betaalt mee in algemene kosten. Onder de overeenkomst vallen drie netwerkgroepen, Netwerk Waterketen regio Rivierenland, Watersysteem en Klimaat actief Rivierenland. De gemeentelijke bijdrage bedraagt circa € 18.000 voor 2023.

Gezien de genoemde criteria kan dit samenwerkingsverband niet aangemerkt worden als een 'verbonden partij'.

- *Platform NUVAL*

Het platform NUVAL is een samenwerkingsverband van de gemeentelijke aandeelhouders uit Gelderland en Flevoland in Vitens en Alliander. De gemeente Lingewaard is lid van dit platform. Er is geen vaste contributie per jaar vastgesteld. Gemaakte kosten worden naar rato verdeeld over de

deelnemende gemeenten en bedraagt voor Lingewaard circa € 450. Gezien de genoemde criteria kan deze vereniging niet aangemerkt worden als een 'verbonden partij'.

- *Stichting Economic Board regio Arnhem Nijmegen*

Deze stichting is opgericht om de economische ontwikkeling in de regio te stimuleren. Naast de lokale overheden nemen bedrijfsleven en kennisinstellingen hier aan deel. Van de deelnemersbijdrage aan de Groene Metropool Regio wordt € 1 per inwoner doorgesluisd naar de stichting Economic Board. Deze stichting is geen verbonden partij, omdat er geen sprake is van een rechtstreekse zeggenschap of een rechtstreekse financiële relatie.

- *Stichting Veilig Thuis*

Deze stichting is per 1 april 2017 opgericht door het Algemeen Bestuur (AB) van de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM). Stichting Veilig Thuis is het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling en is werkzaam in Arnhem, Barneveld, Doesburg, Duiven, Ede, Lingewaard, Nijkerk, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Scherpenzeel, Wageningen, Westervoort en Zevenaar. De bijdrage wordt bepaald o.b.v. inwoneraantallen. De Raad van Toezicht bestaat uit twee wethouders en een burgemeester uit het AB en twee onafhankelijke inhoudelijke deskundigen.

De subsidiebijdrage van de gemeente Lingewaard aan de Stichting Veilig Thuis in 2023 bedraagt € 294.588. De subsidie 2021 is –op basis van de jaarrekening 2021 - definitief vastgesteld op € 267.951. De Stichting heeft op 31-12-2021 een eigen vermogen van € 350.000. Er is indirect sprake van bestuurlijke deelname en van een financieel aandeel. Verantwoording hierover wordt afgelegd via de Verbonden Partij VGGM.

- *Stichting Centrum Management Lingewaard (CML)*

De gemeente, vastgoedeigenaren en de ondernemersverenigingen Huissen, Bemmelen en Gendt werken sinds 19 juli 2021 samen aan het versterken van de centra in de drie kernen in de Stichting Centrum management Lingewaard. De stichting heeft ten doel het versterken van de aantrekkingskracht en daarmee het economisch functioneren van de winkels, horeca, dienstverlening en de weekmarkten in de centra van de gemeente Lingewaard alsmede het verbeteren van het vestigings- en verblijfsklimaat in het gebied.

Alle deelnemingen in verenigingen in stichtingen als hierboven beschreven zijn ingedeeld in toezichtarrangement 1.

- *Warmtenetwerk Lingewaard B.V.*

De gemeenteraad heeft op 1 april 2021 ingestemd met de uitgangspunten voor oprichting van een Warmtenetwerkbedrijf Lingewaard. Dit bedrijf start de uitbreiding van het warmtenet binnen NEXTgarden. Op die manier wordt het mogelijk om warmte te leveren aan bestaande en nieuwe tuinbouwbedrijven en bedrijven op bedrijventerrein Agropark. Gelet op het feit dat dit een nieuwe samenwerking betreft, is deze standaard ingedeeld in toezichtsarrangement 3. In 2023 wijzen we een definitief toezichtsarrangement toe.

Paragraaf 7 Grondbeleid

Visie op grondbeleid

Visie op grondbeleid in relatie tot de doelstellingen, zoals die zijn opgenomen in de begroting

Huidig grondbeleid

De gemeenteraad heeft op 31 oktober 2013 de "[Nota Grondbeleid 2013 gemeente Lingewaard](#)" vastgesteld. Hierin zijn de kaders gesteld voor de uitvoering van het grondbeleid. In deze nota is het grondbeleid als volgt beschreven:

"Grondbeleid is een doelgerichte overheidsinterventie in de grondmarkt. Door in de grondmarkt te interveniëren kan de overheid - in de meeste gevallen is dat de gemeente - het bereiken van haar eigen doelstellingen veilig stellen"

Hieruit blijkt dat het karakter van grondbeleid faciliterend van aard is. Het draagt bij aan het behalen van doelen uit andere beleidsvelden en dit op een zo efficiënt mogelijke manier. Deze doelen, waarin het grondbeleid faciliteert, zijn opgenomen in de begroting 2023 in de programma's 2, 3, 5, 7 en 8.

Actualisatie nota grondbeleid

We willen deze nota grondbeleid actualiseren. Een natuurlijk moment om deze nota grondbeleid te actualiseren is na de vaststelling van de Omgevingsvisie, wanneer de programma's zijn uitgewerkt en wanneer de beleidsnota's op het gebied van wonen, economie, duurzaamheid, verkeer, natuur en recreatie geactualiseerd zijn. De actualisatie staat daarom in 2023 gepland. Naast deze nota staat het opstellen van een Nota kostenverhaal gepland.

Wijze uitvoering grondbeleid

Wijze waarop de gemeente het grondbeleid uitvoert

Om de doelen in deze begroting te realiseren heeft de gemeente Lingewaard de voorkeur voor het voeren van een faciliterend grondbeleid. Als dit in de gegeven omstandigheden wenselijk is, neemt de gemeente een regisserende rol aan. Indien dit noodzakelijk is, neemt de gemeente een actieve vorm aan.

Afwijken van de genoemde voorkeursroute is mogelijk en moet worden onderbouwd aan de hand van inputfactoren (maatschappelijk) belang van de ontwikkeling, mate waarin marktpartijen de ontwikkeling zelfstandig ter hand willen nemen, eigendomspositie, inschatting risicoprofiel, winstverwachting, de aanwezige financiële middelen en beschikbare capaciteit, kennis en kunde.¹

Deze voorkeursroute sluit aan op het beeld van de gemeente Lingewaard over de rol van de overheid bij gebiedsontwikkeling. De gemeente kiest er niet voor om vooraf en risicodragend zelfstandig plannen te ontwikkelen waarna zij deze ook uitvoert. Maar de gemeente stelt kaders en nodigt marktpartijen uit om goede voorstellen in te dienen die passen binnen deze kaders. Komen marktpartijen zelf met die goede voorstellen, dan is een uitnodiging niet nodig en is een faciliterende rol voldoende. Hiermee wordt duidelijk dat de gemeente Lingewaard de rol van de gemeente niet ziet als die van ondernemer.

¹ Nota Grondbeleid 2013 gemeente Lingewaard, d.d. 4 september 2013 paragraaf 3.3. p 27 - 28.

Op dit moment hebben we vijf complexen waar we een actieve rol hebben aangenomen. We hebben twee actieve complexen voor woningbouw. Verder hebben we een actief complex voor glastuinbouw en twee actieve complexen voor bedrijventerreinen.

De wijze waarop de gemeente het grondbeleid uitvoert geven wij hieronder per programma in hoofdlijnen weer.

Programma 2. Verkeer, vervoer en waterstaat

Voor het bereiken van de in dit programma opgenomen doelen kan het noodzakelijk zijn om in 2023 gronden aan te kopen. Het uitgangspunt is minnelijk aankoop. Lukt dit niet dan zetten wij het onteigeningsinstrument in.

Programma 3. Economie

Glastuinbouwkavels

De acquisitie via onder andere sociale media, de website van NEXTgarden en het inschakelen van verkoopmakelaars wordt voortgezet met als doel om in 2023 kavels in het glastuinbouwgebied te verkopen. Daarnaast wordt planeconomische inzet geleverd aan de planontwikkeling voor uitbreidingsruimte van Agropark III binnen het gebied van NEXTgarden.

Programma 5. Sport, cultuur en recreatie

Park Lingezen

In 2023 begeleiden we ook nieuwe (particuliere) initiatieven. Als er bij een initiatief sprake is van een bouwplan in de zin van het Omgevingsbesluit, dan verhalen we onze kosten via een anterieure overeenkomst. In deze anterieure overeenkomst leggen we ook de locatie eisen vast. Lukt dat niet, dan verhalen we onze kosten via een kostenverhaalbeschikking.

Programma 7. Volksgezondheid en milieu

Versterken biodiversiteit

In de pachtovereenkomsten en gebruiksovereenkomsten voor agrarische grond leggen we vast dat de akkerranden met een bij-vriendelijk bloemenmengsel wordt ingezaaid.

Programma 8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Groen en speelruimtes

In wijken, waar nog nieuwbouw plaatsvindt, maken we afspraken in de anterieure overeenkomsten over de aanleg van groen en speelruimte.

Verrommeling buitengebied/binnengebied

Bij functieverandering nemen we een faciliterende rol aan. We verhalen onze kosten via een anterieure overeenkomst. Lukt dit niet, dan verhalen we onze kosten via een kostenverhaalbeschikking. We maken in de anterieure overeenkomsten afspraken over een bijdrage aan het Landschapsfonds Lingewaard.

Woningbouwlocaties

Bij nieuwe woningbouwontwikkelingen verhalen we onze kosten via een anterieure overeenkomst. Lukt dit niet, dan verhalen we onze kosten via een kostenverhaalbeschikking.

Meewerken aan particuliere initiatieven

In 2023 begeleiden we ook nieuwe (particuliere) initiatieven. Als er bij een initiatief sprake is van een bouwplan in de zin van het Omgevingsbesluit, dan verhalen we onze kosten via een anterieure overeenkomst. Lukt die niet, dan verhalen we onze kosten via een kostenverhaalbeschikking.

Beleidsuitgangspunten reserves

De beleidsuitgangspunten over de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van de grondzaken.

Algemene reserve grondexploitatie

Het grondbeleid heeft een grote financiële impact. De eventuele baten, maar vooral de financiële risico's zijn van belang voor de algemene financiële positie van de gemeente. Voor het grondbeleid is een algemene reserve grondexploitatie aanwezig. Deze reserve is er om onvoorzienbare risico's te dekken. En als voorziening voor risico's op aangekochte (strategische) gronden die nog niet in exploitatie zijn genomen. De algemene reserve grondexploitatie wordt gevoed uit de (positieve) eindresultaten van alle afgesloten (grond)exploitaties, alle tussentijdse winstnemingen plus de positieve bijstellingen (verlagingen) van getroffen verliesvoorzieningen. Als uit de kostprijsberekening blijkt, dat bij een complex een verlies wordt verwacht, wordt hiervoor een voorziening getroffen (artikel 44 BBV), die ten laste van deze reserve wordt gebracht.

Indien de algemene reserve grondexploitatie volledig is ingezet voor de afdekking van de (verwachte) verliezen van grondexploitaties, dan komen de tekorten, conform de nota Grondbeleid, ten laste van de algemene reserve. Indien de algemene reserve grondexploitaties hoger is dan voor de verevening van de te verwachten tekorten/dekking van de risico's noodzakelijk is, dan kan de gemeenteraad bij de begroting/jaarrekening tot afroaming besluiten.

De algemene reserve grondexploitatie bedroeg per 1 januari 2022 € 7.774.554 (na resultaatbestemming, na aftrek van de ten laste van de algemene reserve grondexploitaties getroffen verliesvoorzieningen en na aftrek van de voorzieningen van verliezen, die in het verleden in de grondexploitaties zijn ingebracht). Rekening houdend met de winst- en verliesverwachtingen is het verloop van de algemene reserve grondexploitaties naar verwachting als volgt:

	Saldo 1-1-2022	€ 7.774.554
Af	Verhoging verliesvoorziening 2022 (Aloysiuslocatie Huissen) 2022	€ 800.0000
Af	Afsluiting complex Pannenhuis II, Huissen 2022	€ 6.800
Bij	Afsluiting complex Loovelden, Huissen 2022	€ 114.400
Bij	Verlaging verliesvoorziening Bergerden 2022	€ 1.000
Bij	Tussentijdse winstneming Agropark II, Huissen 2022	€ 31.400
Bij	Tussentijdse winstneming Houtakker II, Bemmelen 2022	€ 130.400
Bij	Verkoop grond woningbouw Polseweg 2022	€ 1.006.700
Af	Storting in Algemene Reserve voor investeringsreserve sportpark Polseweg te Huissen 2022	€ 800.938
Bij	Verkoop grond woningbouw De Poel, Angeren 2022	€ 1.268.000
Af	Storting in Algemene Reserve voor investeringsreserve Sportpark De Poel te Angeren 2022	€ 1.268.000
Af	Verhoging verliesvoorziening 2023	€ 0
Bij	Verlaging verliesvoorziening 2023	€ 0
	Saldo 31-12-2023	€ 7.450.716

Voorzieningen verliesgevende projecten

Wanneer voor een complex op basis van de jaarlijkse geactualiseerde exploitatieopzet een verlies op eindwaarde (EW) optreedt, dan wordt voor dit verlies een voorziening getroffen.

De verliesvoorziening per 31 december 2021 is gebaseerd op de actualisatie van de grondexploitaties voor de jaarrekening 2021 die in maart 2022 is uitgevoerd. De bijstelling van de verliesvoorziening is gebaseerd op de huidige prognose van de geactualiseerde grondexploitaties voor de begroting 2023 die in juni 2022 is uitgevoerd.

Complex-nummer	Complexnaam	Getroffen verliesvoorziening per 31-12-2021	Bijstelling op basis van huidige prognose	Verliesvoorziening na bijstelling op basis van huidige prognose
A.110	Glastuinbouwgebied Bergerden	€ 1.720.200	- € 1.000	€ 1.719.200
A.111	Aloysiuslocatie, Huissen	€ 1.400.000	€ 800.000	€ 2.200.000
	Voorzieningen voor verliezen dien ingebracht zijn in de grondexploitaties	€ 647.220	- € 647.037	€ 183
		€ 3.767.420	€ 151.963	€ 3.919.383

Risico's van de gronddaken

Zie paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing onder 4. [4.Risico's](#).

Prognose resultaten bouwgrondexploitaties

Actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale bouwgrondexploitaties (exclusief winstneming).

Complexen	Einde looptijd	Winstverwachting/ Verliesverwachting
		V=voordeel N=nadeel
<i>Bedrijventerreinen</i>		
A.040 Agropark, Huissen	31-12-2024	€ 111.900 V
A.045 Houtakker II, Bemmelen	31-12-2024	€ 945.400 V
<i>Woningbouw</i>		
A.032 Markt 20-24, Gendt	31-12-2024	€ 51.900 V
A.111 Aloysiuslocatie, Huissen	31-12-2024	€ 2.188.100 N
<i>Glastuinbouw</i>		
A.110 Glastuinbouwgebied Bergerden	31-12-2029	€ 1.719.200 N

Winst / verlies

Winstverwachting, verliesverwachting en geraamde winstneming bouwgrondexploitaties 2023.

In 2023 worden er geen complexen afgesloten.

Paragraaf 8 Duurzaamheid

Inleiding

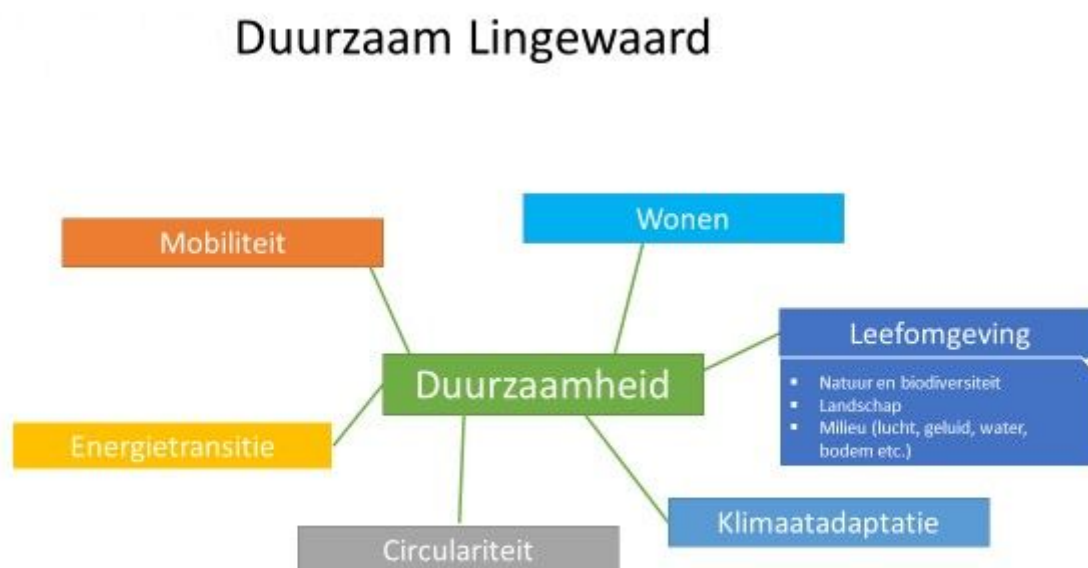
Een energieneutrale gemeente in 2050, dat is de ambitie voor gemeente Lingewaard. Verduurzamen is hard nodig, ook in onze gemeente. Het klimaat verandert, doordat er teveel broeikasgassen in de lucht zijn, mede door menselijk handelen. Hierdoor warmt de aarde op en dit heeft directe gevolgen voor mens, dier en landschap. We vinden het erg belangrijk om onze gemeente te verduurzamen, voor onszelf en volgende generaties. Om Lingewaard beter voor te bereiden op de verandering van het klimaat, namen we als gemeente al veel verduurzamingsmaatregelen. In de toekomst doen we nog veel meer. Dit doen we als gemeentelijke organisatie, maar iedereen in de gemeente draagt zijn of haar steentje bij: 'iedereen doet wat'. De één legt het dak vol zonnepanelen, de ander zaait zijn akker in met een bloemrijk mengsel, weer een ander sluit een abonnement af voor een elektrische deellauto of neemt een warmtepomp in gebruik.

We werken steeds meer integraal. Duurzaamheid is geen zelfstandig of apart onderwerp. Het is een onderdeel van bijvoorbeeld verkeer, bouwen en wonen, economische ontwikkeling etc. Deze paragraaf geeft een overzicht van alle verschillende inspanningen voor verduurzaming. En laat zien in welk begrotingsprogramma die zijn verwerkt.

Duurzaam Lingewaard

We hebben duurzaamheid hoog in het vaandel staan. We werken samen met inwoners(initiatieven), ondernemers, woningbouwcorporaties, Lingewaard Energie, het Energieloket, Stichting Welzijn Lingewaard, Lingewaard Natuurlijk, de netbeheerder en uiteraard de verschillende partners in de regio.

Deze paragraaf bundelt de acties die we uitvoeren op onderstaande thema's:

Er staan drie overkoepelende acties gepland voor Duurzaam Lingewaard in 2023, namelijk:

1. We verankeren verduurzaming nog meer in al onze programma's. Hierdoor is duurzaam handelen geen onderdeel of bijzaak maar is duurzaam handelen de standaard. Het is bijvoorbeeld standaard dat we kiezen voor duurzame inkoop. Het is standaard dat we bij nieuwbouw gaan voor groen, klimaat-adaptief en zoveel mogelijk klimaatneutraal. Het is standaard dat we voor zo veel mogelijk duurzame mobiliteitsoplossingen gaan.
2. We bouwen ons monitoringsinstrument voor duurzaamheid – de Duurzaam Lingewaard Balans – verder uit. Er wordt al veel gedaan om duurzaamheid te integreren. Maar we hebben te weinig zicht op het geheel. Door de monitoring overzichtelijker in te richten weten we waar onze sterke punten liggen en waar nog verbetering nodig is.
3. We communiceren regelmatig naar inwoners en bedrijven zodat we blijven inspireren, informeren en activeren. Nu communiceren we alleen bij gerichte acties. Dit verandert in 2023 zodat iedereen weet wat hij of zij zelf kan doen voor een duurzamere wereld.

1. Mobiliteit

Programma

2. Verkeer, vervoer en waterstaat

Beleidskader

Maatregelenprogramma GMP-plus (2021)

- Bevat de uitvoeringsmaatregelen voor de korte termijn.

Mobiliteitsvisie Lingewaard (2022)

- Bevat de opgaven met betrekking tot mobiliteit voor de lange termijn.

Netwerk laadpalen elektrisch vervoer: visie en plaatsingsbeleid (2021)

- Bevat visie en beleid voor het plaatsen van laadpalen voor elektrisch vervoer.

Duurzame mobiliteit

Samen met het Rijk, de provincie, onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven stimuleren we, als onderdeel van de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen, het gebruik van duurzame vormen van mobiliteit. Onder andere door het mobiliteitsgedrag en vervoermiddelkeuzen te beïnvloeden. Hiervoor is een programma Slim & Schoon Onderweg 2023-2026 opgesteld.

Bij het verduurzamen van mobiliteit werken we in regionaal verband aan de verdere uitrol van deelmobiliteit en mobiliteitshubs in de regio. Lokaal werken we vooral aan betere fietsverbindingen.

Wat doen we in 2023?

- We werken, samen met de provincie Gelderland, de Regionale Aanpak Laadinfrastructuur (RAL) verder uit. Er wordt toegewerkt naar een goed netwerk voor laadinfrastructuur voor zowel het regulier laden als snel-laden. Ook komt er een onderzoek naar oplaadinfrastructuur voor op bedrijventerreinen. Resultaten vanuit de RAL verwerken we in ons plaatsingsbeleid.
- We stimuleren fietsgebruik en werken aan veilige vlotte fietsverbindingen. Enkele projecten die we in 2023 uitvoeren zijn:
 - realisatie fietsvoorzieningen De Plak in Bemmelen;
 - reconstructie Papenstraat (Bemmelen), inclusief verbreding fietspaden en verbetering oversteekpunten;
 - realisatie vrij-liggende fietsvoorzieningen rotonde Stadswal – Huismanstraat – Helmichstraat in Huissen;

- een nadere uitwerking van de Verkenning snelfietsroute Huissen-Arnhem;
- het verbreden van bestaande fietspaden.

2. Wonen

Programma

8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Beleidskader

Nota Wonen (2020)

- Bevat de uitgangspunten voor verduurzaming van nieuwbouw en bestaande woningvoorraad.

Koersdocument omgevingsvisie (2021)

- Geeft de richting aan voor uitwerking van de uitgangspunten met betrekking tot de fysieke leefomgeving in de omgevingsvisie.

Duurzaam Wonen

Naast de nieuwbouw willen we ook dat bestaande woningen duurzaam worden. Veel woningen en andere gebouwen kunnen beter geïsoleerd worden en voorzien van bijvoorbeeld zonnepanelen. We voeren de energietransitie stap voor stap uit, samen met woningcorporaties, netwerkbeheerders en installateurs.

Energiebesparende maatregelen aan de woning zijn niet voor iedereen betaalbaar. Stijgende energiekosten verhogen echter de urgentie van besparing. We spannen ons in om dit voor meer inwoners betaalbaar te maken.

Naast energieneutraal en minder CO₂-uitstoot zijn er opgaven voor:

- Vergroening. Duurzame woningen en een klimaat-adaptieve woonomgeving dragen bij aan comfortabel, gezond, betaalbaar en veilig wonen. De aanwezigheid van groen en water in de woonomgeving verhoogt de belevingswaarde, biedt mogelijkheden voor natuurontwikkeling en zorgt tegelijkertijd voor verkoeling tijdens warme dagen. Dit heeft weer effect op de gezondheid van de inwoners.
- Circulair bouwen. We stimuleren hergebruik en herbestemming van sloopafval en bouwmaterialen. Dat kan door kringlopen te realiseren in de totale cyclus van ontwerp, bouw, exploitatie en onderhoud en sloop. De ontwikkeling van de Aloysiuslocatie is een voorbeeld van hoe dat in de praktijk uitpakt.
- Klimaatadaptatie. We werken aan een klimaat-adaptieve leefomgeving. Dit betekent dat de woonomgeving zo is ingericht, dat we minder kwetsbaar worden voor wateroverlast, droogte en hitte.
- Natuur-inclusief ontwerpen. Bij nieuwe ontwikkelingen, zoals de realisatie van een woonwijk of een bedrijventerrein, kijken we naar mogelijkheden om biodiversiteit en natuurwaarde te versterken.

Wat doen we in 2023?

- Duurzaam bouwen en wonen is een vast onderdeel van de afspraken die we met de woningcorporaties maken.
- We bieden woningeigenaren met een inkomen tot 130% van het wettelijk sociaal minimuminkomen een bijdrage voor vloer- en spouwmuurisolatie.
- Vanuit de regio is voor de Woondeal gewerkt aan een 'circulaire impactladder'. We inventariseren hoe we die concreet kunnen maken en toepassen. Zie hiervoor ook duurzaam wonen.

- We stimuleren natuur-inclusieve en klimaat-adaptieve ontwerpen voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.

3. Circulariteit

Programma

3. Economie

7. Volksgezondheid en milieu

Beleidskader

Economisch beleidsplan (2022)

- Bevat beleid voor onder andere de bedrijventerreinen, winkelcentra en de agrarische sector.

Strategische visie NEXTgarden (2021)

- Bevat visie en uitgangspunten voor verduurzaming van het glastuinbouwgebied.

Grondstoffenbeleid Lingewaard Circulair en Duurzaam (2019)

- Bevat beleid voor afvalinzameling, -verwerking en grondstoffen.

Circulaire economie draait om productie en consumptie waarbij we de aarde niet uitputten. Dus om hernieuwbare energie, geen waterverspilling en zo min mogelijk afval c.q. maximaal hergebruik van grondstoffen. Bij circulariteit behouden grondstoffen hun waarde, het restproduct van de één is de grondstof voor de ander. Daar doen we in Lingewaard aan mee. We willen in 2030 50% circulair zijn en in 2050 100%.

Dat doen we niet alleen. De regionale samenwerking is hiervoor van groot belang. Veel ondernemers werken aan het circulair maken van productieprocessen.

Wat gaan we doen in 2023?

- De startnotitie voor actualisatie van ons grondstoffenbeleid leggen we aan de gemeenteraad voor.
- We werken verder aan het reduceren van afval en het verbeteren van de inzameling. Zie hiervoor programma 7 onder doel 3.
- We voeren gesprekken met ondernemers die met dit thema bezig zijn.
- We inventariseren hoe we circulair bouwen concreet kunnen maken en toepassen. Zie hiervoor ook duurzaam wonen.

4. Klimaatadaptatie

Programma

7. Volksgezondheid en milieu

Beleidskader

Regionale Adaptatie Strategie (2021)

- Samenwerkingsagenda voor maatregelen op regionaal niveau in het rivierengebied.

Lokale Adaptatie Strategie (2022)

- Bevat het lokale beleid voor maatregelen met betrekking tot hitte, droogte, overstromingen en wateroverlast.

Klimaatadaptatie

We hebben te maken met de gevolgen van klimaatverandering. Zo worden zomers heter en winters zachter en natter. Het klimaat verandert en er komt vaker veel regen in korte tijd of extreme hitte en droogte. Dit heeft grote gevolgen voor onze gezondheid, veiligheid, leefbaarheid en economie. Daarom willen we ons hier goed op voorbereiden. Dit aanpassen aan het veranderende klimaat noemen we klimaatadaptatie. Hier passen we ook onze inrichting van de ruimte op aan.

We werken hiervoor samen met acht andere gemeenten, Waterschap Rivierenland en Provincie Gelderland aan een klimaatbestendige regio. In 2021 is dit vastgelegd in de Regionale Adaptatie Strategie (RAS) en Samenwerkingsagenda. Ook lokaal hebben we beleid opgesteld, de Lokale Adaptatie Strategie (LAS). Dit document is samen met de Uitvoeringsagenda op 3 februari 2022 vastgesteld door de gemeenteraad. In de strategie staat beschreven hoe we onze omgeving zo goed mogelijk aanpassen aan het veranderende klimaat. In de Uitvoeringsagenda staan daarvoor concrete maatregelen.

Wat gaan we doen in 2023?

- Samen met de regio uitvoeren van de maatregelen uit de Samenwerkingsagenda.
- Handelen volgens de inhoud van de Lokale Adaptatiestrategie en uitvoeren van maatregelen uit de Uitvoeringsagenda.

5. Leefomgeving

Programma

5. Sport, Cultuur en recreatie

8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening, en stedelijke vernieuwing

Beleidskader

Uitvoeringsprogramma landschap en biodiversiteit

- Projecten en maatregelen met betrekking tot biodiversiteit.

Koersdocument omgevingsvisie (2021)

- Geeft de richting aan voor uitwerking van de uitgangspunten met betrekking tot de fysieke leefomgeving in de omgevingsvisie.

Duurzame Leefomgeving

Lingewaard is, tussen twee steden en omsloten door rivieren en uiterwaarden, een relatief groene gemeente. We bewaken dat dit zo blijft. Natuur, landschap en cultuurhistorie zijn een belangrijke basis voor een gelukkig en gezond leven. Meer groen in en rond de kernen nodigt inwoners uit buiten te bewegen en elkaar te ontmoeten. Versterking van natuur is van belang voor behoud en verbetering van de biodiversiteit.

Urgent voor de komende tijd is de bouwopgave voor nieuwe woningen. Met 'meer wonen' willen we er tegelijk voor zorgen dat we die relatief groene gemeente blijven, onze gezamenlijke CO2-uitstoot terugdringen en de biodiversiteit vergroten. In het coalitieakkoord staat dat we de woonomgeving verduurzamen en vergroenen. We willen natuur en landschappelijk karakteristieke gebieden beschermen en behouden. Groen dient toegankelijk te zijn voor inwoners. Waar dat kan, willen we dat de natuurwaarde en biodiversiteit wordt vergroot.

Wat gaan we doen in 2023?

- We continueren onze inzet op landschap en biodiversiteit zoals opgenomen in programma 5.
- We gaan aan de slag met de intentie uit het coalitieakkoord voor een geboortebos, zie ook programma 5.
- We nemen een meer programmatische aanpak van natuur en landschap op in het plan van aanpak voor programma's onder de Omgevingswet.
- Voor de doorontwikkeling van de regionale energiestrategie, RES 2.0, is het nodig dat we onze eigen visie op de geprojecteerde A15-zone bepalen. Daarvoor gaan we uit van 'vergroenen en verduurzamen'.

6. Energietransitie

Programma

3. Economie

7. Volksgezondheid en milieu

Beleidskader

Beleidskader Energietransitie (2020)

- Kader en routekaart voor energietransitie via besparing, duurzame opwek van elektriciteit en warmtevoorziening.

Transitievisie warmte (2021)

- Kader en stappenplan voor duurzame warmtevoorziening voor de gebouwde omgeving.

Beleidskader Wind (2019)

- Randvoorwaarden en stappenplan voor een verantwoorde inpassing van windturbines.

Beleidskader Zon (2019)

- Visie op zonnepanelen op gebouwen en zonneparken. En randvoorwaarden voor ruimtelijke initiatieven voor zonneparken.

Energietransitie in Lingewaard

Om klimaatverandering te remmen moet het gebruik van fossiele brandstoffen worden beëindigd. Het proces dat hier voor nodig is heet de energietransitie. In 2050 willen we de energie die we gebruiken, duurzaam opwekken. We werken aan de energietransitie vanuit drie pijlers:

1. het besparen van energie;
2. het opwekken van duurzaam geproduceerde energie;
3. het verduurzamen van de warmtevoorziening ('van het aardgas af').

Afgelopen jaar zijn de energiekosten voor iedereen fors gestegen. We verwachten dat dit doorzet in 2023. Die kostenstijging leidt tot problemen maar heeft ook een keerzijde: de urgentie van verduurzaming en energietransitie wordt breed in de samenleving gevoeld. We willen onze rol pakken: we verstevigen onze inzet op met name de warmtetransitie en op het betaalbaar krijgen van woningisolatie voor meer inwoners. Iedereen moet verduurzaming van de woning kunnen betalen. De intensivering van onze inzet voor verduurzaming en energietransitie vindt u ook terug in het hoofdstuk 'Uitwerking coalitieakkoord', onder andere voor het warmtenet, het betaalbaar krijgen van maatregelen voor inwoners en voor ons eigen maatschappelijk vastgoed.

We werken samen met inwoners(initiatieven), bedrijven, Lingewaard Energie, het Energieloket, Stichting Welzijn Lingewaard, Stichting Lingewaard Natuurlijk, woningbouwcorporaties, netbeheerder, de Groene Metropoolregio Arnhem - Nijmegen en andere partners.

Wat doen we in 2023?

Algemeen

- We scherpen het beleidskader energietransitie aan, inclusief de routekaart.
- In de RES Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen werken wij samen met 15 andere gemeenten, 3 waterschappen en de provincie Gelderland. Wij hebben een gezamenlijke strategie bepaald: de RES 1.0. De RES is een meerjarig en doorlopend traject. We zijn in 2019 gestart met de RES 1.0. Deze is in 2021 vastgesteld. In juli 2023 starten wij, samen met onze GMR-regiopartners, met het opstellen van de RES 2.0. De planning van de RES is gekoppeld aan de afspraken uit het Klimaatakkoord en het Bestuurlijk Platform Circulaire Regio.

Energiebesparing:

Het doel is 1,5 % energiebesparing per jaar te realiseren. Dit doen we door:

- Het (mobiele) Energieloket Lingewaard te financieren en de diensten uit te breiden; deze activeert en informeert inwoners om/hoe energie te besparen en geeft ook voorlichting onder andere door warmte-wandelingen en het uitdelen van besparingsboxen.
- Een actieplan woningisolatie op te zetten en uit te voeren. Geïsoleerde woningen moeten de standaard zijn en binnen enkele jaren moet elk gebouw minimaal energielabel C hebben. Om dit te bereiken bieden we kennis aan, zoeken we financieringsmogelijkheden voor individuen, communiceren we extra en verbinden we acties.
- We bieden woningeigenaren met een inkomen tot 130% van het wettelijk sociaal minimum een bijdrage voor vloer- en spouwmuurisolatie aan, zodat dit (bijna) kosteloos wordt.
- Het betrekken van jeugd/jongeren bij energiebesparing/verduurzaming.
- Handhaving van energiebesparing bij bedrijven door de ODRA: De ODRA voert controles/handhavingsacties uit op toepassing van de Erkende Maatregelenlijst energiebesparing (EML) en wijst bedrijven actief op hun informatieplicht over energiecijfers.
- Kantoorpanden moeten minimaal een energielabel C hebben. Wij, en de ODRA, wijzen eigenaren op deze plicht en zo nodig handhaaft de ODRA.
- We zetten een zakelijk energieloket op voor adviesvragen én verlenen bedrijven een voucher voor het realiseren van concrete aanpassingen binnen hun bedrijf. Ook extra inspirerende communicatie hoort hierbij.
- We onderzoeken de oprichting van een langdurig regionaal zakelijk energieloket.

Opwekken van duurzame energie:

- We voeren het raadsbesluit uit over de vergunningverlening voor twee windturbines op het terrein van Caprice.
- We werken een visie uit over de energie opwek langs de A15. Die pakken we breed op, inclusief landschap en cultuurhistorie.
- Er volgt besluitvorming over het zonnepark bij de rioolwaterzuivering in Gendt eind 2022/begin 2023.
- We onderzoeken hoe Agropark III een duurzaam bedrijventerrein kan worden door toepassing van certificering via NLGreenlabel en de inzet op zo veel mogelijk circulair bouwen.
- We onderzoeken de potentie van zonnepanelen op het Pannenhuis en informeren ondernemers hierover.
- We voeren minimaal tweemaal per jaar overleg met de netbeheerder. Zodat we de situatie rondom netbelasting goed blijven monitoren en het capaciteitsprobleem niet verergerd.

Warmtetransitie:

- We voeren gezamenlijk met werkgroep Duurzaam Zilverkamp en Waardwonen de wijkaanpak uit voor een 'aardgasvrij ready' wijk. Dit betekent dat de wijk voorbereid is op het overstappen naar een alternatief voor aardgas.
- We zetten gezamenlijk met de werkgroep Doornenburg Duurzaam met Energie stappen in de warmtetransitie van het dorp.
- We bouwen samen met ondernemers en inwoners ons tuinbouwgebied NEXTgarden verder uit tot energiecluster. En we zijn op koers naar energieneutraal NEXTgarden in 2030.
- We bundelen met 16 stakeholders onze krachten vanuit de samenwerkingsovereenkomst 'Samenwerking NEXTgarden Energieneutraal 2030'. Hiermee zetten we onze intenties om in daadkrachtige werkafspraken.
- We communiceren over de voortgang van het onderzoek Hoge Temperatuur Opslag (HTO) op Bergerden. Dit is een baanbrekend voorbeeld voor Nederland en daarbuiten.
- We zetten het Lingewaards Warmte Infra Bedrijf (LWIB) voort. Daarmee verkennen we de samenwerkingsvorm en werken we toe naar de uitbreiding van het warmtenet. We houden rekening met de ongekende dynamiek van de huidige energiemarkt.

7. Gemeente als goede voorbeeld

Programma

5. Sport, cultuur en recreatie

7. Volksgezondheid en milieu

Beleidskader

Contourennota accommodatie- en vastgoedbeleid

- Bevat het beleid voor de gemeentelijke gebouwen en accommodaties.

Diverse beleidsplannen en onderhoudsplannen

- Het beleid met betrekking tot beheer en onderhoud van bijvoorbeeld straatverlichting, openbaar groen, gebouwen en inkoop.

We vinden het belangrijk om zelf het goede, duurzame voorbeeld te geven als gemeente. Hier doen we ons best voor, door de gehele organisatie heen. In 2021 hebben we de CO₂-prestatieladder in gebruik genomen. Dit geeft inzicht in de manier waarop onze 'ecologische voetafdruk' is opgebouwd.

Het goede voorbeeld geven we op verschillende manieren:

- Onze gebouwen en accommodaties en het maatschappelijk vastgoed;
- Ons beheer en onderhoud aan wegen, groen en straatverlichting;
- Ons handelen "op kantoor" en de gemeentewerf en de inkoop van diensten en spullen daarvoor.

Wat doen we in 2023?

Gemeentewerf

- We recyclen de werkkleding op de gemeentewerf;
- We gebruiken Aspen als brandstof voor kleine motorgereedschap zoals, bosmaaiers, bladblazers en motorzagen. We gebruiken ook elektrisch handgereedschap op accubasis;
- We hebben we een proef uitgevoerd met het rijden op duurzamere brandstof (HVO-20%) in de vijf gemeentelijke voertuigen. Bij vervanging van rijdend materieel schaffen we indien

mogelijk een elektrisch voertuig aan. Al onze voertuigen rijden op duurzamere HVO-20% brandstof of elektrisch.

Vastgoed en accommodaties

- Dit staat in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen. De extra inzet voor verduurzaming is opgenomen in het hoofdstuk 'Uitwerking coalitieakkoord'.

Openbare verlichting en groen

- Zie paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Inkoop

- Elektriciteit eigen gebouwen en openbare verlichting is lokaal ingekocht en groen
- We voeren de eerste acties uit van de CO2-prestatieladder
- Interne sessies over bewustwording op duurzame inkoop die vanwege COVID-maatregelen waren geschrapt of uitgesteld, worden opnieuw opgepakt.

Wat mag het kosten?

De beschikbare budgetten voor Duurzaam Lingewaard zijn onder te verdelen in:

- Budgetten in de programma's in de meerjarenbegroting;
- Budget adaptatiestrategie in de meerjarenbegroting;
- Budget duurzaamheid in de meerjarenbegroting;
- Energietransitiefonds.

Budgetten in de programma's in de meerjarenbegroting

Duurzaamheid is verweven in de programma's in de meerjarenbegroting. De (deel)budgetten vallen dus binnen de reguliere programma's.

Binnen het project de revitalisering van de Zilverkamp is nog €170.000 over dat geoormerkt is om specifiek in de wijk te besteden aan duurzaamheid. Dit budget is dus niet gekoppeld aan een begrotingsjaar.

Budget adaptatiestrategie in de meerjarenbegroting

Voor de Lokale Adaptatiestrategie en de Uitvoeringsagenda 2022-2026 is jaarlijks € 94.000 opgenomen in de begroting. Voor de Regionale Adaptatiestrategie is in 2023 € 15.000 beschikbaar.

Budget duurzaamheid in de meerjarenbegroting

Jaarlijks is er voor het beleidsterrein duurzaamheid € 245.000 opgenomen in de begroting (exclusief personele lasten). Dit bedrag gebruiken we voor duurzaamheid in het algemeen (Duurzaam Lingewaard) en voor het thema energietransitie. Dit bedrag wordt in 2023 globaal besteed aan:

Indeling	Verdeling Duurzaamheidsbudget € 245.000
Duurzaamheid	€ 50.000
Energietransitie, 'over all'	€ 15.000
Pijler 1. Energiebesparing	€ 150.000
Pijler 2. Duurzame opwek	€ 15.000
Pijler 3. Warmtetransitie	€ 15.000

Door de toename van energieadvies aanvragen bij het Energieloket Lingewaard, hebben wij het benodigde bedrag opgehoogd bij pijler 1 naar € 150.000. Dit komt ten behoeve van Stichting Lingewaard Energie.

In de meicirculaire van 2022 hebben we een bedrag van 307.000 verkregen voor de uitvoering van het klimaatakkoord. Dit is een eenmalige ophoging van het duurzaamheidsbudget. Die gebruiken we voor het intensiveren van onze inzet op de energietransitie.

Energietransitiefonds

Het energietransitiefonds is bedoeld om snel en flexibel in te spelen op kansen die zich voordoen. Het dient ertoe de energie- en warmtetransitie een grote stap vooruit te helpen bij incidentele projecten. We besteden het geld bijvoorbeeld bij het aanjagen van de energietransitie, aan onderzoeken van haalbaarheid van duurzame bronnen in wijken of gebieden én als stimulans bij wijkinitiatieven die energiebesparende en woning- of gebouwverbeterende maatregelen treffen. Personeelskosten vallen hier ook onder, als deze ten dienste komen van het project of initiatief. Er komt geld in het fonds en er wordt geld uitgegeven.

Voor 2023 hebben we de volgende begroting voor het fonds opgesteld:

Indeling	Verdeling Energietransitiefonds € 350.000
Duurzaamheid	nvt
Energietransitie, 'over all'	€ 15.000
Pijler 1 Energiebesparing	€ 75.000
Pijler 2 Duurzame opwek	€ 85.000
Pijler 3 Warmtetransitie	€ 175.000

In 2023 is 1,72 fte beschikbaar voor de vaste formatie voor duurzaamheid. Daarnaast wordt 3,5- 5 fte ingehuurd op projecten. Deze kosten komen ten laste van projectbudgetten zoals De Zilverkamp, NEXTgarden en duurzame opwek van wind en zon, voor warmtetransitie en het transitiefonds.

Beleidsnota's

[Transitievisie warmte \(2021\)](#)

[Beleidskader Energietransitie \(2020\)](#)

[Startnotitie beleidskader energietransitie 2020](#)

[Beleidskader Wind \(2019\)](#)

[Beleidskader Zon \(2019\)](#)

Financiële overzichten

Algemene dekkingsmiddelen, vennootschapsbelasting en onvoorzien

Financieel overzicht

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen. Het betreft met name de OZB en de uitkeringen uit het Gemeentefonds. Deze middelen kennen in tegenstelling tot heffingen zoals het rioolrecht of de afvalstoffenheffing geen vooraf bepaald bestedingsdoel.

(bedragen x € 1.000)

Algemene dekkingsmiddelen	2022 *	2023
OZB (groei + index)	12.740	13.195
Gemeentefonds (Algemene uitkering)	71.981	71.687
Uitkering deelfonds sociaal domein	5.104	4.791
Dividenden	24	35
Saldo van de financieringsfunctie	345	302
Overige algemene dekkingsmiddelen:		
- Toeristenbelasting	93	103
- Hondenbelasting	243	243
Vennootschapsbelasting	0	0
Totaal algemene dekkingsmiddelen	90.530	90.356

* Begroting 2022 na wijzigingen (incl. Meicirculaire 2022).

Onroerende zaakbelasting

In de paragraaf Lokale heffingen is een specificatie van de onroerende zaakbelasting opgenomen en zijn de ontwikkelingen toegelicht. Verwezen wordt dan ook naar genoemde [paragraaf ►](#).

Algemene uitkering

In de Meicirculaire 2022 is het nieuw verdeelstelsel gemeentefonds per 1 januari 2023 bekend gemaakt. Voor de gemeente Lingewaard levert deze herverdeling een nadeel op van € 2,65 miljoen. Door een zogenaamd ingroeipad komt dit bedrag niet ineens, maar wordt deze korting geleidelijk ingevoerd. In 2023 is dit een korting van € 353.000, oplopend naar een korting van € 1.767.000 in 2025. Wat er vanaf 2026 gebeurt, is nog niet bekend.

In 2024-2025 volgt een evaluatie van de herverdeling, met een advies hoe dan verder. Ook is in deze meicirculaire de opschalingskorting in het nieuwe regeerakkoord van het Kabinet bevroren tot en met 2025. Dit is helaas incidenteel, dus vanaf 2026 komt deze korting in de volle omvang terug. Tot slot is het accres ten opzicht van de Septembercirculaire 2021 sterk toegenomen, waardoor we flink meer middelen ontvangen. Vanaf 2026 heeft het Rijk de normeringssystematiek echter aangepast, waardoor het accres vanaf dit jaar flink afneemt.

Kortom: er zit vanaf 2026 een erg grote onzekerheid en dus risico in de ramingen van de algemene uitkering. Zoals het er nu naar uitziet gaan we er flink op achteruit.

Dividend

De gemeente Lingewaard ontvangt jaarlijks dividenduitkeringen uit hoofde van haar aandelenbezit Vitens en BNG.

Dividend in portefeuille	2022	2023
Vitens	-	-
BNG	24.000	35.000

De solvabiliteit van **Vitens** (eind 2020: 29,4%, 2019: 29,2%) voldoet niet aan de eigen continuïteitsdoelstelling van minimaal 30% en op termijn groeien naar 35%. Conform het financieel beleid van Vitens wordt daarom geen dividend uitgekeerd. Ook voor de komende jaren wordt geen dividend vanuit Vitens verwacht. Het gemiddelde dividend van de **BNG** over de afgelopen jaar (2019 t/m 2021) bedraagt € 35.000.

Saldo van de financieringsfunctie

Het saldo van de financieringsfunctie is het verschil tussen de toegerekende rekenrente aan de producten en de werkelijk betaalde rente over de lang- en kortlopende leningen. Dit wordt ook wel het renteresultaat genoemd. Bij de bepaling van het renteresultaat voor de begroting 2023 is gerekend met een renteomslagpercentage van 1,5% Het resultaat over 2023 bedraagt € 302.000 voordelig. Een specificatie van dit resultaat vindt u in de paragraaf [Financiering ►](#).

Overige algemene dekkingsmiddelen

Dit betreft de opbrengsten van de toeristen- en hondenbelasting. De raad heeft aangegeven de beide belastingen te beschouwen als doelbelasting. De opbrengsten reclamebelasting en BIZ worden niet meegenomen als algemeen dekkingsmiddel. Omdat bij de instelling van het ondernemersfonds en de BIZ is afgesproken dat de netto opbrengst (ná aftrek van perceptiekosten) rechtstreeks beschikbaar wordt gesteld aan de ondernemersverenigingen en de Stichting Bedrijveninvesteringszone (BIZ).

Vennootschapsbelasting

Gemeente Lingewaard doet op basis van de uitgevoerde inventarisatie jaarlijks aangifte vennootschapsbelasting voor reclame en voor afvalgrondstoffen. De verwachte vpb-last die hieruit volgt is ongeveer € 5.000. Voor de grondexploitatie is na afstemming met de Belastingdienst definitief bevestigd dat geen sprake is van een vennootschapsbelastingplichtige activiteit voor de jaren 2016 tot en met 2018. De omstandigheden van het grondbedrijf zijn niet zodanig gewijzigd dat een risico ontstaat dat de fiscale positie van het grondbedrijf muteert. Jaarlijks wordt getoetst of nog eventuele andere activiteiten vennootschapsbelastingplichtig zijn. Hiervan is tot nu toe geen sprake.

Onvoorzien

We hebben in de begroting geen specifiek budget voor onvoorzien opgenomen. Voor onvoorziene zaken hebben we de algemene reserve tot onze beschikking. In lijn hiermee zijn er ook geen uitgaven gedaan ten laste van het budget voor onvoorzien.

Overhead

OVERHEAD	2023	
	x € 1.000	
Salarissen	25.846	
Algemene en advieskosten	114	
Overige personeelslasten	101	
Opleidingen	437	
Directe uren naar producten	-15.605	
<i>Totaal personeelslasten</i>		10.892
Huisvesting	1.660	
Informatievoorziening & automatisering	2.761	
Facilitaire dienstverlening	398	
Documentaire informatievoorziening	191	
Organisatieontwikkeling	153	
Versterking dienstverlening	181	
Personeelsbeleid & -beheer	478	
<i>Totaal indirecte lasten</i>		5.822
Begroting & verantwoording	91	
Communicatie	50	
Juridische kwaliteitszorg*	348	
Representatie	134	
<i>Totaal overhead werkzaamheden</i>		624
Totaal overhead		17.338

* inclusief € 79.900 reservering voor Wet Open Overheid (Woo)

Investeringsplan 2023 - 2026

	Investeringsplan 2023-2026 Investeringen en prioriteiten	Bedrag Investering 2023-2026	Dekking dmv subs ov. budg.	Dekking dmv invest.res	Dekken middels afschrijv.	Looptijd	Afsch Ter- mijn	Lasten 2023	Lasten 2024	Lasten 2025	Lasten 2026
	2 Verkeer, vervoer en waterstaat										
2.01	GMP 2022 (inclusief werkbudget infrastructuur)	347			347	2022-2023	40		12	12	12
	GMP 2022 - fietsvoorzieningen De Plak	2.814	1.000	1.814		2023-2024	40			61	61
	GMP 2023 (inclusief werkbudget infrastructuur)	910			910	2023-2024	40			30	30
	GMP 2024 (inclusief werkbudget infrastructuur)	910			910	2024-2025	40				30
	GMP 2025 (inclusief werkbudget infrastructuur)	910			910	2025-2026	40				
	GMP 2026 (inclusief werkbudget infrastructuur)	910			910	2026-2027	40				
2.02	Maatregelenprogramma GMP+	12.226	968	5.241	6.017	2023-2026	40		154	248	339
2.03	Hoogwatervrij maken Loopeerweg	1.185			1.185	2023-2029	25				
2.04	Fietsvoorzieningen snelfietsroute (SFR15)	355		355		2023-2026	40				
2.05	Hofsteestraat Haalderen	25		25		2023	45		1	1	1
2.06	Klappenburgstraat e.o. Bommel	245		245		2023-2024	45			8	8
	4 Onderwijs										
4.01	Uitvoering integr. huisvestingsplan onderwijs	25.871			25.871	2022-2026	40				86
	5 Sport, cultuur en recreatie										
5.01	Vervanging groen en bomen 2023	123			123	2023	20		7	7	7
	Vervanging groen en bomen 2024	123			123	2024	20			7	7
	Vervanging groen en bomen 2025	123			123	2025	20				7
	Vervanging groen en bomen 2026	123			123	2026	20				
5.02	Gastvrije Waaldijk	100			100	2025-2027	40				
5.03	Fietspad Zomerdijk	88			88	2023-2024	40			3	3

	Investeringsplan 2023-2026 Investerings en prioriteiten	Bedrag Investering 2023-2026	Dekking dmv subs ov. budg.	Dekking dmv invest.res	Dekken middels afschrijv.	Looptijd	Afsch Ter- mijn	Lasten 2023	Lasten 2024	Lasten 2025	Lasten 2026
7.01	7 Volksgezondheid en milieu										
	Investeringen vervangingen Riolering 2023	2.047	2.047			2023-2025	15-60				
	Investeringen vervangingen Riolering 2024	1.998	1.998			2024-2026	15-60				
	Investeringen vervangingen Riolering 2025	2.358	2.358			2025-2027	15-60				
	Investeringen vervangingen Riolering 2026	2.064	2.064			2026-2028	15-60				
	Maatregelen / Projecten Riolering 2023	1.775	1.775			2023-2025	15-60				
	Maatregelen / Projecten Riolering 2024	839	839			2024-2026	15-60				
	Maatregelen / Projecten Riolering 2025	839	839			2025-2027	15-60				
	Maatregelen / Projecten Riolering 2026	839	839			2026-2028	15-60				
7.02	Vervanging GFT-verzamelcontainers	252	252			2023-2026	15-40				
8.01	8 Volkshuisvesting, RO en Stedelijke vernieuwing										
	Aloysiuslocatie	1.398			1.398	2022-2024	div			66	66
	Totaal uitvoering 2023-2026	61.797	14.979	7.680	39.138			0	174	443	657
	Bij het opstellen van de begroting was de verwachting dat de volgende posten in 2022 worden uitgevoerd of zijn gestart: eventueel na evaluatie Ontsluiting de Heister via terrein OBC, Uitvoering huisvestingsprogramma onderwijs 1e fase, Gemeentelijk Mobiliteitsplan 2021, Fietspad A325 Kattenleger, Aloysiuslocatie 48 parkeerplaatsen, Gochsestraat Huissen, Vervanging groen en bomen 2022 en Vervanging prullenbakken.							86	121	139	139
	Totaal reservering nieuwe lasten 2023 e.v.							86	294	582	796
	Gedekt door investeringsreserves							-3	-12	-96	-134
	Totaal nieuwe lasten investeringen in de exploitatie							83	282	486	662

Meerjarenbegroting 2023-2026

(+) = voordelig saldo (-) = nadelig saldo

Totalen Meerjarenbegroting 2023- 2026					
Nr.	Bedragen x € 1.000	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1	Veiligheid	-3.963	-3.963	-4.020	-3.966
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-2.668	-2.668	-2.668	-2.668
1.2	Openbare orde en veiligheid	-1.295	-1.295	-1.352	-1.298
2	Verkeer, vervoer en waterstaat	-5.410	-5.409	-5.430	-5.377
2.1	Verkeer en vervoer	-5.345	-5.344	-5.365	-5.312
2.2	Parkeren	-64	-64	-64	-64
3	Economie	-1.170	-1.170	-1.170	-1.170
3.1	Economische ontwikkeling	-1.076	-1.076	-1.076	-1.076
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	61	61	61	61
3.3	Bedrijvenloketten bedrijfsregelingen	-149	-149	-149	-149
3.4	Economische promotie	-7	-7	-7	-7
4	Onderwijs	-3.862	-4.152	-4.260	-4.284
4.1	Openbaar basisonderwijs	-49	-49	-49	-49
4.2	Onderwijshuisvesting	-2.166	-2.166	-2.166	-2.166
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.647	-1.937	-2.045	-2.069
5	Sport, cultuur en recreatie	-8.700	-8.767	-8.823	-8.767
5.1	Sportbeleid en activering	-493	-493	-493	-493
5.2	Sportaccommodaties	-2.763	-2.763	-2.763	-2.763
5.3	Cultuurpresentatie en cultuurproductie	-443	-398	-398	-398
5.5	Cultureel erfgoed	-81	-81	-81	-81
5.6	Media	-880	-880	-880	-880
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	-4.039	-4.152	-4.207	-4.151
6	Sociaal domein	-38.930	-38.604	-37.988	-37.396
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-6.318	-6.319	-6.308	-6.308
6.2	Wijkteams	-	-	-	-
6.3	Inkomensregelingen	-2.573	-2.573	-2.573	-2.573
6.4	Begeleide participatie	-4.382	-4.194	-3.998	-3.804
6.5	Arbeidsparticipatie	-956	-951	-944	-944
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-3.768	-3.874	-3.942	-3.987
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	-8.199	-8.240	-8.099	-8.108
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	-11.067	-10.786	-10.457	-10.006
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	-1.667	-1.667	-1.667	-1.667

Totalen Meerjarenbegroting 2023- 2026					
Nr.	Bedragen x € 1.000	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
7	Volksgezondheid en milieu	-1.189	-745	-780	-778
7.1	Volksgezondheid	-1.882	-1.882	-1.883	-1.883
7.2	Riolering	1.474	1.468	1.468	1.468
7.3	Afval	1.476	1.560	1.534	1.534
7.4	Milieubeheer	-2.136	-1.788	-1.793	-1.794
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	-122	-103	-106	-103
8	Volkshuisv.,RO en Stedelijke vernieuwing	-2.072	-2.066	-2.066	-2.066
8.1	Ruimtelijke ordening	-805	-805	-805	-805
8.2	Grondexploitatie(niet-bedrijventerrein)	-	-	-	-
8.3	Wonen en bouwen	-1.267	-1.261	-1.261	-1.261
9	Bestuur en ondersteuning	64.812	64.089	63.638	62.754
9.1	Bestuur	-2.102	-2.112	-2.110	-2.156
9.2	Burgerzaken	-747	-665	-675	-675
9.3	Beheer overige gebouwen en gronden	-766	-766	-766	-766
9.4	Overhead	-17.338	-18.364	-19.411	-20.492
9.5	Treasury	188	131	119	191
9.61	OZB woningen	9.375	9.668	9.926	10.170
9.62	OZB niet-woningen	3.390	3.445	3.508	3.575
9.64	Belastingen overig	-294	-294	-294	-294
9.7	Algemene uitk. en ov. uitk. gem.fonds	76.478	79.829	82.742	79.236
9.8	Overige baten en lasten	-3.373	-6.784	-9.400	-6.035
9.9	Vennootschapsbelasting	-	-	-	-
Totaal Saldo van lasten en baten		-485	-787	-898	-1.050
Mutaties reserves programma 1 t/m 9		599	18	135	115
Saldo MJB 2023-2026		115	-769	-763	-935

Reserves en voorzieningen

Verloop Algemene reserve	2022	2023	2024	2025	2026
Saldo per 1 januari	21.966	25.215	25.185	24.271	23.363
Resultaat 2021	4.771				
Toevoeg./onttrekk. resultaatbestemming 2021	-1.585				
Saldo 1-1-2022 ná resultaatbestemming	25.153				
Dekking saldi meerjarenbegroting 2023-2026		115	-769	-763	-935
Bij: saldo 2022 conform tussentijdse rapportage	552				
Saldo 2022 (inclusief tussentijdse rapportage)	25.704				
Bijdrage giro 555 Samen in actie voor Oekraïne	-42	-	-	-	-
Dekking exploitatie(omzetten aandelen Vitens)	-100	-100	-100	-100	-100
Kwartiermaker dijkversterking	-22	-	-	-	-
Dekking prijsindexering investeringsplan	-219	-	-	-	-
<i>Amendementen Kadernota 2022:</i>	-	-	-	-	-
GMP-plus verkeersonderzoeken 2022-2025	-45	-45	-45	-45	-
Onderhoud civieltechnische kunstwerken	-61	-	-	-	-
Saldo per 31-12	25.215	25.185	24.271	23.363	22.328

Overzicht reserves en voorzieningen	Stand 31-12-2021	Resultaat- bestemming	2022	2023	2024	2025	2026	Stand 31-12-2026
Overzicht reserves								
Algemene reserve	21.966	3.186	63	-30	-914	-908	-1.035	22.328
Bestemmingsreserves								
<i>Reserves t.b.v. dekking van afschrijvingslasten</i>								
Aanpassing kruising Valom	325	0	-7	-7	-7	-7	-7	290
Sociaal Culturele Centra	434	0	-41	-41	-41	-42	-42	225
Maatregelen GMP+	3.591	0	1.650	0	-9	-37	-80	5.115
Fietsvoorzieningen	2.100	0	69	0	0	-33	-34	2.102
Rehabilitatie wegen	231	0	58	80	84	76	76	604
Tijdelijke huisvesting SGS	394	0	-78	-79	-79	-79	-79	0
<i>Reserves t.b.v. toekomstige uitgaven en/of investeringen</i>								
Fonds bovenwijkse voorzieningen	316	0	0	0	0	0	0	316
Reserve inzet woningbouw	1.663	0	-190	0	0	0	0	1.473
<i>Reserves t.b.v. personele verplichtingen en risico's</i>								
Bedrijfsvoering en personele verplichtingen	76	0	-18	-19	-19	-19	0	1
<i>Reserve grondexploitatie</i>								
Reserve grondexploitatie	7.775	0	-324	0	0	0	0	7.451
<i>Reserves overige bestemmingen</i>								
Bestemmingsreserve budgetoverhevelingen	1.743	0	-1.743	0	0	0	0	0

Overzicht reserves en voorzieningen	Stand 31-12-2021	Resultaat- bestemming	2022	2023	2024	2025	2026	Stand 31-12-2026
Wijkplatforms tbv fiets- en voetveer Bemmel-Ooij	30	0	0	0	0	0	0	30
Civieltechnische kunstwerken	93	0	18	18	18	18	18	180
Inzet combinatiefunctionarissen	14	0	-14	0	0	0	0	0
Kunst	73	0	-7	-37	8	8	8	54
Landschapsfonds	126	0	14	-5	0	0	0	135
Stimuleren vraag naar huishoudelijke hulp	113	0	0	0	0	0	0	113
Sociaal domein	1.069	399	972	0	0	0	0	2.440
WMO-hulpmiddelen	322	0	-221	-102	0	0	0	0
Afvalstoffenheffing	0	0	113	0	89	58	57	317
Fonds ruimtelijke ontwikkeling	521	0	0	0	0	0	0	521
Herinrichting openbaar gebied Sancta Maria Huissen	135	0	0	0	0	0	0	135
Startersleningen	404	0	0	0	0	0	0	404
Vervanging straatmeubilair	95	0	20	20	20	6	5	166
NEXTgarden	26	0	0	0	0	0	0	26
Groenfonds Lingewaard	99	0	0	0	0	0	0	99
Transitiefonds energie	889	73	-270	-283	65	63	60	596
Parkeren	5	0	77	0	0	0	0	82
Extra toevoeging voorziening wegen	5.000	0	0	0	0	0	0	5.000
Totaal bestemmingsreserves	27.661	472	79	-454	128	11	-19	27.874
Totaal reserves	49.627	3.658	141	-484	-786	-897	-1.054	50.203

Overzicht reserves en voorzieningen	Stand 31-12-2021	Resultaat- bestemming	2022	2023	2024	2025	2026	Stand 31-12-2026
Overzicht voorzieningen								
Voorzieningen verplichtingen, verliezen en risico's								
Wethouderspensioenen	5.704		-38	-30	-30	-30	-30	5.546
Voorziening ruilverkaveling	38		-38	0	0	0	0	0
Bijdrage De Bongerd - Langstraat/Kruisstraat Gendt	363		0	0	0	0	0	363
	6.105	0	-76	-30	-30	-30	-30	5.909
Egalisatievoorzieningen								
Onderhoud wegverhardingen*	2.109		96	-904	296	-1.914	-1.914	-2.229
Onderhoud civieltechnische kunstwerken	207		0	0	0	0	0	207
Onderhoud buitensport accommodaties	696		200	355	330	330	330	2.239
Onderhoud gebouwen	2.743		-407	-77	-77	-77	-77	2.028
	5.755	0	-111	-626	549	-1.661	-1.661	2.244
Voorzieningen van derden verkregen middelen met specifieke besteding								
Voorziening planschade	352		0	0	0	0	0	352
Voorziening riolering	5.481		-402	353	393	388	392	6.605
Voorziening grafrechten	1.139		0	0	0	0	0	1.139
Voorziening vooruit ontvangen leges	795		0	0	0	0	0	795
	7.767	0	-402	353	393	388	392	8.891
Totaal voorzieningen	19.628	0	-588	-303	911	-1.303	-1.299	17.045
Totaal reserves en voorzieningen	69.255	3.658	-447	-787	125	-2.200	-2.354	67.248

Incidentele baten en lasten

Het overzicht incidentele baten en lasten hebben we opgesteld volgens de ambtelijke handleiding incidentele baten en lasten van de provincie. Het gebruik van de handleiding en het overleg met de toezichthouder hierover leidt tot de volgende interpretatie of een post incidenteel of structureel is.

- Als de taak structureel is, is het géén incidentele post, ongeacht of het eenmalig is.
- Een last of een baat wordt alleen opgenomen wanneer hij materieel is, dat wil zeggen substantieel van omvang. De gemeente mag zelf deze grens bepalen. De provincie stelt voor 0,01 tot 0,05% van de omzet. Wij stellen voor € 50.000 omdat dit aansluit bij de grens waarover we rapporteren bij onder- en overschrijdingen.
- Alle mutaties in de reserves zijn per definitie incidenteel, behalve de reserves die afschrijvingslasten dekken. Dus ook de jaarlijkse gelijkblijvende dotaties worden als incidenteel beschouwd. Hiervoor geldt de hiervoor genoemde grens van € 50.000 niet.

In de tabel is met een 'R' aangegeven of de last of baat een mutatie in een reserve is.
Bedragen x € 1.000.

	2023			2024			2025			2026		
Incidentele lasten en baten	Lasten	Baten	R	Lasten	Baten	R	Lasten	Baten	R	Lasten	Baten	R
Programma 2 "Verkeer, vervoer en waterstaat"												
Dotatie bestemmingsreserve CT-kunswerken	-18		R	-18		R	-18		R	-18		R
Dotatie Straatmeubilair	-20		R	-20		R	-20		R	-20		R
Dotatie Reserve Rehabilitatie wegen	-95		R	-99		R	-99		R	-99		R
Dekking GMP+ verkeersonderzoeken		45	R		45	R		45	R			R
Totaal Programma 2	-133	45		-137	45		-137	45		-137	-	
Programma 5 "Sport, cultuur en recreatie"												
Dotatie reserve Kunst	-8		R	-8		R	-8		R	-8		R
Dekking uitv.progr. Landschap en biodiversiteit		5	R									
Dekking kunstwerk raadhuisplein		30	R									
Dekking Cultuurnota reserve Kunst		15	R									
Totaal Programma 5	-8	50		-8	-		-8	-		-8	-	
Programma 6 "Sociaal Domein"												
Dekking Wmo hulpmiddelen		102	R									
Totaal Programma 6	-	102		-	-		-	-		-	-	
Programma 7 "Volksgezondheid en milieu"												
Transitiefonds energie storting ivm geldlening GWB	-68		R	-65		R	-63		R	-60		R
Transitie energie projecten 2023	-350											

	2023			2024			2025			2026		
Incidentele lasten en baten	Lasten	Baten	R	Lasten	Baten	R	Lasten	Baten	R	Lasten	Baten	R
Transitiefonds energie dekking projecten 2023		350	R									
Egalisatiereserve afval				-89		R	-58		R	-57		R
Totaal Programma 7	-418	350		-154	-		-121	-		-117	-	
Programma 9 "Bestuur en ondersteuning"												
Teamontwikkeling t.l.v. IZA-gelden		19	R		19	R		19	R			R
Totaal Programma 9 "Bestuur en ondersteuning"	-	19		-	19		-	19		-	-	
Totaal incidentele baten en lasten	-559	566		-299	64		-266	64		-262	-	

Structurele mutaties reserves

Conform de ambtelijke handleiding incidentele baten en lasten van de provincie en het overleg met de toezichthouder hierover zijn alleen de mutaties die afschrijvingslasten dekken structureel.

Structurele mutaties in de reserves x € 1.000	2023	2024	2025	2026
PROGRAMMA 2				
<i>onttrekkingen:</i>				
Dekking afschrijving rehabilitatie wegen	15	16	24	24
Dekking Valom uit investeringsreserve	7	7	7	7
Dekking fietsvoorzieningen en Maatregelen GMP Investeringsplan	0	9	71	108
Dekking vervangen prullenbakken openbare ruimte		-	14	15
TOTAAL PROGRAMMA 2	22	32	116	154
PROGRAMMA 5				
<i>onttrekkingen:</i>				
Dekking afschrijving tijdelijke huisvesting SGS	79	79	79	79
Dekking afschrijving de Kinkel uit investeringsreserve	41	42	42	43
TOTAAL PROGRAMMA 5	120	121	122	122
PROGRAMMA 9				
<i>onttrekkingen:</i>				
Rente Vitens ten gunste van de exploitatie	100	100	100	100
Totaal structurele mutaties in de reserves	242	253	337	377

Prognose balans

	Balans	Balans	Balans	Balans	Balans
	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026
Activa (bedragen x € 1.000)					
Vaste activa					
Immateriële vaste activa	75	45	14	0	0
Materiële vaste activa	113.947	127.561	135.703	149.455	157.429
Financiële vaste activa	5.376	5.373	5.369	5.365	5.361
Totaal vaste activa	119.399	132.978	141.086	154.820	162.790
Vlottende activa					
Voorraden	660	2.452	1.856	1.203	526
Uitzettingen met een looptijd < 1 jaar	20.348	14.348	14.348	8.348	7.348
Liquide middelen	463	294	658	522	0
Overlopende activa	6.007	6.007	6.007	6.007	3.007
Totaal vlottende activa	27.477	23.100	22.868	16.079	10.881
Totaal generaal	146.876	156.078	163.954	170.900	173.671

	Balans	Balans	Balans	Balans	Balans
	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026
Passiva (bedragen x € 1.000)					
Vaste passiva					
Eigen vermogen	53.427	52.943	52.156	51.258	50.203
Voorzieningen	19.039	18.736	19.648	18.345	17.045
Vaste schulden met een looptijd ≥ 1 jaar	47.516	54.880	62.244	64.608	61.972
Totaal vaste passiva	119.983	126.559	134.047	134.210	129.220
Vlottende passiva					
Vlottende schulden met een looptijd < 1 jaar	6.205	6.205	6.205	9.987	13.101
Overlopende passiva	20.689	23.315	23.702	26.702	31.350
Totaal vlottende passiva	26.894	29.520	29.907	36.689	44.451
Totaal generaal	146.876	156.079	163.954	170.899	173.671

EMU-saldo

	2023	2024	2025	2026
Omschrijving	x € 1000	x € 1000	x € 1000	x € 1000
Volgens meerjarenraming 2023-2026				
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-485	-787	-898	-1.050
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	13.583	8.111	13.738	7.974
3. Mutatie voorzieningen	-303	911	-1.303	-1.299
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	1.792	-596	-653	-677
5. Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa				
Berekend EMU-saldo	-16.163	-7.391	-15.286	-9.646

Autorisatie investeringsbudgetten

De raad autoriseert met het vaststellen van de begroting de nieuwe investeringen voor het begrotingsjaar 2023. Bij de begrotingsbehandeling kan de raad aangeven van welke nieuwe investeringen hij op een later tijdstip een apart voorstel voor autorisatie van het investeringsbudget wil ontvangen. De kapitaallasten van onderstaande investeringen zijn in de meerjarenbegroting 2022-2025 opgenomen.

Programma 2

GMP 2022 (inclusief werkbudget infrastructuur)	347.000
GMP 2022 - fietsvoorzieningen De Plak	2.814.000
GMP 2023 (inclusief werkbudget infrastructuur)	910.000
Maatregelenprogramma GMP+	12.226.000
Hoogwatervrij maken Looweerweg	1.185.000
Fietsvoorzieningen snelfietsroute (SFR15)	355.000
Hofsteestraat Haalderen	25.000
Klappenburgstraat e.o. Bommel	245.000

Programma 4

Uitvoering integraal huisvestingsplan onderwijs	25.871.000
---	------------

Programma 5

Vervanging groen en bomen 2023	123.000
Fietspad Zomerdijk	88.000

Programma 7

Investeringen vervangingen Riolering 2023	2.047.000
Maatregelen / Projecten Riolering 2023	1.775.000
Vervanging GFT-verzamelcontainers	252.000

Programma 8

Reservering Aloysiuslocatie infrastructuur	106.000
Reservering Aloysiuslocatie Multifunctionele zaal	1.398.000

Programma 9

Informatiseringsplan 2023-2026 – investeringen 2023	185.000
Automatiseringsplan 2023-2026 – investeringen 2023	129.000
Automatiseringsplan 2023-2026 Overbetuwe – investeringen 2023	242.000
Totaal informatisering en automatisering	556.000

Diverse programma's

Vervangingsinvesteringen 2023 Bedrijfsvoering	190.200
---	---------

Bijlagen

Samenstelling gemeentebestuur

vanaf 29-08-2022

Gemeenteraad

Mw. P.T.A.M. Kalfs
Dhr. P.J. Peters

Voorzitter
Raadsgriffier

LBL

Dhr. R.T.H.M. Derksen
Dhr. B. Geveling
Dhr. H. Minkhorst
Dhr. J.H.L. Klaassen
Mw. A. Remery

Lokaal Belang Lingewaard (fractievoorzitter)
Lokaal Belang Lingewaard
Lokaal Belang Lingewaard
Lokaal Belang Lingewaard
Lokaal Belang Lingewaard

VVD

Dhr. M.M. van de Woerd
Dhr. T.B.M. Aaldering
Dhr. H.G.H. Wilkens
Dhr. S. Braam
Mw. P. Lentjes

VVD (fractievoorzitter)
VVD
VVD
VVD
VVD

GroenLinks

Mw. I. Sloot
Mw. L.G. Duiven
Mw. C.C.N. Crijns
Dhr. O.B.W. de Koning

GroenLinks (fractievoorzitter)
GroenLinks
GroenLinks
GroenLinks

CDA

Mw. B.H.L. Raes
Dhr. H.J.J. Arends
Dhr. A. Mettrop

CDA (fractievoorzitter)
CDA
CDA

B06

Dhr. P.A.T.W. Hegeman
Dhr. H. Joosten
Dhr. E.J. Tiggers

B06 (fractievoorzitter)
B06
B06

L.NU

Dhr. T. Janssen
Mw. M.J.A. van Aalten-Janssen
Dhr. G.H. Rasing

L.NU (fractievoorzitter)
lingewaard.NU
lingewaard.NU

D66

Dhr. L.L. Dekkers
Mw. C.M. Dolmans-Klumper

D66 (fractie voorzitter)
D66

PvdA

Mw. S.G.M. Swart
Dhr. J. Kloek

PvdA (fractie voorzitter)
PvdA

SP

Mw. C.B.P. Claassen
Dhr. B.J.A. Claassen

SP (fractie voorzitter)
SP

Fractie voorzitters overleg

Mw. P.T.A.M. Kalfs

Dhr. P.J. Peters

Dhr. R.T.H.M. Derksen
Mw. C.B.P. Claassen
Mw. B.H.L. Raes
Dhr. P.A.T.W. Hegeman
Dhr. Th. Janssen
Dhr. M.M. van de Woerd
Dhr. L.L. Dekkers
Mw. S.G.M. Swart
Mw. I. Sloop

Voorzitter

Raadsgriffier

Lokaal Belang Lingewaard
SP
CDA
B06
lingewaard.NU
VVD
D66
PvdA
GroenLinks

Agendacommissie

Mw. B.H.L. Raes

Dhr. P.J. Peters

Mw. P.T.A.M. Kalfs
Mw. L.G. Duiven
Dhr. J.H.L. Klaassen
Mw. B.H.L. Raes
Dhr. T.B.M. Aldering
Dhr. Th. Janssen
Dhr. L. Dekkers

Voorzitter (plv. voorzitter van de raad)

Raadsgriffier/secretaris/adviseur

Adviseur (voorzitter raad)
Lid
Lid
Lid
Lid
Lid
Lid

College van burgemeester en wethouders

Mw. P.T.A.M. Kalfs
Dhr. J.H.A.P. Sluiter
Dhr. A. Slob
Dhr. N.T.P. Hubers
Dhr. M.J.A. van den Bos
Dhr. I.P. van der Valk

Burgemeester/voorzitter
Wethouder
Wethouder
Wethouder
Wethouder
Gemeentesecretaris

Kerngegevens

In deze tabel staan de cijfers per 1 januari van het betreffende jaar. In de kolommen 2020 en 2021 staan de werkelijke cijfers. In de kolommen 2022 tot en met 2026 zijn de begrote cijfers opgenomen.

SOCIALE STRUCTUUR	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Aantal inwoners per 1 januari	46.601	46.836	46.880	47.125	47.425	47.725	48.025
Aantal inwoners naar leeftijd							
Inwoners < 20 jaar	10.589	10.448	10.301	10.197	10.104	10.007	9.910
Inwoners > 64 jaar	10.137	10.462	10.800	11.186	11.590	11.997	12.409
Aantal personen met uitkering							
PW-IOAW-IOAZ	490	549	467	468	471	488	498
Loonkosten subsidie	33	70	50	50	50	52	53
Leerlingen per 1 oktober							
- basisonderwijs	3.952	3.878	3.801	3.744	3.661	3.622	3.586
- speciaal basisonderwijs	247	244	212	235	230	227	225
- voortgezet onderwijs	2.343	2.249	2.235	2.166	2.141	2.126	2.079
- speciaal voortgezet onderwijs	83	82	75	86	90	93	95

FYSIEKE STRUCTUUR	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Oppervlakte gemeente in ha.	6.914	6.914	6.914	6.914	6.914	6.914	6.914
Waarvan							
- binnenwater	725	725	728	728	728	728	728
- historische stads- en dorpskern	5	5	5	5	5	5	5
Openbaar groen in ha *	259	318	320	321	321	322	322
(excl. water en bermen)							
Lengte van riolering in km	440	445	444	447	448	449	450
Lengte van wegen in km	345	345	345	348	348	348	348
Woonruimten per 1 januari	19.906	20.049	20.099	20.254	20.444	20.634	20.824
Gem. aantal inwoners per woning	2,34	2,34	2,33	2,33	2,32	2,31	2,31

* De verhoging van het aantal ha openbaar groen in 2021 wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de overdracht van 57,5 ha van Park Lingezegen.

Beleidsindicatoren

Regeling beleidsindicatoren gemeenten

In deze ministeriële regeling is vastgesteld welke beleidsindicatoren door gemeenten in de programma's en programmaverantwoording worden opgenomen. We hebben deze verplichte indicatoren hieronder opgenomen. De opgenomen informatie is afkomstig van de website 'Waar staat je gemeente' en betreft de meest actuele cijfers.

Programma 1

Verplichte indicator	Meetbaar resultaat	Actueel
Verwijzing naar Halt	Het aantal verwijzingen naar Halt per 1.000 inwoners in de leeftijd van 12-17 jaar	7
Winkeldiefstallen	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	0,9
Geweldsmisdrijven	Het aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	1,9
Diefstallen uit woning	Het aantal diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners	0,3
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Het aantal vernielingen en beschadigingen per 1.000 inwoners	2,6

Programma 2

Er zijn voor programma 2 geen verplichte indicatoren in het BBV opgenomen.

Programma 3

Verplichte indicator	Meetbaar resultaat	Actueel
Vestigingen van bedrijven	Aantal vestigingen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 - 65jr	107
Funciemenging	Aantal banen in verhouding tot aantal woningen.	42,7%

Programma 4

Verplichte indicator	Meetbaar resultaat	Actueel
Absoluut verzuim	Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 leerlingen van 5-18 jaar.	0
Relatief verzuim	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 inwoners van 5-18 jaar	11
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie	Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat. (VSV-ers)	1,1

Programma 5

Verplichte indicator	Meetbaar resultaat	Actueel
Niet sporters	Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners.	45,2%

Programma 6

Wmo

Verplichte indicator	Meetbaar resultaat	Actueel
Wmo-cliënten met een maatwerk-arrangement	Aantal cliënten met een maatwerkarrangement per 10.000 inwoners.	640

Participatie

Verplichte indicator	Meetbaar resultaat	Actueel
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal personen met een bijstandsuitkering per 1.000 inwoners van 18 jaar e.o.	20
Lopende re-integratievoorziening en	Aantal re-integratievoorzieningen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.	14
Banen	Het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar.	422
Netto arbeidsparticipatie	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de beroepsbevolking.	96%
Werkloze jongeren	Het percentage werkloze jongeren.	2%

Jeugd

Verplichte indicator	Meetbaar resultaat	Actueel
Kinderen in armoede	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.	3%
Jongeren met een delict voor de rechter	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.	1%
Jongeren met jeugdhulp	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.	12,1%
Jongeren met jeugdbescherming	Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.	Nog geen waarde bekend
Jongeren met jeugdreclassering	Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).	Nog geen waarde bekend

Programma 7

Verplichte indicator	Meetbaar resultaat	Actueel
Omvang fijn huishoudelijk afval	Ingezamelde hoeveelheid fijn huishoudelijk afval per inwoner per jaar	394
Hernieuwbare elektriciteit	% van het energieverbruik opgewekt uit zon, wind, biomassa of waterkracht	6%

Programma 8

Verplichte indicator	Meetbaar resultaat	Actueel
Nieuw gebouwde woningen	Aantal nieuwbouwwoningen per 1.000 woningen van de totale voorraad	7
Demografische druk*	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar	81,7 %

*Niet-beroepsbevolking in verhouding tot beroepsbevolking.

Programma 9

Verplichte indicator	Meetbaar resultaat	Actueel
Gemiddelde WOZ waarde	Gemiddelde WOZ waarde per duizend euro	€ 294.000
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoons-huishouden betaalt aan woonlasten.	€ 999
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoons-huishouden betaalt aan woonlasten.	€ 1.034